

EERIK LAIDSAAR

KAPRAL PENSIONI
SEIKLUSED

JUTUSTUSI SÖDURIELUST

KIRIASTUS J. LOOSALU. TALLINN

R. Tohver & Ko trükk
Tallinn 1940.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

1223046000

KIHLEDU KASIINOS.

On juba kord nii seatud need maailma asjad, et meie, või täpsemalt öeldud — suurem osa meist ei saa valida omale ligimesi ega naabreid. Eriti on see kehtiv kroonumeeste kohta. Kui sa näiteks oled esimese rühma kolmandas jaos paremalt neljas mees ja su kaks naabrit, kolmas ja viies, on sulle kõige ebasümpaatsemad inimesed maailmas, siis võid sa endamisi kiristada hambaid, kiruda või kasvata tiritammi, kuid muuta ei saa sa seal midagi. Pead taluma oma naabreid, pead teinekord neile naeratamaagi, ehkki su armsa ligimese nägu lausa kisendab pooliku telliskivi järele ja paneb su sõrmeotsad sügelema. See-sugune on juba kord inimese saatus. Ainuke-seks lohutuseks jääb veel, et ega teistelgi lugu pole parem. Kuipalju on meie hulgas neid, kellel on võimalus valida omale sheffi või kaastöölisi? Isegi seda kõige lähemat sugulast, isa või ema, ei saa sa vaene hing oma tahtmise järgi valida!

Värske kapral Jüri Jaani poeg Pension on, käsi südamele, saanud läbi peaaegu kõigiga. Muidugi, on ju olnud igasuguseid kõverusi ja konkse ja veiderdamisi ning vaevalt Pension oleks valmis sõbralikult langema kaela ning suudlema näiteks mõnd veeblit, kuid üldiselt pole siiski viga — vahekorrad on täiesti normaalsed. Sama on kehtiv ka kaasteenijate kohta. Mõnega saab ju vahetevahel oldud pisut nugade peal, aga juba vanasõnagi ütleb, et omad koerad purevad ja omad koerad ka lepidavad. Katki pole midagi, aeg läheb, aga õnn ei kao! Rohi kasvab peale igale asjale sellesinatses patuses, kuid siiski üldiselt päris vastuvõetavas maailmas.

Kapral Pension istub divisjoni lugemistoas ja mõtiskleb. On niisugune imelikult vaikne tund, eesruumis konutab unine korrapidaja — on juba paratamatu, et lugemisruumi korrapidajad on alati unised — tagapool, saalis loeb keegi staabimeestest mingit lehte ja kõik on nii vaikne, et kui ruumis oleks mõni kärbes, siis selle lendamine kostaks Pensionini kindlasti ka kõige kaugemast nurgast.

Jah, kapral ei või oma elu üle nuriseda, Muidugi, ta pole mingi direktor, tal pole oma autot ega piltilusat masinapreilit, tal pole veel oma korteritki, kuid kui võtta seda asja loogiliselt nii, et maailmas on ikka oma kaks miljardit inimest ja kui need oma olukorra poolest jagada kahte suurde ossa, ülemisse ja alumisse, siis tema, inseneriväe kapral Jüri Pen-

sion kuulub igatahes ja tingimata ja vastuvaidlematult selle ülemise poole hulka. Ning see rõõm oma olemasolust ja sellisest olukorrast oleks veelgi täiuslikum, kui näiteks puuduks armsate ligimeste nimekirjas seersant Kliim.

Pension ei ole kiusupunn ega vihapidaja, kuid ta tunneb, et kui tal oleksid niisugused asjad, nagu närvid, siis Kliimi pärast need peagi mokka lähöksid. Seersant ei ole ju Pensionile teab-mis ülemus, kasiinos näiteks on Pension kõigi nendega sinasõber ja kui mehed vahetevahel palgapäeval või nii korraldavad kuskil pisikese vaikse istumise, siis pole üldse vahet kaprali ega seersandi vahel. Aga näe — Kliim! Miskipärast on see mees osanud enese Pensionile teha nii vastumeelseks, et vahva kapral vahetevahel end tõsiselt tabab mõtlemast: kas on üldse võimalik, et Kliimi taoline tüüp on sündinud maailma harilikul, s. t. normaalsel viisil? Jah, kui vaadata teiste kaasteenijate käitumist ja tema käitumist, siis tuleb selles küll kahelda.

Seersant Kliim on nimelt neid õnnetuid loomuseid, kes on arvamusel, et nemad on igapidi ja ilmtingimata paremad, õilsamad, osavamad ja targemad kaasinimestest. Sellest tingituna leiavad nad, et nende püha kohus on alati ja igal pool juhtida kaasinimeste tähelepanu nende vigadele, et sellega kriipsutada alla nendesamade kaasinimeste alaväärtust.

„— Noh, tuleb meile kah igasuguseid kap-
raleid” — see irooniliselt öeldud lause oli esi-
mene, mille Pension kuulis enda kohta seer-
sant Kliimilt. See oli öeldud küll näiliselt Kliimi
kõrval istuvale seersant Suurnale, kuid küllalt
valjusti, et Pension pidi seda kuulma. Teine-
kord jälle Pension läks kasiinose, istus leti ette
pukile, et juua kann õlut. Mütsi pani ta kõrval-
pukile. Seal tuli seersant Kliim, vaatas üle-
olevalt leti poole ja lausus:

Noh, kapral Pension, mida Teie müts siis
joob? Musta või valget? Seni pandi kasiinos
mütsid ikka nagisse.

Ütles nii, muigas ja läks, enne kui Pension
sai õieti midagi vastu ütelda. Leti taga aga
seisis preili Liidia ja turtsatas naerma. Pensioni
lâbistas kuum juga. Ole lahke!

Muidugi oleks suur eksitus arvata, et ainult
Pension kannatab seersant Kliimi alalise nõö-
kamise all. Ei, Kliim on oma aasimisega, nagu
ta sellist toimingut nimetab, osanud suuremale
osale nooremaist kaasteenijaist end äärmiselt
ebasallitavaks teha. Aga nagu juba öeldud —
või sa omale naabreid valida saad. Katsu aga
omal jõul ja rammul hoida, et sind ühel heal
hetkel põhjalikult „ära ei nõögitaks”.

Seersant Kliimi käitumine on inimlikult
üsnagi mõistetav. Mees on lõpetanud güm-
naasiumi, käinud mõned aastad ülikoolis, siis
astunud sõjakooli, kus aga temast samuti asja
ei saanud. Nüüd on ta kõigest allohvitser,
samal ajal kui teised ta koolivennad ja üli-

koolisõbrad on juba doktorid ja advokaadid ning sõjakooli kursuse aegseist meestest kannab nii mõnigi juba kapteni aukraadi. Miks ei peaks selline asi tegema inimest mürgiseks kogu maailma vastu, pealegi kui sa näed, kuid üha uusi ja uusi noori tuleb peale ning kõik need rühivad ja trügivad sinust mööda!

Jah — selle Kliimiga on mehed puhta hädas. Teistega lähed tülli, hea küll, ütled omad kõvemad sõnad ja seletad seletamised ja ongi läbi. On, ühesõnaga, suur kõmakas. Kliim aga närib kui hiir. Ei, nagu sääsk. Siia pisteke, sinna pisteke, pisut, kuid järjest.

Kasiinos tilgub ta iga õhtu. Ei saa rahulikult istuda tagatoas ega mõistlikku robberit bridžigi lüüa. Segab, lihtsalt segab.

Tõepoolest, kui kapral Pension oleks divisjoniülem, ta viskaks Kliimi välja. Otsekohe välja! Nii arutab kapral endamisi ja kuna aeg on minna juba õhtustama, lahkub lugemistoast. Pärast sööki oma eluruumi minnes on Pensioni kõht mõnusasti täis ja kuna söönud inimene on leebem ja lahkem näljasest, muudab ta oma esialgse otsuse Kliimi kohta ümber. Nüüd lepiks ta divisjoniülemana ainult Kliimi ümberpaigutamisega kuskile mujale. Et aga saaks silma alt selle mehe. Õpetuseks talle!

Aga — pea! Kapral jääb trepile seisma. Pagana pihta — on's selleks, et anda Kliimile õpetust, vaja tingimata olla divisjoniülem?

*

Palgapäeva õhtul on allohvitserid kasiinolaudade ümber; süüakse, rüüatakse õlut. Mõnel laudkonnal on kangemaidki jooke. Valget viina näeb siiski harvem, sest üks korralik inseneridivisjoni kaadriallohvitser on nii peen härra, et valget viina ta ei joo. Vähemasti palgapäeval mitte, olgu ülejäänud 29 või 30 päevaga lood kuidas nad on.

Siin on laual konjak teega. Seal on jõutud juba kohvi ja likööri. Jutukõmin kostab nagu mõnes esinduskohvikus raadiomuusika ajal. Veebel patsutab õlale kapralile ja noorem ning vanem seersant joovad sinasõprust ja igavest verevendlust. Preili Liidia liigub kergejalgselt hõljudes ruumist ruumi, laua juurest laua juurde, täites härraste tellimisi. Need tellimised ja nende esitamise vorm on täna hoopis teisiti kui muidu. Mees, kellel oli kasiinos arve ja kes alles paar päeva tagasi väga alandlikult ja mahedasti pudel õlut palus, istub nüüd lauas Napoleoni poosis ja rind ees ning vaade julge, nõuab kõlava rinnahäälega otsekohe ja jalamaid prantsuse konjakisegu, aga seda kõige paremat (teate, preili, see liivakarva sildiga!). Teine, kes paar viimast päeva ei käinud lõunatki söömas, saadab kotletid tagasi, kuna need talle ei maitsevat ning tellib kanaprae. Niisugune on palgapäev!

Tagumises saalis on laudkond, kus peale teiste istub ka kapral Jüri Pension, kes on toonud kaasa reamees Sookaela. Seda ei panda

talle pahaks, sest ehkki reamees, on Sookael kõigiti tore poiss ja oma mees.

Kõrvallauas istub kaks mundrimeest. Seersant Kliim ja veebel Pruun.

Pensionilaudkonnas vaieldakse nähtavasti mingi väga huvitava teema üle, sest mehed on ihu ja hingega asja juures. Ümberkaudsed laudkonnadki jäävad huvitatult kuulama, sest kapral Pension tõuseb üles, pörutab lapiti käega lauale ning ütleb, nii et kogu saal kõlab:

— See on tõsi. Arstiteadus tõendab, et inimesel, kellel on kaelal sünnimärk, peavad olema täiesti kõverad jalad.

Seersant Kliim muigab.

— Teie olete vist ülikooli lõpetanud? pärrib ta Pensionilt.

Mõni kuulaja muigab. Suurem osa jääb kuulutama, kas Pension midagi vastab. Kuid ei. Pension ei tee väljagi. Ta vaid kordab oma väidet. Kellel on kaelal sünnimärk, selle jalad on kõverad.

— Kuulge noormees, noomib Kliim uuesti. Te olete joonud liiga palju. See ei sobi korralikule kapralile, lausub ta, rõhutades eriti sõna korralik, ning lisab siis: aga Teile, mõistagi, sobib see küll.

Pension pöördub Kliimi poole.

— Kas tahate sellega ütelda, et väide, nagu oleksid kaelal sünnimärki evijad kõverjalgsed, on vale? lausub ta.

— Ärge rääkige rumalusi. Minul näiteks on kah kaelal sünnimärk. Kas tahate tõendada, et olen kõverjalgne?

— Igatahes, lausub Pension rahulikult. Sünnimärk on Teil jah. Järelikult on te jalad kõverad.

Nüüd satub Kliim lausa marru. Mida õieti julgeb see kapralinolk?

Teised laudkonnad on vait. Sirutatakse kaelu, soovides mitte sõnagi lasta kaotsi minna. Tagapool istujad nihutavad lähemale, et näha, millega lõpeb see omalaadne duell.

Kliimi ja Pensioni vaidlus aga ei lõpe. Viimaks kapral paneb ette vedada kihla, et temal on õigus. Arutatakse pikalt ja laialt, pealtkuulajad naeravad, kuid lõpuks löövad kapral Pension ja seersant Kliim käed kolmele kroonile. Kui Kliimi jalad on kõverad, on Pensioni väide õige ja ta on kolm krooni võitnud. Osutuvad aga Kliimi jalad sirgeks, on Pension kaotanud.

Kumbki pool nimetab erapooletu käemehe, need kutsuvad kolmanda juurde ja nii on vahekohus koos. Kliim palutakse seista toolile, et teha kindlaks, kuidas on lood ta jalgadega.

— Õiged! nendib vahekohus.

— Protestin! lausub Pension. Seersandi härral on pikad püksid jalas, nii ei näe midagi. Rätsepakunstiga võib varjata iga defekti.

Pilkavalt irvitades seersant Kliim ajab püksid maha. Nüüd seisab ta toolil paljaste säärtega, lühikesis spordipükstes.

Shürri uurib ja takseerib, kuid midagi pole parata — Kliimi jalad on sirged mis sirged. Võitja saab ümberolijailt tormilise aplausi ja, püksid taas jalas, sirutab käe kihlveosumma järele. Selle tasku pistanud, osutab ta pöidlaga pooleldi üleõla Pensioni poole ja lausub muheledes:

— Küll on hea, kui on haniid, keda kitkuda. Näete, kolm krooni kui leitud!

— Täpselt minu arvamine! kiidab Pension omast lauast, — minul samuti.

Üldine imestus. Kuidas? Mis?

Otsekohe lakkab aga imestamine ja puhkeb maruline, homeeriline nærutorm — seekord juba væse Kliimi arvel. Sest Pension tõuseb ja ütleb:

— Mul oli reamees Sookaelaga juba eile kuuete kroonile kihla veetud, et lasen allohvitser Kliimi kasiinos kõigi nâhes püksid maha ajada!

KAPRAL PENSION TEEB KAASA S ÜGISMANÖÖVRI.

1.

Manööver on sõjaväelase elus midagi niisugust, nagu korduseksam või test koolipoisile. Nagu koolipoisil pole pääsu eksami eest, kui ta tahab olla igati korralik koolipoiss, niisamuti ei pääse sõjamees manöövril. Eriti on see aga maksev inseneriväe meeste kohta, kelle õlgadel lasub vastutusrikas ülesanne, ühendada võitlevaid üksusi traatidega ja igasuguste muude sidepidamisvahenditega, nagu närvid ühendavad inimkeha aju ja lihaseid. Kõike seda teades ei ole mingi ime, et kapral Pension, ta kaaslane reamees Sookael ja veel üks kolmas mees samast jaost, noorsõdur Nüblük, on komandeeritud võtma osa kaitseliidu sügisestest manöövritest, millised peetakse sel aastal suurejooneliselt nagu alati.

Manööver on nagu manööver ikka. On kaks poolt, sinised ja rohelised. Kavas on nähtud ette, et esimene päev on vägede edasilii-

kumiseks ja seisukohtade sissevõtmiseks, teisel päeval läheb lahti pealahing, kus roheline pool ründab sinist, sihiga vallutada linna, kuid sinised löövad rohelised hästijuhitud kaitselahingus puruks, eraldavad väe vasema tiiva paremast, haaravad viimase ümber ja võtavad vangi, kuna vasem tiib taganeb korratuses tulnud teed ja siniste ratsiväeüksused jälitavad neid kuni õhtuni.

Kapral Pension oma kaaslastega moodustab sidemeeskonna roheliste diviisistaabi juures. Temale on antud laupäeva õhtupoolikul ülesanne, ühendada välitelefoniliiniga diviisi staap, mis asub väerinde taga, Mödriku alevikus, ja rindel asuva pataljoni staap, Põndaku mõisa lähedal. Mõlema punkti vahe on linnulennult kolm kilomeetrit, kuid et telefoniliini ei saa vedada linnuteed pidi, vaid see töö peab sooritatama varjatud kohti kaudu, siis on liinimeeskonna pilt kõige kibedamal tööajal järgmine: Kõige ees kõnnib kapral Jüri Pension, kaarditasku rihmaga üle õla. Kaprali järel kõnnib reamees Sookael, traadirull pooliga seljas, teine kaelas. Ja kõige taga on noorsõdur Nüblük, varustatud samuti kahe kaabli-rulliga ning pika kepiga. Viimane kuulub liinimeeskonna varustuse hulka ning sellega asetatakse traat vajaduse korral puuokstele, tõsetakse üle pöösaste jne. Kogu selle asjanduse, see tähendab, kolme mehe, traadirullide ja kaika üldnimetuseks on kerge-kabel-liini töökond ja selle juhatajaks on loo-

mulikult see, kes sammub kaardiga kõige ees. Kapral laseb vilet, reamees Sookael on mornilt vait, kuna kolmas tegelane, noorsõdur, pühib vahetevahel higi ja kirub poolkuuldavalt. Liinitöökonna esimese ja tagumise osa märgatav meeoleude vahe on tingitud väga lihtsast asjaolust — kaarditasku on võrratumalt kergem kui kaks rulli traati. Peale selle häirib tagumist meest veel asjaolu, et nad peavad liikuma niisket kraavipõhja pidi.

— Kuule, Pension, kas me ei võiks minna maanteele, pahandab noorsõdur Nüblük viimaks. Ta olukord on tõesti haletsemisväärne — jalad on poole sääreni märjad ja käivad raske traadikandami all juba peaaegu risti. Ega Sookaelalgi pole parem — temagi on lihtsates saabastes ja sääresidemetes, kuid tema lohutuseks on asjaolu, et iga sammuga, mis nad edasi astuvad, muutub ta kandam kergemaks, sest traat rullil väheneb. Pensionil ei ole märjast muret — temal on jalas säärikud, ja nendega võib sumada kas või põlvesügavuses poris.

— Küll sa, Nüblük, oled narr, tõreleb kapral noorsõduriga nagu lapsega. „Kas me ei võiks minna maanteele“, no mis ütlemine sihuke olgu? Kas sa, imelik inimene, ei tea, et me oleme ju praegu manöövril?

— Kas siis s... sellepärast peab tingimata k... kraavis käima? vastab noor. Ta on näost punane, ning kui ta on ärritatud, paistab ta

pisike kõneviiga, kokutamine, eriti teravasti silma.

— Kraavis, kraavis! haugutab kapral. Kas sa siis aru ei saa, et me peame liikuma varjatult. Oleme ju lahingutegevuse piirkonnas. Kas sina tead, kus mõni vaenlase patrull võib sind kirebule võtta? Sinu arvates muudkui mine aga maanteele, tõmba silt üles kah, et vaadake, siin liigub roheliste telefoniliini-töökond, palutakse mitte segada! Narr.

Tükk aega minnakse vaikides, siis pomiseb Sookael:

— Kuule, Pension, teeme väikese peatuse, kuram mul särk kleepub juba ihu külge kinni.

— Ehee, vennas, naeratab kapral. Ei lähe läbi! Kes siis meie asemel Põndaku mõisa juurde läheb? Aga noh, istume pealegi pisut ja vaatame kaarti.

Kaks meest peagu viskub istuli kraavipervele. Pension, olles enne hoolega vaadanud ümberringi, liitub nendega ja võtab kaardi välja. Vaadake, arutab ta, siin on staap, siin oleme meie ja siin — kapral otsib sõrmega — vaat, siin on Põndaku mõis ja selle juures asuv kõrgendik number kuusteist-komma-viis. Seal kõrgendikul asubki pataljoni staap, kuhu peame viima juhtme. Näete nüüd, oleme tulnud vaevalt kilomeetri, kaks on veel minna. Kust me's aega puhata saame. Laseme aga edasi, pojad.

Ehkki „pojad“ meelsamini koguni pikali viskuksid, pole midagi parata. Sookael ajab

enese üles nohisedes, noorsõdur Nüblük kirudes, ja edasi läheb meeste matk, silmnäolt kauge sihi poole.

Maastik on madal. Heinamaad, madala võsaga kaetud künkad ja taamal, paremal, tihe mets. Heinamaa on tõmmatud risti-rästi täis kraave, millest mõned on põhjast üsna märjad. Pension vaatab vahetevahel maastikku, siis jälle kaarti, teeb suunale väikese nurga sisse ja mõne aja pärast mehed on paksus metsas. Seal minnakse otse läbi ning kui uuesti välja jõutakse, nähaksegi kaugemal ees ehitistegruppi, ja selle lähedal mingit väiksemat kõrgendikku, millel askeldab inimesi.

— Vaat, seal ta ongi, see meie kõrgendik number kuusteist-komma-viis, osutab Pension sõrmega vasemale ja uue jõuga rühib meeskond sihi poole. Sookael vahetab omale Nübliku käest uue traadirulli selga, sest vana on juba läbi ja noorsõdurigi tuju muutub sellest pisut paremaks. On tal ju nüüd kanda raske traadirulli asemel hoopis tühi poolisüdamik.

Pension laseb ees vilet. Päris ruttu saab see ülesanne sooritatud. Mis siis viga astuda, kui siht on silmade ees. Muudkui võta aga silmnäolt.

Mingisuguse pooltunni jooksul ollakse jõudnud juba kõrgendiku juurde. Seal aga selgub, et miski ei klapi. Ülal künkal on ainult paar karjapoissi, kelle karjad söövad rahulikult põldude vahelisel hädalalapid. Pole mingit pataljoniastaapi, pole ühtki mundrit näha. Kapral

kratsib kokkunult kukalt. Mis pagan see siis peab tähendama?

Veel hullemaks lähneb asi, kui poistelt küsides selgub, et see siin pole hoopiski Põndaku karjamõis, vaid mingi Sarasepa talu. Põndaku hoiab siinna poole, läbi metsa paremale. Siit pole näha, mets on ees, aga ega sinna rohkem maad ei saa, kui kilomeetrit poolteist.

Ia nii selgubki saatuslik eksitus. Metsas on Pensioni meeskond teinud selle asemel, et hoiduda vasakut kätt, kaare paremale ja on jõudnud välja sootuks teisele poole, kui oli vaja.

— Kurat võtaks seda kaarti, kirub Pension ja istub maha. No mis me nüüd teeme?

Sookael saab sellest poolvaljusti mõtlemisest varesti aru. Ta itsitab kahjurõõmsalt ja lausub:

— Ah et nüüd on kaart süüdi?

Pension heidab talle hävitava pilgu. — Sina, Sookael, lausub ta, oled üks igavene negatiivne tüüp. Selle asemel, et kiruda meie mittevedamist, hakkad sa irisema. No kas ma meelega tahtsin siia tulla? Kurat neid kõrgendikke võtaks, ühesugused on teised kõik.

— J... jah, lausub Nüblük mürgiselt sekka. Ega pole nii, et kõrgendiku otsas on silt, et hei, s... siin on kõrgendik number see-ja-see, astuge ligi!

— Sina, Nüblük, ära üldse oma suud lahti tee, kui ülemused räägivad, sähvab kapral.

Mis on pururohelisel noorsõduri-nokal ütlemist sõjaliste ülesannete juures!

— Ikka niipalju on, et n... näe, nüüd oleme rabas.

— Pea suu. Kui sa veel loksud, siis annan su vastuhakkamise pärast kohtu alla. Tead küll, et manööver on nagu pärissõda ja sõja olukorras peab ülemus hoidma distsipliini kõige karmimategi vahenditega, kui see vajaline.

— M... ma...

— Suu! käratab Pension nüüd juba üsna kurjasti. Ma lasen su maha, kui sa veel piuksud!

— S...siis lähed sõjaringkonnakohtu alla, vaat mis!

Pension vaatab noorsõdurile, kes on tulvil kibedust ja sappi, tungivalts otsa ja lausub aegamisi:

— Ah et sõjaringkonnakohtu alla lähen, jah? Nii-nii. No mis sa arvad, Nüblük, mis sõjakohus mulle siis teeb, eh?

— Kuuli saad!

— Ehee, vennas, vaat nüüd sa eksid. Kas tead, kui ma siin u maha löön, siis sõjakohus teeb mulle ainult noomituse. Ja mitte maha-löömise pärast, ei, vaid sellepärast, et ma selle asjaga nii kaua viivitasin. Aga nüüd — marss-marss! Egas, pagan, liini vedamata või jätta.

Peetakse lühike sõjanõu. Lugu on nimelt selline, et kui nüüd minna tagasi läbi metsa sinna kohta, kus vale suund alguse sai ja sealt

uuesti õiges suunas Põndaku poole liikuda, siis tähendab see, et tuleb ligemale kilomeeter juba valmisveetud liini uuesti üles kerida. Pensioni otsus on, et tuleb siitsamast just, kus ollakse, litsuda otse selle neetud kõrgustiku number kuueteistkümme-komma-viie suunas. See tähendaks niipalju võitu, et pole vaja liikuda enam peagu võrdkülgse kolmnurga kaht külge pidi, vaid ainult üht.

— Aga siit otse minnes võib tulla sekeldusi, me satume vaenlase rindele liiga lähedale.

— Tühja kah, lööb Pension käega. Mis sõda see on, kus pisut riskidagi ei tohi?

Väljavaade, teha ligemale kolm liigset kilomeetrit, ei paista kapralile kuigi roosiline, ja kuna teistel on kanda traadirullid ja need teised asjad, ei hakkagi keegi protestima, kuna teatakse, et Pensionile vastu rääkimine on sama tulutu töö kui sõelaga vee kandmine.

Liigutakse mööda põllupeenraid kagu poole, sinna, kus peab varsti metsatuka ja põõsaste tagant hakkama paistma Põndaku mõis.

Ent — Sookaela kartused täituvadki. Vaevalt jõuavad liinimehed metsäärseesse madalasse võssa, kui nende ette hüppab sinist käesidet kandev kaitseliitlane, puukärsti käes. Ta vehib kärstiga nii, et linnud ümberkaudu põõsastest lendu tõusevad, ja kisendab:

— Se... is! Seis! Andke alla, siin on valvepost kuulipildujaga. Andke alla, te olete surnud.

Mokas! käib läbi Sookaela pea. Nüblük seisatab võidurõõmsalt. Nüüd ta sai, see Pension. Kes tal käseb olla nii ninakas. Paras nüüd!

Ent kapral, keda vaenlase ootamatu ilmumine alul samuti kohutas, on juba jälle seisukorra peremees. Ta seisatab, laseb sinise kuulipilduri lähemale tulla ja lausub:

— Ah et siin on siniste liin?

— Valvetõke kuulipildujaga. Te olite tule all.

Olete surnud! Käed üles!

— Ja-jah, venitab kapral. Kui tule all, siis tule all.

Pension'i põgus pilk on märganud, et noor-mees kuulipildujaga on üksi. Muidugi ei ole manöövrilis kõik nii, nagu päris sõjas, kust neid mehi ikka nii palju võetakse! Valvetõke on ainult tähistatud, mees ja käristi ja see on kõik.

— Olete Teie kah kena, lausub kapral. No kuidas me saame käsi tõsta, kui oleme surnud. Olgen'd ikka!

— Pange püssid maha, käsutab kuri vaenlane. Ta on üsna nooruke alles, maakaitseliitlane, ja see vaenlase kolmemehelise meeskonna vangistamine on esimene sangaritegu ta elus. Pole siis ime, et ta on pisut ärritatud ja ei oska märgatagi kavalat ilmet Pensioni näos. Kapral aga pilgutab Sookaelale silma ja kui reamees püssi seljast võtab ning vangistaja poole ulatab, mispeale kuulipildur pisut

pöördub, on Pension ainsa hüppega ta ümbert kinni. Sinine möirgab ja rabeleb, kuid kahe mehe vastu on ta siiski võimetu. Minut hiljem lebab ta selili maas, Sookael istub ta rinnal ja Pension, kes on kärsti võtnud oma kätte, peab talle manitsuskõnet.

— Vaata, noormees, lausub ta isalikult, ära sa sõjas vaenlast kunagi nii ligi lase. Kuram, sina oled üksinda, meid on kolm, no mis õnne sa sedasi otsid! Vaata, nüüd oled meie vang.

— Laske lahti, protestib sinine. Siin on valvetõke, aga mitte üks mees. Te olete manöövri seaduste järele surnud ja vangis ja see, mis te teete, on vägivald. Karistada saate selle eest.

Pension muheleb. Talle meeldib teise temperament.

— Vaata, kulla sõber, lausub ta õpetlikult. Manöövri seaduse järgi on sul õigus küll, aga ma selle vastu ei vaidle. Aga vaata, meie oleme seadnud sinu sündinud fakti ette ja mis sa meile ikka teha saad? Kui röökimä ja kaebama hakkad, anname kolki.

Nüblig on jälginud seda stseeni mitmesuguste tunnetega. Kuigi tal kaprali pigist heameel oli, on ta siiski eelkõige inseneriväe mees ja see kohustab.

— S... see on õigus küll, lausub noorsõdur lebavale kaitseliitlasele. M... meie kapral ei hooli, kas tead. T... ta lööb omagi mehi muudkui maha, mis siis veel vaenlastest.

Pension ise naudib olukorda täiel määral. Ta keerutab käristit, vaatab muheldes vaenlast, kes on juba väsinud tüseda Sookaela all vingerdamast ja lausub siis tõsisel häälel:

— Kuule nüüd, mis ma sulle ütlen. Ega meie pahandust taha. Kukkusime sisse, noh — kukkusime. Igaühele on oma nahk kallis. Sinul samuti. Nüüd teeme nii, et mine sina sinna metsaservale ja tee nii, nagu poleks sa meid näinudki. Meie anname sulle selle käristi tagasi ja teeme kah nii, nagu poleks olnud midagi. Kellel siis vaja on kaebusi ja igasuguseid muid selliseid ebamugavusi? Ega sinulgi kuigi kena ei ole, kui teised naeravad, et vaat kus mees, laskis enese haneks vedada.

Noormees mõtleb tükk aega. Näib, et temas võitleb õiglusetunne ja üks teine tunne — see, mis käseb igal juhul päästa oma nahka. Ja nagu see siin patuses maailmas tavaline, võidab see t e i n e tunne. Pension ja ta vaenlane annavad käed, noormees saab oma käristi kätte ja läheb eemale. Pension aga kamandab oma meestele:

— Noh, pojad, edasi nüüd! Oleme küll vaenlase territooriumil ja meil tuleb tõenäoliselt minna veel üks kord läbi rinde, kuid loodame, et kõik läheb hästi. Kas te olete lugenud seda raamatut: „Omal jõul läbi mustade maa?”

2.

Pensionil on õigus. Sellel, mis hakkab järgnema vahejuhtumile siniste valvetõkkega, on väga palju ühist seiklusromaaniga „Omal jõul läbi mustade maa“. Selline asi, kus ühe poole mehed satuvad teise väerinde taha, võib nüüsgugusel kujul esineda loomulikult ainult manöövris. Väerinne on sellel kohal loogakujuline, siniste front ulatub sügavale roheliste väeosade vahele, kes on veel liikumas lõplikult kindlaksmääratavatele positsioonidele. Kuna aga Pensionil on tähtis lühim tee kõrgendikule nii-ja-nii, võtab ta asja täiesti stoilselt. Ühendus staabi ja pataljoni vahel saab seatud üles ja lõpuks on see ju peacasi. Tema ülesanne on, et staap ja pataljon oleksid ühendatud, muu ei lähe talle korda. Kuidas see traat on tõmmatud, või kust kaudu ta läheb, sellest ei tohiks, nii lohutab end kapral, staabid olla huvitatud. Ja mis puutub traadisse, siis see ei karju. Ei kisenda ühenduse võtmise ajal, et hei, pidage kinni, ma lähen ju kiverdi-kõverdi vaenlase rindest läbi. Nii, et selles tükis on asjad korras.

Maastikul aga nad korras ei ole, sest Pension ja ta kaaslased on jõudnud piirkonda, kus liigub ohtrasti siniseid vägesid.

— Poisid, rohelised käesidemed maha, käsutab ta kaaslasi ja hetk hiljem on meeste pooletusmärgid varukatelt kadunud. Süütute nägudega, otsekui ausad inimesed kunagi jät-

kavad nad liinivedamist suunas, mis on neile soodsaim ja viib üle väerinde otse nende kõrgendiku poole.

Aga kõrgendik number kuusteist-komma üks on poolkaares piiratud sinistest, asudes seega täiesti rindel.

— Mis mehed te olete? käratab järgmisel hetkel üks siniste ohvitser, kes oma ratsasalgaga on Pensioni juure ratsutanud.

— Kerge-kaabelliini töökond, härra leitnant, raporteerib Pension silmaripsmeidki liigutamata.

— Miks teil käesidemeid ei ole?

— Härra leitnant, ei olnud aega. Ülesanne on kiire.

Ohvitser juhhib tähelepanu ainult sellele korrarikkumisele, et telefonimeestel ei ole käesidemeid, mis näitaks nende kuuluvust siniste hulka. Et mehed on koguni rohelised, sellist pöörasust ei tea keegi kahtlustadagi, sest tulevad nad ju õieti tagantpoolt, seega mitte vastase seisukohtade suunast.

— Härra leitnant, arvab üks ohvitseri juures asuvaid malevlasi, need on vist sidet loomas äsja Maasikmäele viidud raskepatarei juurest rindestaapi.

Ohvitser heidab ütlejale kurja pilgu, vaatab siis ringi, otsekui veenduda tahtes, kas mõnd ebasoovitavat kõrva kuulamas ei ole ja lausub siis:

— Ärge hõisake nii kõvasti. Te teate ju küll, et raskepatarei toimetati Maasikmäele täieliku saladuskatte all.

Nähtavasti on leitnant samuti arvamisel, et tegemist on nendesamade raskepatarei sidemeestega, sest ta lööb käega, ütleb: laske käia; ning ratsutab oma jõuguga eemale.

Pension hõõrub käsi. Tõepoolest — kuidas võiski ohvitser hakata kahtlustama nendes vaenlasi, kui sellises suures saginas, nagu manööver, kus iga staap ja iga ülemus puistab igasuguseid käske ja korraldusi nagu küllusesarvest, keegi ei või tulla mõttelegi hakata kontrollima üht või teist meest, kes on väljas käsutäitmisel.

Siniste ratsasalk eemaldunud, Pension käsutab mehed istuma ja võtab kaardi. Ta on pannud kõrva taha siniste omavahelise kõneluse ja tahab nüüd vaadata, milles seisab asi. Kaarti lahti lüües on asi korraga klaar. Maasikmägi asub siniste vasemal tiival, poolkaares ümber roheliste kavakohase seisukohtade liini. Kui nüüd on toimetatud Maasikmäele raskepatarei, siis võib see kerge vaevaga võtta tule alla roheliste tagala, pommitada nende juurepääsuteid ja isegi staapi. Sõnaga — on ilmne, et sinised üritavad teostada just sellelt vasemalt tiivalt roheliste ümberhaaramist, mis võib lõppeda katastroofiliselt kogu roheliste rindele.

Et iga sõjas kuulnud asja tuleb oma isamaa kasuks rakendada, see on Pensionil selge

nagu vesi. Otsekohe võtab ta telefoni-väliaparaadi, ühendab selle nõöpnõelakeste abil seni mahapandud juhtmega ja annab väljakutse. Muide — sellist kontrolli on nad kohustatudki tegema, et veenduda, kas seni veetud liiniga on kõik korras ja kas ühendus töötab.

Pension lausa kohkub, kui staabist ei vasta mitte telefonist, nagu see peaks olema, vaid staabiülem ise.

— Kas olete ühenduse viinud kõrgendikule välja? küsib ta kurja häälega.

— Ei ole veel, härra kapten, on Pensioni vastus. Küll aga oleme juba kõrgendiku juures.

Staabi poolt otsast tuleb selle järele tubli noomitus kaprali laiskade meeste arvel, sest liin pidanuks juba valmis olema.

— Tuli ette takistus, härra kapten, lausub Pension. Ja siis, pisut alandades häält, teatab:

— Härra kapten, lubate esineda ettekandega?

— Mis seal siis lahti on?

— Härra kapten, teatan, et sinised on seadnud Maasikmäele üles raskepatarei.

Hetke valitseb telefoni teises otsas vaikus. Siis küsib kapteni hääl:

— Korrake, mis te ütlesite?

— Sinised on asetanud Maasikmäele raskepatarei.

— Mis kuradi jutt see on?

— Õige jutt, härra kapten.

— Kust teie seda teate?

— Isiklikud luureandmed, härra kapten.

Nüüd valitseb teisel pool tükiajaline vaikus. Nähtavasti kapten vaatab kaarti. Siis tuleb vastus:

— Täna teate eest, kapral. Seadke ühendus kõrgustikul asuva pataljonistaabiga otsekohe jalule.

— Kuulen, härra kapten, ütleb Pension telefoni ning sellega on jutt läbi.

Pension käsutab oma mehed edasi, kõrgendiku ja rinde poole ning ei möödu kuigi palju aega, kui nad on kõrgendiku külje all, siniste eelpostide juures. Keegi jaoülem, kellele paistab imelik, et telefonistid vägisi kipuvad minema läbi rinde, peab nad kinni, kuid Pension seletab külmavereliselt, et neile on antud käsk vedada liini nii kaugemale rinde ette, kui vähegi võimalik, sest rohelised olevat taandumas ja sinised saavat varsti käsu nihkuda edasi. Jättes jaoülema selle seletuse üle pead murdma, Pension oma meestega on juba läinud ja kadunud kõrgendikku ümbritsevasse võssa, jättes ainsa nähtava jäljena maha musta traadi, mis paistab olevat lõputa ja alguseta.

Pisut kiirendatud edasiliikumist piki mäenõlvakut — Pension tahab vähemasti ülal asuvatele oma meestele jätta mulje, et ta tuli liiniga ikkagi oma poolt — järsk nurk üles, ja liinitöökond on jõudnud oma sihile, ollakse

kõrgendikul number kuusteistkümmend-komma-
viis.

Äga staabist ega oma meestest pole jäl-
gegi. Mehed kõnnivad seljandikul ja vahivad
ringi.

— Mis kuramuse komejant siis see on,
vangutab Pension pead.

— K...küllap oled tulnud jälle valele
kõrgendikule, salvab Nüblük, see terava kee-
lega noorsõdur. Pension saadab talle mürgise
pilgu, kuid ei lausu sõnagi. Pilk kaardile kin-
nitab veel kord, et ollakse ikka tõepoolest
sellel kõrgendikul, kuhu neid saadetud.

Mis teha nüüd? Kust hakata otsima kadu-
nud pataljoni?

Mehed on nõutud. Siis leiab Pension näe-
ratades, et mis muret meil ikka on. Meie
saime nii-ja-niisuguse käsu, meie oleme oma
sihi saavutanud ja käsu täitnud. Et pataljoni
siin ei ole, pole meie süü. Ja kuna kõik on
sellest igavesest rassimisest kaunikesti väsi-
nud, teeb Pension kristliku ettepaneku: istume
maha ja puhkame jalgu.

— Kahju, et neljandat meest ei ole, saaks
partii bridži lüüa, kurvastab Sookael. Siis aga
kahetseb ta kohe oma ülemeelikust ja lausub:
Äga kui meid nüüd nähakse, siis saame pähe,
et logeleme.

— Mis asja, seletab Pension uljalt. Meile
ei saa keegi midagi teha. Ja mis ohtu meile
ikka nii kohe tulla võib?

Ent oht tuleb otsekui tellitult, sest eemalt pöösastikust jookseb nende poole ähkiv ja puhkiv kogu, kes lähedale jõudes osutub Pensioni oma veebliks. Samaks, kelle koht on otsitavas pataljonis.

— Kus kuram te olite oma liiniga? kätatseb ta. Ootasime teid nagu maailmaimet. Staabist tuli virgatsiga käsk taanduda, sinised võtavad selle kõrgendiku iga minut oma alla. Tehke ruttu, et saate tulema!

Pensionile on korraga kõik selge. Ent ta ei mõtlegi tõusta.

— No mis te vahite veel! kurjustab veebel. Tõuske ja kraamige oma liin kokku.

— Ei ole võimalik, härra veebel, vastab Pension suurima rahuga. Kuidas sa saadki hakata liini maha kerima — siis selguks ju veeblile kohe, et seesamune liin tuleb läbi vastase rinde? Ei, saagu mis saab. Siin on veel üks konks, mis võib päästa.

— Mis see tähendab, kapral Pension? Mis jutt see on?

— Ei saa, härra veebel. Päris õige jutt. Me oleme surnud.

— ??? Veebel ajab silmad pungi.

— Just nii, surnud, härra veebel! Ennist laskis üks siniste kuulipildur meid kõiki maha, seal all orus.

Veebel vaatab kordamööda Pensioni, Sookaela ja Nübliku otsa, otsekui uurides, kas

nende meeste mõistusega on kõik korras. Et kui üks on loll, siis vähemasti teised peaksid olema normaalsed. Ent ei — Sookael ja Nüblük kinnitavad, et lugu on selle kuulipilduriga tõepoolest nii.

— Kuidas te siis siia künkale saite, kui teid all surnuks lasti? põrutab veltu.

— Viimase jõuga roomasime, härra veebel, ei jää Pension vastust võlgu. Kohusetunne on tugevam kui surm.

Veebel läheb juusteni punaseks. Ta ähib ja puhub nagu aurukatel. Kes teab, mis ta teeks, kui sündmused veeblast ette ei ruttaks. Nimelt on siniste ahelik jõudnud juba üsna nende juure.

— Olete maha lastud, teatab siniste juht võidurõõmsalt. Kuulipilduja- ja püssituli teeb siniste edasirühkivatele ahelikkudele teed ja veebel, kes taanduvate omade juurest jooksis tagasi, Pensioni ja ta kaaslasi ära kutsuma, ei saa parata midagi. Ta püüab küll protesteerida, kuid juurerutanud vahekohtunik teeb igale protestile lühikese lõpu. Olete surnud ja asi sellega.

Siniste edasitung jätkub.

Künkal tekib hetkeks pingutav paus. Siis lausub Pension:

— Härra veebel... kuna te nüüd samuti surnud olete, nagu meiegi... siis, kas me ei teeks üks väike partii bridži? On ju meid nüüd parajasti neli meest?

Veebel ei oska sellisele häbematusele kuidagi reageerida. Ta läheb uuesti punaseks ja turtsub veel enam, kui ennist, ent siis nähes, et ega see olukorda mingil moel ei muuda, alistub. Ta lööb lootusetult käega ja lausub mornilt:

— No jagage kaardid.

KAPRAL PENSION PÄÄSTAB SÕBRA HÄDAST.

Igal inimesel tuleb vahetevahel elus ette juhtumeid, milliseid ei saa ka kõige suurem optimist liigitada meeldivate kilda. Ja kuna sõdur on samuti inimene, nagu iga teinegi, oleks ekslik arvata, et ta peaks moodustama mingi erandi inimkonnas. Mured ei käi kive ega kände mööda, nad pesitsevad inimeste hulgas ja kuidas sa ka ei püüa neist hoiduda, tulevad nad ja tabavad sind ikka. Võib-olla saaks inimene igasugused mured endast eemale hoida, kui ta alati ja igal sammul oleks kohutavalt ettevaatlik. Kuid — eks ilmne siin jälle vana tarkus, et suuremalt jaolt me oleme ikka tagantjärele targad. Me teame alati täpselt, mis me oleksime pidanud tegema, või mis me oleksime pidanud tegemata jätma, kuid seda, mis oleks kasulik ja soovitatav just praegu teha, seda me tavaliselt ei tea. Nii juhtubki, et tihtipeale tulevad raskused sealt, kust neid oodatagi ei tea.

Samuti ei ole kerge teha kindlaks süüküsimust, kui pahandus käes on. „Oma süü“, parastavad vimnamehed. Muidugi oma süü! Maailmas juhtub väga vähe asju, milles me ise otseselt või kraudselt süüdi ei ole, ja kui seda mõtet võimalikult laialt edasi arendada, seisneb meie süü isegi selles, et me üldse oleleme. Sest järeldus — kui meid ei oleks olemas, siis ei saaks ka meiega midagi juhtuda, on väga loogiline ning vastuvaideldamatu.

Raske on praegu ütelda, mis oli ürgpõhjuseks sellele, et reamees Nupp morni näoga mööda kasarmut ringi käib. Tema olemasolu muidugi eeskätt, kuid see põhjus on meil igal. Kuid peale olemasolu on ka teisi põhjusi. Et lühidalt teha, algame selle teisipäeva hommikuga, millal reamees Nupp, kes kuulub kapral Pensioni jakku, seisab rivis nii hajameelse ja lootusetu näoga, otsekui oleks tal surnud korraga isa ja ema ning trobikond teisi sugulasi veel peale selle. Öppuse ajal on ta nagu surmavari ja jaoülem hakkab meest tasapisi silmas pidama. Nähes ja veendudes, et teisega tõepoolest midagi ebatavalist lahti on, otsustab kapral poisi pihtide vahele võtta, et kuulda, mis on siis õieti lahti, et selline kena mees, kes muidu alati on üks elavamaid ja aktiivsemaid reamehi, nüüd järsku nii lommis on.

Noorte ajal, siis on iseasi. Siis piisab mõnest saamata jäänud linnalooast, et mõne

mehe tuju mitmeks päevaks lõplikult nahka panna. Nüüd aga sellise põhjuse varigi ei saa tulla kõne alla — alles eile oli reamees Nupul linnaluba. Ja muud nähtavat põhjust Pension ei oska kah arvata. Järelikult — asjal pole midagi tegemist kroonuga, mis on, see on Nupu isiklik asi.

Nii tulebki, et kui on möödunud lõunasöök ja meestel on vaba aeg, kutsub kapral reamees Nupu kõrvale, vaatab talle tükk aega otsa ja küsib:

— Kuule, Nupp, mis sul viga on?

Reamees vaatab pisut kohkunult jaoülemale otsa.

— Ei midagi, lausub.

— Valetad! Ega ma halva pärast küsi. Räägi ära, mis sul südamel, võibolla saame selle asja kuidagi sirgeks ajada.

Reamees Nupp lööb käega. On ilmne, et tal pole lootusi selleks. Kuid kaprali visa pealekäämimise tagajärjel hakkab asi lõpuks siiski selguma. Nupul on nimelt rahamured. Ega ta vaene poiss ei ole, see Nupp, Pension teab seda. Mees on pärit maalt, on keskmiselt jõuka taluperemehe poeg ja taskuraha on tal alati. Kuid nüüd, viimasel ajal on juhtunud midagi, millest Nupp omal jõul üle ei saa. Nupul on nimelt jalgratas. Isa kingitus. Jumala uus, alles kevadel ärist toodud. Maksis sadanelikümmend krooni ja Nupp hoidis teist nagu silmaterana. Mõni nädal tagasi oli aga selline juhus, et ühel Nupu tuttaval tütarlapsel oli

sünnipäev ja seal tahtis Nupp esineda kogu oma hiilgusega ja ühelt inseneriväe mehelt nõutava väarikusega. Pisikesed kingitused, mõned roosid, mõned pakikesed söödava ja joodavaga ja nõnda edasi. Kõigest-kõike umbes kolmkümmend kroonikest, kuid juhtus olema parajasti selline põuaaeg, et kuskilt polnud raha nii otsekohe võtta. Isa tuleb linna kuu lõpul, siis saab Nupp jälle oma neli-viiskümmend krooni, nii on isal juba kombeks, et need harvad korrad, kus ta linnas käib, jätab ta kroonut teenivale pojakesele ikka oma keskmised seeklid hädavajalisteks väljaminekuteks. Selle tõsiasja vastu pole vaidlemist kellelgi ja Nupp arvestas neid seekleid niisama kindlasti, nagu oleksid nad juba tema taskus. Ent — see ei aidanud sugugi lahendada küsimust, kuidas saab rahakitsikusest üle just selle teatava sünnipäeva puhul. Muidugi, lihtsaim olnuks ju minemata jätta, saata kirjake või kaardike, et kahetsen väga, kallid Aino, et ei saa tulla, olen haige või midagi taolist, ent kuidas lubab astuda sellist sammu reamees Nupu seisuseuhkus ja peale selle veel... noh, see Aino ja nõnda edasi. Ühe sõnaga — ühel ilusal päeval reamees Nupp võttis oma jalgratta käekõrvale ja marssis sisse ühe õri uksest, millel ilutses silt „Ostan ja müün“. Ja kui ta sealt väljus, polnud tal enam jalgratast. See asus nüüd ärimehe tagatoas, kuna Nupu taskus oli neli uut kümnekroonist. Kaupmehega lepiti kokku nii, et ratas

jääb ärisse pandiks kaheks nädalaks. Siis võib Nupp ta tagasi osta kuuekümne krooni eest. Kuna aga eraisikutel seaduse järele pantide võtmine keelatud, pidi Nupp kirjutama alla sedelile, millele oli märgitud, et ta on oma jalgratta ärimehela maha müünud.

— Ja nüüd on tähtaeg läbi ja sul pole raha, et ratast välja tuua? lausub Pension naerata-des. Temaigi teab neid „ostan-müün“ asju pisut.

— Ei. Ma kirjutasin koju emale ja palusin saata omale kuuskümmend krooni. Üleeile oli tähtpäev kah, aga sa tead, me olime ju üle-eile õppustel ja ei saanud enne koju, kui kell pool kuus. Siis olid aga ärid juba kinni. Läksin linna eile, kuuskümmend krooni kaasas, et toon ratta ära.

— Aga selgus, et ratas on juba müüdnud?

— Jah, ütleb Nupp nõrdinult. Nagu ärisse läksin ja oma asja ära rääkisin, nii kaupmees laiutas käsi ja lausus, et no vaat, nüüd te veel tulete, teil oli ju tähtpäev eile ja ma just täna hommikul müüsin teie jalgratta ära. No ütle, mis ma nüüd teen? Isa tuleb mõne päeva pärast linna ja muidugi tuleb siis välja, et ratast ei ole ja siis tuleb niisugune lärm, et kas pane nөөr kaela või putka ära Poola-maale sõtta.

Reamees Nupp, see muidu alati nii tuju-küllane ja lõögivalmis noormees, on nii otsas, et Pensionil hakkab temast päris kahju ja hale. Ta tahab küll teha südame kõvaks ja

noomida teise veel läbi, et miks see oli nii kergemeelne ja laskus sellisesse musta afääri. Kes siis ei tea, mille peale need „ostan-müün“ ärimehed väljas on. Need on ju lausa avalikud käsi-pandimajad, ainult selle vahega, et nende teenistus on mitusada protsenti kuus. Lausa ime, kui hästi nad oskavad oma asja ajada, nii et politsei neid kimbutama ei tule. Aga noh — niikaua kui on rahahädalisi, niikaua õitseb nende äri ikka. Siin on nüüd seesama Nupunki — ta miski hinna eest ei läheks politseile teatama oma sissekukkumisest — tal oleks häbi riputada oma nime suure kella külge. Samuti on ka teistega. Sellepärast Pension ei hakkagi Nuppu noomima, ta teab, et teine praegu ise väga kibedasti kahetseb oma kergemeelsust, ja see on inimesele parim arstim.

— Nii, et ühesõnaga — maksid neljakümne krooni eest sadanelikümmend!

— Jah.

— Hm. Pension vajub mõtteisse. Siis küsib: Kas keegi peale sinu ja minu veel teab sellest loost?

— Ei. Mitte ükski hing.

— Tubli. Mine nüüd pealegi ja ära sa kellegi räägi. Ma püüan selle asja üle pisut mõelda, ehk saame kuidagi hakkama.

Reamees Nupp on kapralile väga tänulik.

— — —

Järgmise päeva lõuna ajal kutsub kapral Pension reamehe oma juurde. Kaprali mee-

olu on ilmselt hea, ta vilistab omaette viimast lööklaulukest ja ta ilme on lõbus, kui ta Nupule ütleb:

— See end valmis, sul on täna linnaluba.
Nupp ajab silmad suureks.

— Ära imesta midagi, võtsin sulle ühe. Ja vaata, et sa ei lobise kellelegi.

Kui saabub vaba aeg, kapral Pension ja reamees Nupp liiguvad kahekesi linna. Kapral astub teel sisse divisjonistaapi, kust laenab staabikäskjalalt jalgratta. See on tavaline, tugeva ehitusega sõjaväejalgratas, hoolikalt korras peetud ja ilusasti puhas. Kui noormehed on jõudnud juba kasarmu piirkonnast välja, kapral ja reamees astuvad sisse ühte vaiksesse lokaali, kus tellivad paar pudelit õlut ning siis Pension seletab Nupule, mis see peab tegma. Ei midagi muud, kui minema sinnasamasse ärru, kuhu ta oma jalgratta viis ja katsuma „panna hakkama“ ka see jalgratas, mis neil praegu kaasas.

Reamees Nupp kahvatub.

— See on ju... see on ju kroonu jalgratas, pomiseb ta. Kui keegi teada saab, siis oleme sunnitööl! Ent Pension vaid muigab. Mine aga mine. Katsu kaubelda välja võimalikult suurem summa. Kui ta sinu jalgratta eelmisel korral vastu võttis, siis võtab ta ka nüüd, seda enam, et ta nägi, kui kergesti sa olukorraga leppisid.

Raske südamega läheb Nupp tuntud ärril, kuna Pension sinnasamasse lokaali ootama jääb.

Ei möödu poolt tundigi, kui reamees Nupp on tagasi. Ta tuleb jalgrattata.

— ???

Nupp seletab Pensionile kõik. Jalgratta eest sai ta kolmkümmend krooni. Tingimusel, et nädala pärast ostab tagasi neljakümneviie eest. Allkiri müügi kohta tuli muidugi anda kah.

Pension on asjaga väga rahul.

— Nüüd anna need kolmkümmend krooni minu kätte. Ja lisaks veel nelikümmend, mis said oma isikliku jalgratta eest.

Umbes tund aega hiljem astub ühte teatavasse „Ostan-müün“ ärril kaks sõjaväelast. Nad on mõlemad väga süngete ja ametlikkude nägudega ning lühemal on käe ümber mingi side ja puusal tääk. Pikem sellevastu paistab olevat ülemus, sest kui mõlemad ärril astuvad, mis sel hetkel on inimtühi, käsutab pikem:

— Ukse juurde valvele jääda! Ja lühem lööb kannad kokku, annab vaikides au ning seisab välisukse kõrval.

Pikem aga pöördub kaupmehe poole, võtab taskust märkmiku ja lausub:

— Kas siin on Niuhka ostu-müügi ärril?

— J...jah, vastab peremees, kes pungisilmi on külastajaid uurinud. Mis siis?

— Palun, näidake mulle teie poolt täna ostetud jalgrattaid, käsutab ülemus. Ta toon

ei luba ühtki vasturääkimist, ent poemees, kellel ilmselt ebamugav hakkab, püüab siiski protesteerida: Mis on teil tegemist minu ostudega?

— Minul pole tegemist nendega midagi, see on kriminaalpolitsei asi. Meie väeosast pistis täna üks mees jooksu ja varastas staabi jalgratta. Ta tabati ja ülekuulamisel selgus, et riigile kuuluv jalgratas on panditud või müüdüd teie ärris.

— Minul ei ole midagi tegemist varastatud ratastega, pomiseb mees.

— Hea küll, kui te ei soovi vabatahtlikult juurdluse huvides meile vastu tulla, siis selgitab asja kriminaalpolitsei. Reamees Sookael, minge ja helistage politseisse.

Nähes, et asi kipub võtma temale väga ebameeldiva pöörde, kaupmees avab ukse tagaruumi. Olge head, vaadake järele!

Järelvaatamine on lihtne. Sealsamas seinakõrval see seisabki, roheline kaitsevärvi jalgratas. Numbergi veel küljes.

— Kas see ratas on toodud teile pandiks, või on müüdüd?

Kuidas saabki kaupmees ütelda, et pandiks? Pandivõtmise õigust ju tal ei ole.

— See on täna ostetud.

— Näidake ostukviitungit.

See leitakse kohe. Asi klapib. Kaupmees on nagu tulistel sütel. Pagana pihta, nüüd tuleb jälle igasuguseid sekeldusi kriminaalpolitseiga, sest kuidas sa saad selgeks teha, et

sa ei ostnud teadlikult varastatud asja, liiatigi, kui selgub, et sama mees alles paari nädala eest samal kombel müüs siiasamasse juba ühe jalgratta? Asi on äärmiselt täbar.

Seda viimast arvamust avaldab ka kapral Pension.

— Teil tuleb suuri sekeldusi kriminaalpolitseiga, nendib ta. Me peame asjale andma seadusliku käigu. Palun teid ärist mitte lahkuda, kuni tuleb politsei.

Kroonumehe toon on nii pahaendeline, et ärimees kuivavate huultega püüab katsuda kasutada viimast abinõu. Ta palub kroonumehi, kas ei saaks seda asja kuidagi likvideerida, ühesõnaga, ajada nii, et tema ega tema äri sinna sisse kistud ei saaks.

Hm-jaa, mõtleb Pension. Tõtt ütelda, ega nende väeosalegi see just auks ei ole, kui lehed kirjutavad, et vaat, mis tegi üks inseneridivisjonimees. Ega nemadki seda asja ei aja praegu ametlikult, nemad on selle Nupu kaasvõitlejad, samast kompaniist ja nendegi sihiks oleks asi suurema lärmita lõpetada. Sest see teine jalgratas, mille mees tõi siia paari nädala eest, ei kuulunud ka täpselt temale, vaid on midagi nii ühisvaranduse taolist. Kui selle kah tagasi saaks, siis poleks neil selle vastu midagi, kui asi rahulikult ja mõlemat poolt kahjustamata lõpeks.

— Aga kes maksab mulle mu kahjud?

— Küllap sellega saame hakkama. Ainult teil tuleb see esimene ratas tagasi muretseda. Mees seletas ülekuulamisel, et see on müüdüd.

Ärimees ohkab kergendatult.

— Ta oli, jah, müüdüd, kuid ostjale ei meeldinud kaup, ta tõi täna tagasi, seletab ta õhinal.

— Siis on ju tore. Kus see riist on?

...Nagu kapral Pension väga õieti arvestas, lõpeb asi tõepoolest mõlema poole üldiseks rahuloluks. Ärimees ei salli sekeldusi politseiga, kapral samuti mitte. Ärimees saab tagasi raha, mis ta rataste eest maksnud, nelikümmend krooni ja kolmkümmend krooni, ja kapral Pension saab allkirja vastu mõlemad jalgrattad. Lahkudes kapral ajab tõsise jutu ärimehega, kus manitseb teda sellist musta äri ajamast, ja kui sõjamehed on läinud, ohkab poomees tõsise kergendustundega. Pagan võtaks, milliseid askeldusi võib inimesele kaela tulla!

Kasarmusse jõudnud, ootab Pensioni ja Sookaela reamees Nupp, kes kogu aeg on praadinud otsekui vardas. Kui ta näeb teisi tulevat kahe jalgrattaga, jookseb ta neile vastu, ning ei leia sõnu, kuidas avaldada kapralile oma tänu. Ent neid pole vajaagi, neid sõnu, sest Pension võtab kätte ja noomib Nupu nüüd alles korralikult läbi, nii et sel eluajaks kaob isu astuda oma jalaga üle niisuguse asutise läve, mille ukstel on silt „ostan-müün“.

Pärast, õhtul, kui Pension ja Sookael värsket lehte loevad, lausub Sookael ajalehte kõrvale pannes:

— Sa, Pension, oleksid pidanud õige kirkumeheks hakkama. Kui iga karjane oma karja eest nii hoolt peaks, kui sina oma jao poiste eest, siis oleks meil see tuhandearastane rahuriik vist juba ammu käes.

KAPRAL PENSION SELGELTNÄGIJA.

1.

On päris kindel, et maailmas leidub väga vähe inimesi, kes peavad kolmekümne kilomeetri pikkust matkamist läbi põlvini ulatuva lume eriliselt meeliülendavaks naudinguks. Samuti kindel on, et kapral Jüri Pension nende hulka ei kuulu. Kuid — kroonu käsk on kroonu käsk. Kapral Pension on saanud selgesõnalise korralduse, võtta kompaniist üks mees omale abiks ja toimetada linnast laagriplatsile üks täislaaditud akkumulaator ja summeraparaat. Nii tulebki, et ühel ilusal talisel pühapäeval võime leida kapral Pensioni ja reamees Sookaela laagrit linnaga ühendavalt maanteelt. (Lisame aga kohe, et väljendus „ilus pühapäev“ on rohkem poeesia pärast. Igatahes neile, kes leiavad erilist ilu nii umbes paarikümne kraadilises pakases ja keskmises lumetuisus, tohiks olla see väljendus vastuvõetav). Ekslik oleks arvata, et kaprali ülemu-

sed kavatsevad saata alluvaid sellistele metsikutele polaarteekondadele jalgsi ja mingi erivarustusega. Ei, ametlikult kapral Pension ja reamees Sookael sõidavad omnibuses. Seda tõendab kompanii majandusaruanne, kusjuures arveametnik võib teile igal hetkel näidata ette kapral Pensioni ja reamees Sookaela allkirja selle kohta, et mainitud isikud on laupäeval kumbki võtnud vastu sellesamase arveametniku käest ühe krooni ja 25 senti, kompaniiülema korraldusel omnibuserahaks.

Kuid — kõik maailma asjad ei käi kaugetki seda teed mööda, mida mööda nad on mõni kord käima määratud. Kapral Pension leidis nimelt, et ei ole mingit mõtet raisata kallist raha selliseks mõttetuseks nagu omnibuse sõit. Ehkki kaunis suure vaevaga õnnestus tal selles veenda ka Sookaela. Kolmkümmend kilomeetrit pole tööpoolest jumal teab mis maa kahele priskele noormehele jalgsi matkamiseks. Veel enam — Pension tegi Sookaelale selgeks, et sellistel talvistel jalutuskäikudel on suur sportlik ja tervishoidlik hüve. Ja nii tulebki, et sel samal tuisusel ja külmal südatalvisel pühapäeval pärast lõunat meie kaks sõpra matkab vapralt mööda metsaalust, sest Pensioni eestvedamisel on nad suurelt maanteelt kõrvale pöördunud, et võita umbes kolm kilomeetrit. Muidugi on see jälle Pensioni idee, kuna ta seletab kaaslasele, et mullu suvel on nad siitkaudu korduvalt laagriteekonda lühendanud ja see on temal nii sel-

gesti meeles, et löödagu ta või siiasamasse paika maha, kui ta otsekohe selle õige metsaraja peale välja ei sihi, kust jääb laagrisse ainult veel mingi kuus-seitse kilomeetrit. Kahjuks hakkab aga pisut juba hämarsuma kippuv ilm ja tuisklumi Sookaela optimismi, mis niigi ei ole just väga suur, tilkhaaval lammutama.

— Kuule, Pension, lausub ta. Kas tead, pöörame maanteele tagasi. Siin metsa vahel on lumi tuisanud teerajad kinni ja mine tea, kuhu me nii lõpuks saame — eksime veel ära!

— Vaata, kus narr, noomib kapral. Häbi sul ka ei ole, ise tahad olla vana reamees. Kas sa ei tea, et otsejoon on kahe punkti vahel alati see õigeim tee.

Miks Sookael seda ei tea, teab küll, küsimus on aga, kuidas see otsejoon tegelikus elus välja kukub. Pealegi — kas on mõtet selle mõne kilomeetri pärast hakata sileda maantee asemel summima mööda põlviniulatuvat lund?

Ent — nagu siin maailmas ikka, ei hooli üks pool inimkonda kunagi teise poole elulistest huvidest ja nii on Sookael sunnitud Pensioni kõrval teekonda jätkama läbi metsa. Mitu korda on Sookael kukkunud, kuid Pensionile paistab see valmistavat koguni löbu. Ta noomib reameest pealegi, et see kroonu varandusega lohakalt ümber käib, sest Sookaela seljas olev akkumulaator ja summermasin võib väga kergesti katki minna.

— Eks võta ja kanna neid siis ise, toriseb reamees pahuralt.

— Ega ma loll pole. Misjaoks olen ma siis ülemus ja sina alluv? kanna aga kanna, vaata, et saad tõrkumise pärast mu käest veel paarid toimkonnad vastu vuntsi.

Samal hetkel Sookael, kelle kandam ei ole just kõige kergem, komistab jälle, kirub puujuurikat, mis jalgu jäi. Pension reageerib sellele väga asjatundliku ja ülevaatliku selektusega puujuurtest üldse ja eriti sellest, et puujuured on tavaliselt ikka maas, tarvitsevat vaid silmad lahti hoida, et mitte nendele komistada. Jah, nimelt silmad, sest tema, Pension, olevat oma elus näinud küll väga mitmesuguseid asju, aga iialgi mitte sellist puujuurt, mis tõuseks maast püsti üles ja millel oleks küljes punane signaaltuli ja plakat: Ettevaatust! puujuur!

Saatuse tahtel aga saab ta vaevalt lõpetada selle väga loogilise ja õpetliku lugemise, kui ta ise, nii pikk kui ta on, kõhuli lendab. See ilus vaatepilt peletab Sookaela tusatuju hetkeks põhjalikult minema. Reamees naerab mõnusaсти.

— Noh, näed nüüd, ise lendasid kah ninali! Paras!

— Ära parasta midagi. Vaat', mina olen ülemus, mulle on lubatud kukkuda. Laseme aga edasi.

Lastaksegi. Päris usinasti. Ehkki külm tikub sõrmeotste kallale, on kehal käimisest

soe. Kuid — kui ilm on juba üsna-üsna hämar ja kusagil pole ainustki märki ega teerada peale lõputute puude ja valge lumevaiba, hakkab Sookael uuesti häält tegema.

— Bussiga oleksime jõudnud juba kella kuueks pärale.

— Seda küll, on kapral nõus. Aga kes käskis sul eile öhtul Sõdurite Kodus bussiraha sirgeks taguda? Sulle maksti ju kroon ja veerand ilusti peo peale.

— Ah mulle maksti! kihvatab Sookael. Kahe mehe sõiduraha sai ju sinu kätte, mul polnud muud kui anna aga enda eest allkiri.

— Möistagi, et minu kätte. Rahad käivad ikka ülemuste käes. Mina olen meeskonna vanem, sina oled ainult meeskond.

— Nojah, aga kas mina selle plaani tegin, et lööme raha läbi ning läheme homme jala? Kes kutsus kelle eile Sõdurite Kodusse, kas sina minu või mina sinu?

— Narr, no kuidas ma sind kutsusin? Ma küsisin ainult, et kuidas on, kas tahad tulla ja paarid pisikesed pitsid teha.

— Seda küll. Aga oleks ma teadnud, et see jalgsimineki nii hull on, poleks ma küll sõiduraha ära kulutanud. Kui avalikuks tuleb, vaata et saad veel pähe kah.

Niisugune uskumatu Tooma jutt ajab Pensioni pahaseks.

— Ise oled vana reamees, aga räägid nagu roheline noorsõdur. Kuidas sellise asja eest võib saada pähe? Sul pole sugugi loogi-

list mõtlemist, sõber Sookael. Kroonul oli vaja saata üks akkumulaator ja summer polügooni keskjaama, see tähendab laagrisse, eks ole? Noh, ja mis tegi kroonu? Kroonu võttis kaks meest, reamees Sookaela ja... või näe, ptüi, kuidas keel keerab viltu, tähendab kapral Pensioni ja reamees Sookaela, andis nende kätte akkumulaatori ja sumiseja ning kaks ja pool krooni sõiduraha ja ütles, et vaadake, pühapäeva õhtuks tuleb teil olla mainitud esemetega kohal. Vastutajaks käsu täitmise eest jäi kapral Jüri Jaani poeg Pension. Sedasi. Tähendab, meil on ülesandeks olla täna õhtul polügoonil. Kuidas või millisel moel, see ei huvita kroonut. Kas sõidame autos, kihutame tsepeliiniga või roomame neljakäpuli mööda teekraavi, see on ainult meie endi mure. Kas said aru?

— Einoh, rääkida sa oskad, jah. Aga kus see käsutäitmine siis on — näe, ongi juba õhtu.

— Mis tähendab „õhtu“? Õhtu on suhteline mõiste. Kui me ka kella üheteistkümneks kohale jõuame, on ikka veel õhtu. Ja üldse, misasja sa juudaline virised!

— Kas sa tead, Pension, ega ma muidu räägiks, aga olemine on nii sant ja paha, et kas või istu maha ja hakka nutma. Kõht on kah hiiglamoodi tühi.

— Kas arvad, et minul on täis? Ühe ja sama hommikuse söögiga oleme mõlemad. Küllap mullegi kuluks mehine kõhutäis ja naps-

paar söögialuseks. Äga mis sa teed ära! Öhtul, polügoonis, vitsutame selle eest nii, et aitab. Lisame sammu, Sookael, ja lööme laulu lahti. Nii läheb maa rutemini.

Nii lohutab kapral oma pessimismi kalduvat kaaslast ja nad tõepoolest löövadki lahti midagi rivilaulutaolist. See lõpeb aga üsna pea, sest Pensioni samm jääb ikka harvemaks ja arglikumaks. Ikka enam ja enam vahib kapral ringi, sest ta märkab, et ümbrus oleks tõepoolest nagu võõras. Nii näiteks oleks pidanud juba ammu tulema see suur känd keset pisikest lagendikku ja igipõline kask seal juures. Nüüd aga pole märkigi, et need kusagil siin läheduses oleksid. Kui lisaks kõigile sellele puude vahelt hakkab paistma lagendik, millel asub paar heinakuhja ja teisel pool lagendikuserval paistab ähmaselt mingi vägisi talu meenutav ehitustegrupp, jääb kapral seisma ja palju ei puudu, et ta isegi sõrme suhu paneks.

Sookaela tuju muutub sellest jälle märgatavalt rõõmsamaks.

— Hehee, oled eksinud. Mis ma ütlesin?

— Oota'nd, oota juudaline, mis sa kisad. Siit peab minema õigusepoolest kraav...

— Äga on hoopis tundmatu metsatalu, hehehh! Praali veel, et jah, küll kapral Pension juba ninaga õige teesihi ära tunneb.

Kapralil pole aega Sookaela ülbusele reageerida, sest eemale, heinakuhja juurde on

siginenud inimkogu. See paistab olevat noorevõitu meesterahvas, kuid ta käitumine on ülimalt kahtlustäratav. Mees liigub otsekui hiilides, lipsab siis kuhja juurde, kummardub, pistab mingi kompsu heintesse, silub kuhja pealt uuesti tasaseks ja kaob samasugusel hiilival sammul talu suunas.

Pension ja Sookael, kes kohe võõrast nähes on taandunud lähima puu taha, lasevad mehel kaduda ning on siis otsekui üks mees heinakuhja man. Kapral ajab käe heintesse, kompab, kompab ja viimaks puutubki käsi millegi külge, mille koht ei tohiks tavaliselt olla väljal kuhjas. Kompas sikutatakse välja ja siis selgub, et see sisaldab kaks valgekspargitud lambanahka.

Pension ja Sookael vaatavad hetke teineteise otsa. Õige asi see kindlasti pole. Küllap vist läbib mõlema aju üheaegselt sama mõte, sest kuhjakülj otsitakse veel kord ja juba põhjalikumalt läbi. Ning ennäe — päevalgele ilmub veel paar uhiuusi nahkohje. Nüüd tehakse veel pisut katseid siin- ja sealpool kuhja küljes, kuid need ei anna enam tulemusi.

— Imelik rahvas on siin kandis, arvab Pension. Hoiavad nahku ja ohje heinakuhjas. Kas neil narridel aitasid ega talle ei ole?

— Õige asi pole see kindlasti, on Sookael veelkord veendunud. Mis me nende esemeteiga nüüd teeme?

Kapral mõtleb tüki aega, vaatab korraks talu poole, mille olemasolust annab nüüd veel ainsat tunnistust läbi videviku pilkuv tuluke. Siis lausub ta:

— Mis meil ikka teha — paneme asjad tagasi sinna, kus nad on. Mis see meie asi on, kus keegi oma asju hoiab või kuhu peidab. Marsime aga nüüd sinna tallu, küsime teed laagrisse ja puhkame pisut soojas ruumis jalgu. Tont teab, kuidas see juhtus, et need teerajad nii sassi läksid. Muidugi ei tea ju veel, kas nad üldse ongi väga sassis. Võimalik, et me oleme avastanud sootuks uue ja endisest palju lühema tee laagrisse.

Ehkki reamees ei annud mõtteis sentigi Pensioni „palju lühema tee“ eest, sammub temagi kaprali jälil tule poole, sest kui muud ei saa, siis vähemasti pisut soojendada ning õiget teed küsida ikka saab. Ja see on kah midagi sellisel narril päeval, kus on juba algusest peale vedanud narristi viltu. Pidi see neetud Pension just nimelt tema, reamees Sookaela, valima välja selleks ohvriks, kes peab eksima ringi võõras metsas!

Nii manab Sookael endamisi, kuna kapral üha kiirendab sammu. Ta laseb isegi vilet — otsekui haistes, et see retk tundmatusse tallu rikastab teda uue seikluse võrra, seikluse, millest Pension veel kord edaspidigi oskab ilusat profiiti lüüa.

2.

Kui olukorda, kus peremees kõnnib kirudes ja vandudes toa ühest nurgast teise ja pere-liikmed istuvad igaüks omaette nohisedes, nimetada mingi nimega, siis sobiks selleks kõige paremini väljendus noor põrgu. Ei maksa arvata, et see on liialdatud — kes nii mõtleb, see ei tunne Metsasaare talu pere-meest Jaagupit. Kui see mees tavaliseks, pisi-keseks kirumiseks suu avab, on selline toiming võimeline nõrgemanärvilistele kananahka üle ihu ajama. Nüüd aga on juhtunud hoopis midagi ebatavalist, midagi, mida ei mäletata Metsasaarel kunagi ette tulnud olevat — var-gus. Jah, on elatud ja oldud siin Metsasaarel aastakümneid, koht on kõrvaline, nagu näitab nimigi, möödakäijaid ei ole, lähimasse naaber-tallu saab oma kõva kaks kilomeetrit metsa-vaheteed, ning nüüd järsku — olge lahked, talus on käinud vargad.

Tõepoolest, peremees Jaagup, lüheldane, üleni karvane mehenäss, kelle hallid silmad otsekui puhmast välja vahivad, ei leia lihtsalt sõnu sellise häbematusse kohta. Ainsad sõnad, mis pääsevad ta suust, on vandesõnad ja kuigi peremees sellel alal ei ole kaugeliki algaja, paistab hetketi, et tuleb puudus neistki.

— Sa tuline saatan, kas tead, mu hing on nii täis, et ajab tagumistele jalgadele püsti, kirub ta juba ei-tea-mitmendat korda ja süli-

tab. No kesse kuradima massuurikas mu head lambanahad aidalakast ära viis?

Perepoeg August istub mõtlikult laua juures, vangutab pead ja lausub:

— Jah, see on imelik küll. Varas pidi käima kindlasti eile õhtul, sest lõuna ajal, kui ma lakas käisin saunavihte toomas, olid nahad veel alles. Rippusid penni küljes. Sedagi on korratud täna õhtul juba mitu-mitu korda. Nahad olid aidalakas penni küljes, selle vastu ei saa vaielda ükski, see on selge nagu issanda päev, sest Jaagup ise riputas nad sügisel sinna, et kevadepoole, või õigem peale jõulu hakata tegema uut kasukat. Aga näe — nüüd on läinud ja ükski ei tea ega ole näinud ega kuulnud kõppu ega kõbinat.

Saunanaine Reet kõssitab nurgas, peretütar Lilli kõrval. Temal, vanainimesel on sündmuse masendavusest käedki ristis. Vana Reet vangutab pead. Öieti ütelda — temale ei ole see ennekuulmatu sündmus just suureks uudiseks. Üldse on vähe asju, mis tulevad täiesti ootamatult, suuremat osa neist näeb Reet ette juba unes. Olgu see pöud või vihm, metsapõlemine või mõni muu sündmus. Reedale on kõik juba enne „unes kätte näidatud“.

— Sa püha heldus küll, jah, sädistab ta, kui peremehe kirumine mõneks hetkeks vaikib. Kassa tead, kulla peremees, ma nägin sihukese halva unegi kohe ära. Nagu oleks peremees seisnud tarekatusel kadakane kepp käes, ja ise karjus ikke „kriiviits“ ja „kriiviits“.

— Pea lõuad, sina, Reet, oma unenägu-
dega, käratas peremees. Vaat konstaabel on
vaja kutsuda. Jalamaid. Kurat see olgu, sil-
mad varastatakse inimesel peast. Kus mul
head nahad, sügisel lasksin parkida ja nüüd
lähen vaatama — läinud. Justkui kits oleks
sabaga lõõnud. Ega sina, Jaan, ei ole näinud
mõnd kahtlast isikut ümber hulkuvat?

Viimane lause on pööratud poolakast
sulase poole, kes äsja tuppä tuli. Poolakas
tõstab pea peremehe poole.

— Mjina kahtlane inimen näin? kordab ta
venitades peremehe küsimust ning raputab
siis pead. Ei, mina mitte juks kahtlane inimen
näin. Aga vott vast Maaril käis poiss?

Teenijatüdruk Marile on see poolaka väl-
jendus nagu kepihoop vaablase-pessa. Nii-
sugune poolakanolk, ise veab Marile vimma
ja nüüd kasutab igat juhust, et teist torgata.

— Pea suu, va maailmahulgus. Või minul
poiss käinud. Ma magan peretoas nurgas, no
kesse mul siin käia saab ilma pererahva näge-
mata. Vaata kui tõmban sulle niisuguste jut-
tude eest. Ise sa viisid need nahad ära, vaat
mis.

Poolakas heidab sellisele jutule vaid põlg-
liku pilgu. Tekib hetkeline paus, mille kasu-
tab kohe saunanaine.

— Noojah, eks ma siis ütelnud kohe oma
vanamehele, et pane sa tähele, Kristjan, näe,
peretoa juures tuleb täna üks pahandus. Et
mispärast muidu peremees seisis palja reisi

sedasi katuseharjal ja tegi ikka „kriiviits“ ja „kriiviits“. Püha sõna kohe, nii selgesti näidati nagu kõige selgemal päeval.

— Kuule, Reet, kas sa pead oma lõuavärgi koomal või ei pea! käratab Jaagup. Ja mis asja sina, Lilli, seal aknal vahid. Pane tuli põlema, näe, pimedaks läheb.

Peretütar Lilli täidab käsu, kuid jääb siis edasi aknale. Paistab, et ta nagu uurib midagi. Selle uurimise põhjus selgub peagi, sest tüki aja pärast hüüab peretütar:

— Isa, meile tuleb kaks kroonumeest.

Otsekohe on ka Mari astunud akna juurde.

— Sõdurid! nendib ta.

— Sõjaväelased, lisab perepoeg August. Ehkki väljas on juba pimehämär, võimaldab lumehelk näha lähenevaid kogusid ja perepoja silm on terav. Teine on vist ohvitser, see pikem. Teisel on jälle kaks naljakat kasti seljas.

Pererahva üldine huvi tulijate vastu ei nakata peremeest. Ehkki külaline siin kõrvalises metsakolkas ei ole kaugeltki igapäevane nähe, pole peremehel praegu tuju tegelda mingite muude asjadega. See vargus, see neetud vargus on ainus, mis praegu huvitab peremeest.

— Neid kah veel vaja, ühmab ta. Tahavad veel öömaja või teab mis. Midagi pole siit saada, marssigu aga edasi.

— Aga isa, sa ju ei teagi veel, kas nad üldse midagi tahavad, pistab pisut solvunud Lilli.

— Pange te tähele, sekeldusi ja pahandusi tuleb, lausub Reet hoiatavalt. Ega see uni tähenda head!

Aga juba ongi kõne all olnud tegelased ilmunud esikusse. Ukse tagant kostab tükk aega jalgade kraapimist, siis järgneb tugev koputus.

— Jah, sisse! hüüab Lilli erksalt.

Uks avaneb ja sisse astub kapral Pension, ta järele üleni lumine reamees Sookael.

— Tere õhtust! kõlab kaprali uljas rinnahääl tervituseks pererahvale.

Teretatakse vastu — nii pooleldi mokaotsast. Pension laseb pilgul libiseda üle toa. On ilmne, et siin on midagi — noh, nii. Nagu korrast ära. Inimeste tuju ei paista olevat just roosiline. Seda väidet tõendab otsekohe peremees Jaagup, kes mühatab:

— No mis vaja?

— Ah, mis vaja või? — venitab Pension, ning jätkab siis pooleldi kunstliku lõbususega: Kallis peremees — see te vist olete — vaja on väga palju. Esialgu aga paluksime luba pisut istuda ja soojendada, küllap siis kõneleme edasi.

— Ega mul siin mõni kõrts ei ole, on pahane vastus, ja peretütar punastub. Miks see isa küll nii jälle on ... teised nii kenad poisid.

— Aga isa...

— Suu pea sina kah, käratab pahane vanamees. Ja pöördudes sulase poole, lausub kõrgendatud häälel:

— Mis ma ütlesin! Pane hobune ette ja sõida konstaabli järele.

Sookael taganeb tahtmatult sammukese. Ui saatan, nüüd toovad veel konstaabli meie väljaviskamiseks, käib tal mõte läbi pea, kuid samas naeratab Pension ja lausub:

— Vaata-vaata. No siis toote ju kroonumehi veel juurde. Küllap vist meiegi seni istuda võime.

— Istuge, istuge, rahustab perepoeg. Ärge pange peremehe kurjustamist tähelegi. Ta on täna halvas tujus, meil on öösi vargad käinud.

— Jahahh? Vaata-vaata? Tegid aida tühjaks? uudishimutseb kapral.

— Ei. Kaks lambanahka on lakast ära viidud.

Reamees Sookaela ei saa parimalgi tahtmisel pidada inimeseks, kelle mõte väga kiiresti ja vilkalt liiguks. Ent nüüd see muidu nii aeglastvõitu mõtlemisega noormees taipab otsekohe, millistest lambanahkadest on jutt, ja üldse selgub talle kogu see asjandus. Rõõmsasti avab ta suu — kuid ei saa sealt rohkem välja, kui üheainsa sõna.

— Ma...", sest samal hetkel tabab kaprali vaevalt märgatav, kuid seda teravam ja järsum küünarnukihoop teda otse roiete vahele, lüües reamehe hetkeks hingetuks. Ta tahab

ehmunult ja imestunud pärida aru, miks Pension teda löi, kuid kapral ei tee Sookaelast näiliselt väljagi. Kaprali suu venib laiale naerule ja ta lausub peremehele:

— Ah nii, ah nii! Ja siis sellesama pärast peremees tahabki jutsuda konstaablit?

— Noh, mis te siis arvate, ütleb peremees hammustavalt. Lusti pärast või?

Pension on leidnud aega vahepeal Sookaelale hoiatavalt rusikat näidata, mis reamehe igasugused rääkimiseüritused juba algeos lämmatama peab.

— Aga külla mees, lausub kapral peremehele, sellise tühja asja pärast pole ju sugugi vaja konstaablit. Tänage õnne, et meie parajal ajal juhtusime siia tulema. Reamees Sookael, kas su masinad on korras?

Reamees Sookael ei saa asjast aru ja vahib mitte just kõige intelligentsema näoga küsija otsa. Enam temalt aga ei nõutagi, sest Pension vastab küsimusele ise.

— Ah jaa, enam-vähem. Ainult reaktsiooniakkumulaator tahab laadida. Õigus, selle pidin peaaegu unustama. Kuulge, peremees, me otsime teile plaksupealt need nahad üles. Ja varga kah, muidugi kui see siin kusagil läheduses on.

Nüüd muutub peremees Jaagup ebakindlaks. Ta ei oska sellise jutu peale midagi öelda ning puurib oma puhmassilmade vaate Pensionile näkku. Kui ta leiab sealt midagi naeratusetaolist, või muietki, siis on selge, et

narrib teda see neetud köögard! Ent ei! Pension on surmtõsine.

— Mes ... mes lora see on? saab Jaagup lõpuks sõna suust. Teie olete ju sõdurid, ega te mõned kriminaalid ole?

Pension muutub näost häbemata tähtsaks, ajab enese veel enam sirgu ja kostab:

— Lubage tutvustada: mina olen inseneriväe esimese divisjoni raadiotelegraafi markoni ultra-kaugenäegmise rühma kapral ja mu kaaslane on sama väeosa kriminaalreamees. Ja meil on kaasas kõige uuemat tüüpi aparaat, mille nimi on supertelefunkenidikaator ja selle aparaadi abil me võime leida varastatud esemed otsekohe üles.

— Sa taeva vägi! Sa issa ristike! lööb saunainaine kahte kätt kokku.

Valitseb üldine hämmastus. Ainult poolakast sulane, kes on kogu aeg tulnukaid umbusklikult piilunud, lausub:

— Looravad, pjeremiss. Nairavad sind, vot mis.

Ent sulase lause ei avalda mingit mõju. Kõik on rabatud võõraste kohutavatest ja varemkuulmatuist tiitlitest ning nende aparaadist. Viimaks saab sõna suust peremees.

— Noh kuulge ... kui te nüüd õiget juttu ajate...

— Ei-noh, peremees, miks meie õiget juttu ei aja. Otsekohe näete. Reamees Sookael, võtke sinel seljast ja seadke aparaat lauale.

Üldise imestuse ja uudishimulikkude ning kartlike pilkude saatel Sookael täidab oma otsese ülemuse käsu. Summeraparaat ühes akkumulaatoriga lebab laual, müstilised ja seninähtamatud riistapuud.

— Nüüd palun pisut eemale. Nii!

Pension käsutab majas nagu peremees. Talurahvas taganeb kuulekalt.

— Andke signaale! lausub Pension Sookaelale käskivalt. Selle juures pilgutab ta silma ja teeb käega märgi, mis peab ütleva, et ole nüüd mõistlik. Sookael ei saa küll veel aru, mis kapralil õige mõttes on, kuid et tal midagi on, see on selge. Ja kuidas see kupatus lõpeb, see pole lõppeks reamehe asi. Tema kuulab käsku ja asi selge.

Sookael vajutab summerikangile. Kostavad morsesignaali helid. Aparaat töötab.

Nüüd haarab Pension kangi oma kätte. Ta annab kiiresti signaale ja Sookael loeb:

— Kas sa, lambapea, asjast aru ei saa? See poolakast sulane on seesama, kes nahad kuhja peitis. Ole mõistlik ja kui sa mängu ära rikud, saad mu käest pärast habemesse nii et tolmab.

Miks Sookael aru ei saa, Sookael saab aru küll! Küllap see Pension on jälle keetmas suppi, mis pärast võib minna üpris hapuks! Aga — susi teda söögu! Ega see Pension, see igavene rüblük, niikuinii mõistlikku nõu kuulda ei võta, kui sa teda hoiatadki.

Ja reamees lööb mõtteis käega, asudes Pensioni käsul jällegi kangi juurde.

— Nüüd palun aparaat rakendada allee!!

(Seda sõna on Pension kuulnud elukutseliste maadlusvõistlustel, kus arbiiter ütleb nii ilusasti: paraad allez!)

Sookael hakkab andma mõttetuid signaale, mis aga parajasti meelde tuleb. Pension, taskublokk ja pliiats käes, kuulab surmtõsise näoga.

— Stopp! hüüab ta järsku ja tõstab käe. Kuidas see oli? Anna selgemini! O... mis, kuidas? O..h...j...a...d. Õigus, ohjad!

— Kuule peremees, supertelefunkenindikaator ütleb, et peale lambanahkade on teil kadunud ka ohjad. Kas see vastab tõele?

Suuril silmil vahib mitte üksi peremees, vaid kõik teised talle otsa. Mis ohjad? Kus ohjad? Millised ohjad?

— Igatahes aparaat näitab, et majast on kadunud ka paar ohje. Aga — hea küll. Nüüd vaatame, kas see kraam on.

Veel tükk tööd summeriga ja siis teatab Pension pidulikult, et varastatud esemed peavad asuma majast umbes kolmsada meetrit põhjalooide poole asuvas heinakuhjas, idapoolses küljes. Neljast kuhjast selles, mis on kodule lähim.

— Tohhookurram! lausub peremees. Ta ei oska praegu midagi teha ega ütelda, kuid perepojal on juba pihukasukas seljas. Ka Mari ruttab kaasa vaatama, kas on tõesti midagi

seal kuhjas või on see kõik ainult pettus ja häbematu vigur.

— Kuhje on mul seal küll jah, vangutab peremees pead. Kas siis tõesti...

Piduliku ja rusuva vaikuse lahendab Augusti ja Mari tagasitulek.

— Nahad on käes! Ja näe — ohjad! hõikab ärritusest värisev August juba ukselt.

Komps ühes, ohjad teises käes, tormab ta laua manu, visates kuhjast leitud esemed lauale.

— Sa tuline ihusunnik! hakkab Jaagup uuesti vanduma. Ohjad kah! Nende kadumist ma ei märganudki, pühapäevaohjad nad olid. Oi sa imede ime! No kes kurat nad varastas, kes on see neetud pasatski.

— See aparaat ütleb kõik, muigab Pension. Oodake aga pisut. Akku on vist tühi, peab enne veidi laadima. Kas teil piiritust või viina majas on?

3.

Kas tal on viina või piiritust, oli küsinud kapral. Peremees Jaagup vaatab korraks altkulmu kroonumehe poole, kes oma imeliku kastiga äsja tekitas suurima sensatsiooni, mis iial ette tulnud Metsasaare talus.

— Asi on nimelt selline, et meie reaktsiooniakkumulaator, mis on väga tähtis osa super-telefunkenindikaatori juures, on tühjenenud.

Viga saab parandada piiritusega või häda-
korral ka viinaga. Siis vaatame, mis me var-
gast teada saame.

— Ah, et selle ütleb kah ära, kes varastas?

— Muidugi-muidugi, peremees. Millest see
jutt siis on.

Jah — oleks peremehe ees praegu midagi
vähem reaalselt, kui kaks sõdurimundris meest,
siis hakkaks Jaagup pisut hirmugi tundma.
Ta ei usu küll vaime ega nõidust, samuti ka
mitte imetegusid, kuid kui praegu olnuks siin
mõni vana mustlaseit, kes klaaskuulilt või
kohvipaksult lugenuks välja varastatud lam-
banahkade asupaiga, siis peremees hakkaks
otsekohe uskuma neid seni usutamatud asju.
Nüüd aga on tegemist kroonumeestega, sõja-
väelastega, nende masin on siinsamas laual,
Jaagup võiks seda isegi katsuda, kui ta tahaks.
Siin pole midagi müstilist ega lausa üle mõis-
tuse käivat, sest kõik asub teaduslikul alusel.
On, tähendab, lihtsalt niisugune aparaat, mis
avastab varastatud asju ja sellest on küllalt.
Kui d a s ta seda teeb, sellest pole peremehel
aimugi. Ning seda pole vajagi, sest kogemusi
on niisuguste asjadega nii peremehel, kui ka
igal teisel kodanikul küllalt. Milline normaalne
inimene võinuks Jaagupi poisikesepõlves —
või mis, poisikesepõlves, meheeaski veel
ütelda, et vaat, tuuakse sulle tuppä üks kast
ja sellega kuuled igasuguseid kaugeid linnu
ja rahvaid kõnelemas ja laulmas. Kes uskus,
et selline asi on võimalik? Aga näe — täna-

päeval on raadioaparaat igas teises-kolmandas talus, rääkimata linnamajadest. Miks ei või siis olla ka selline kõikteadja masin, nagu nendel kroonumeestel praegu kaasas?

— Ah, piiritust või viina, ümabtab Jaagup, kelle peas keerlevad mõtted maailma aparatide keerulisusest, nojah, eks ma vaata, ehk leidub. Palju selle apraadi jaoks vaja läheb?

— Noh, kui on viin, siis nii umbes paras a sunik, aga kui piiritus, siis pool vähem.

— Oot-oot, ma lähen ja vaatan.

Peremees viskab varnast pihtkasuka õlga-dele ja läheb välja. Saunacaine aga kõnnib areldi üle laua ja takseerib ettevaatlikult masinat. Ta ei julge valjusti rääkidagi, vaid sosistab, kui tahab Marile midagi ütelda.

Perepoeg August, ehkki nagu kõik teised, ikka veel rabatud äsjase sündmuse efektist, söandab kroonumeestega, kes kõigi silmis on muutunud ainsa hetkega mingiteks väga kaugeteks ja kõrgeteks olenditeks, peaaegu sama-sugusteks nagu on arst või kirikuõpetaja, teha juttu aparadi üle.

— See on vististi üks uus leiutis?

— Jaa, vastab Pension väarikalt. Üsna uudne. Ameerika saadus. Ainult nõuab äärmist täpsust käsitamisel.

— Nojaa, eks ta lähe kergesti rikki, kui asjatundja juures ei ole.

— Seda küll. Supertelefunkenindikaatoreid usaldatakse ainult kõige intelligentsemate ja kõrgema eriharidusega isikute kätte.

Nüüd katkeb see vaikne keskustelu, sest peremees tuleb tagasi. Ta võtab püksitaskust valge pudeli ning asetab lauale.

— Olge heaks, siin on viina.

Kapral Pensioni nägu jääb liikumatuks.

— Täna väga. Nüüd, palun jätke meid viivukeseks üksi siia. Tuli viige kah ära. Me laeme akkumulaatori täis.

— Ahaa, saab aru perepoeg. See on siis midagi niisamasugust nagu nende fotoaparaa-tidegagi. Seal tuleb kah teatavad toimingud sooritada täiesti pimedas toas.

— Just-just, on Pension lahkesti nõus. Täiesti õigus. Väga ilusti ütles seesinane noor-mees. Paremat põhjendust ei ole vajagi.

Minut hiljem on pererahvas lambiga lah-kunud tagakambrisse, kus puhkeb otsekohe ärev sosistamine. Mille üle seal täpselt räägi-takse, seda pole ettetuppa kuulda, kuid Pen-sion ja Sookael kuulevad selgesti, kuidas sau-nanaise kile hääl vadistab midagi, mis lõpeb sõnaga „kriiviits“ ja sellele järgneb peremehe suust summutatud „pea lõuad“. See lugu on niihästi Pensionile, kui ka ta kaaslasele juba tuntud, ning kapral müksab Sookaelale külge ning irvitab:

— Peenike perekond, mis?

Sookael mühatab. Pension võtab pudeli, avab korgi ja kulistab poole sisust alla. Siis rändab pudel Sookaela kätte.

— Viska-viska, manitseb kapral. Ise ütlesid, et külm on ja kõht tühi. Ehh, küll istub ilusasti sees!

Pension lööb keelega laksu, ning jääb siis lakke vahtima. Ta on tunnud viina maitse.

— Omakootud! lausub kapral.

Sookael on teinud pudelile põhja peale. Ta noogutab. Tõepoolest, viin on omatehtud, kuid — au meistrile — tõesti hea. Oma kõva kuuskümmend kraadi kange ja pehme maitsega.

— Vaata nüüd, Sookael, lausub Pension, kes peas juba pisut surinat tunneb. Nüüd paljastame selle poolaka. Sina hoi a käsi aparadikangil ja mina hakkan pöörama. Niipea, kui ma jõuan pööramisega sulase kohale, vajuta hääl lahti.

Sookael noogutab. Asi on igati selge ja klaar. Pererahvas võib tulla tagasi, sest kõik laadimised on laaditud.

Pisut aega hiljem on peretoas järgmine pilt: Keset tuba tõmmatud laua juures seisavad Sookael ja Pension surmtõsiste nägudega ning pererahvas, niipalju kui seda on, asetseb poolsõõris ühes toaseinas.

— Kui varas on siin hulgas, siis masin ütleb seda kohe, lausub Pension tähtsalt ja asub pöörama akkumulaatorit. Selle nurk on sihitud peremehele, siis pöörab kapral ta edasi Marile, saunanaisele, Augustile. Siis poolakale, kes silmitseb kogu aeg seda askeldust suurte, hirmunud silmadega ja kes aegajalt niisutab kuivama kippuvaid huuli keelega.

Vaevalt saab Pension pöörduda ja pöörata oma akkuserva poolaka poole, kui summer kohutavalt undama hakkab. Kõiki toasseisjaid läbib võpatus. Pension aga osutab näpuga surmkaamele poolakale ja ütleb pidulikult:

— Härra peremees, varas on siin! See mees peitis nahad heinakuhja!

Sulane langeb põlvili.

— Aarmas pjeremis, paai pjeremiss! sirutab ta käsi Jaagupi poole. Annap andiks, mjina vaarastas! Kuurat kiusas! Annap andiks, pai pjeeremis!

Vana Jaagup ei saa alul sõna suust. Ainult veresooned ta laubal paisuvad ning kui ta lõpuks suu avab, siis tuleb sealt selliseid sõnu väese poolaka aadressil, et neid ei saaks trükkida vaskplekilegi, ammu siis veel paberile. Palju ei puudu, et ta siinsamas oma sulase armetul kombel väeseomaks peksab, kuid Pension, kes ilmse naudinguga seda transvaali ja trianglit jälgib, sikutab vanameest varukast.

— Hea küll, hea küll, papi, lausub ta familiaarselt. Olgu pealegi, jätta nüüd järele. Varas on käes, küll sa õiendad temaga pärastpoole. See asi meid ei huvita. Otsi meile pigem midagi söögipoolist, meil on vaja edasi minna. Pecame ruttama poligonile.

— Sinna ju üle kaheksa kilomeetri maad, ütleb Lilli.

— Ei see tee midagi, vastab Pension lõbusasti.

— Naised, otsige ruttu, mis te kätte saate, kamandab peremees, kes on sulasele siiski keskmise võmmu kuklasse annud ja ta rehetuppa ajanud. Pakkuge härradele õhtulist. Oi-oi küll, no on see üks masin, on see üks masinate masin!

Peremees on lahkus ja tähelepanelikkus ise. Kui tal varem oligi mingi umbusk võõraste vastu, siis nüüd on asi selge, et siin on tegemist väga tähtsate ja kardetavate tegelastega. Vaat, kus on alles aparaat!

Lilli ja Mari asuvad kiires korras valmistama õhtueinet. Pliidi poolt tuleb sinist suitsu ja nina püüab kinni praadimisel oleva liha ning munade lõhna. Pension ja Sookael neelavad mõttes.

On istunud laua ümber. Keskustelu muutub elavamaks. See keerleb loomulikult aparaadi ümber. Pension ei ole seletamisega kitsi. Ta luuletab aparaadi võimetest selliseid lugusid, et kuulajail hing rindu kinni jääb. Ainult siis, kui perepoeg küsib, kuidas või mil moel nad juhtusid täna just siia, kõigist teedest ja käidavatest radadest nii eemal seisvasse tallu, kuna ometi linnast poligonile viiv metsatee keerab ära juba enne, seal Kruudi sauna juures, ei vasta Pension kohe. Ta teeb vaid salapärase näo ja ütleb lühidalt:

— Oli tarvis.

Varsti on söök laual. Praetud lihatükid ujumas sularasvas, praetud muna, viilukad külma

liha, või. Ei puudu ka pudel, mille peremees väljast toob.

Pension püüab Sookaela pilku, et võidu röömutseada. Perepoeg tõstab esimese klaasi terviseks. Paar klaasitõstet veel, ja jutt lauas muutub juba üsna sundimatuks. Lõppeks on ju sõjamehed samasugused inimesed kui nemadki, Metsasaare rahvas. Targemad, muidugi, küll, aga nii meeldivalt lihtsad, et võõristustunne peagi kaob. Mõnusad mehed, eriti see pikem.

Peremees eietab oma endist mõttelõnga.

— Sa sinine, jah. Kes võis näiteks paarikümne aasta eest ennustada, et tuleb niusugune asi nagu raadio, millega võid kuulda kogu maailma. Nii see tehnika areneb. Näis, millal nad hullud kunstlikult inimesi hakkavad tegema. Sulaseid oleks hädasti tarvis, muidu vea teisi ühtevalu väljamaalt sisse.

— Mis seal inimestest. Näe, seegi aparaat juba küllalt suur ime, lausub Mari.

— Sa heldus, jah, seab sõna saunamine. Piiksub teine nagu kanapoeg, aga kus on mõistus ja tarkus. Sa püha risti vägi, sa viies ehvangeelium küll! Aga seda ma ütlesin, jah, oma vanamehele hommikul, jah, et pane sa tähele, peretoa juures t u l e b pahandust. Mis pärast ikke peremees seisis sedasi rehekatusel ja tegi ikka „kriiviits“ ja „kriiviits“?

— Kuule, Reet, mühatab peremees, kuid Pension, keda on vallanud järsku pähe turgah-

tanud idee, katkestab Jaagupi järjekordse „pea lõuad“. Kaprali peas suriseb juba üsna ilusal moel ja kuraas on suur. Miks mitte teha üks väga huvitav psühholoogiline eksperiment? Pagana pihta, küll saaks nalja...

— Vaadake, algab ta tõsiselt. Ega selle aparaadi võimed veel ainult nende asjadega ei piirdu, millest ma rääkisin ja mida te nägite. Kui aparaati veidi tellida, siis saab seda kasutada ka teisiti. Tarvitseb ainult pöörata ots mõne inimese poole ja sa võid kõik ta patud ja eksimused lugeda maha nagu raamatust. Selle masinaga välismail kuulatakse üle kurjategijaid, kes keelduvad pihtimast.

Pension tõstab akkumulaatori ja summeri aknalaualt enda ette. Vaat nii, lausub ta, keelates üht kruvi. Nüüd, kui me pöörame otsa — Pension vahib ringi, otsekui otsides kedagi katseks — noh, ütleme selle vanaproua poole ja...

Kapral keerab akkunurga saunanaise poole. Viimane kahvatab. Sookael hakkab summerdama. Piiksuvad helid täidavad toa taas.

Eide närvid ei pea vastu. Ta tõuseb püsti, tõstab käed otsekui kaitseks näo ette ja kiljub: Ei, ei, ärge tehke, ärge tehke! Ma... ma rohkem ei võtnud kui viisteist naela, jumala eest rohkem ei võtnud, kui viisteist naela pere-mehe linu, ui-ui-ui, oh sa taevane heldus küll, ma jooksen toon kohe ära, lubage, kallid noorhärрад, ma lähen kohe ja toon ära, ärge tehke!

Veel enne, kui teised õieti imestadagi saavad sellise stseeni üle, on saunanaine lipsanud uksest välja.

— Mes? Mis see oli?

Jahmunud peremehele vastab Pension:

— Ei midagi, kallid peremees. Saunaproua on vehkinud sisse teie linu. Masin ütles ja naine tunnistas kohe üles. Näete nüüd. Ega selle aparadi eest ei jää varju midagi.

Kapral viskab ruttu tühjaks oma ees seisva viinaklaasi ja põrutab käega vastu lauda.

— Te küsisite ennist, kuidas me siia kõrvallisse tallu juhtusime. Noh, ma arvan, sellest peaks igaüks nüüd juba saama aru. Ärge mõtelge, et me selle supertelefunkenindikatori ja nalja pärast ringi käime. Ehee! Nalja pole meie teekonnas raasugi. Sookael, palun jätkata! Nüüd laseme noorhärrale.

Akkunurk pööratakse perepoja poole ja Sookael summerdab tasa. Pension on võtnud taskust bloki ja pliiatsi ning teeb, nagu kirjutaks sinna midagi. Siis lakkab summerdamine. Pension puurib oma vaate perepoja näkku ja lausub siis venitades:

— Ah nii!

Ja, imelik — perepoeg on samuti kahvatanud nagu ennist sulaspoiss ja nüüdsama Reet. Tä tõstab käed närviliselt lauale. Sõrmenukid on veretud.

— No... kogeleb noormees... no kas see on siis nii suur surmasüü... see paar kitse...

Pensionile ei ole rohkem vaja. See ainus sõna „kits“ ütleb talle kõik. Ent — sõjataktika üks peareegleid on, et saavutatud edu tuleb igal tingimusel arendada. Sellepärast kapral muigab, heidab pilgu oma märkmikku ja lausub pisikese pilkealatooniga hääles:

— Kuidas? Ah paar kitse, jahahh? Aparaat ütleb, et viis.

— Sa pühade vägil ajab perepoeg silmad suureks. Mineva-aastase kitse ütles kah ära!

Pension võidurõõmutseb. Muidugi, mis noorherra siis arvab? Ta juba ütles, et ega siin pole tegemist naljaga. Salaküttimine pole samuti nali. Kas noorherra seda ei tea?

Noormees tahab hakata midagi rääkima, kuid Pensionil pole selle kuulamiseks aega. Tal on hoog sees ja otsekohe pööratakse „ots“ peremehe enese poole.

Väevalt saab kõlada paar piiksu, kui Jaagup värisevate kätega kaprali käest kinni kahmab.

— Kuulge... olge n'd ikka mehed... Mis te nüüd... Ärge tehke... Ega ma teda tühja müügiks pole teinudki... Ainult oma jaoks... Kõhurohuks ja nii. Kroonuhärrad ju ise maitsevad kah... Jumala eest, jätke. Ma lähen hommapäev... või mis, juba täna lähen metsa ja taon selle meskipaja ja torud puruks. Noh, noh, olge nüüd head mehed, ärge saatke vanainimest pahandustesse... Mul polegi teist rohkem kui üksainus pudel veel. Ma... ma maksan teile, mis te tahate, jätke...

Õigust mööda tahaks kapral Pension praegu puhkeda kõigest südamest naerma, nii koomiline on peremees oma hädaldamisega. Kui mõtelda vaid, milline mõirgaja lõukoer ta oli alles äsja ja millise püha, õiglase raevuga ta poolakat tahtis materdama hakata! Pension tahaks naerda, kuid talle meenub kaheksa kilomeetrit jalgsikõmpimist piki lumist ja tundmatut metsaalust, meenub pime ja külm õhtu, poligon ja oma ülesanne. Sellepärast kaprali nägu muutub veelgi tõsi-
semaks kui ta oli seni. Pension tõuseb püsti.

— Vaadake, peremees, ütleb ta ametlikult. Meie oleme ausad kroonumehed ja niisugust juttu, et te meile maksate, ei kõlba üldse ajada. Ma mõtlesin selle asja üle järele ja otsustasin, et olgu seekord pealegi. Mina olen kah inimene, ega ma hunt ei ole. Ja nüüd kuulge, mis ütleb teile inseneriväe kapral Jüri Jaani poeg Pension: meie üle on kah oma ülemused ja meie ei tohi omapead midagi teha. Ainus võimalus on, kui teie ise oma salaviinapruulimisest kellelegi ei räägi. Kui võime olla sellele kindlad, siis unustame ka meie, mis siin täna õhtul rääkisime. Kui see meie siinkäimine peaks aga laiemalt teatavaks saama, siis me muidugi ei saa kah seaduse ees varjata kõike seda, mis siin sündis, ja peame teie asjadele andma käigu. See on esimene punkt.

— Aga muidugi, ausad härrad, muidugi. Ei meie talust lähe piuksugi välja.

— See on hea. Ja edasi on punktid järgmised: poolakat ega saunanaist ärge politsei kätte andke, kui nad andeks paluvad ja enam tulevikus kätt võõra vara külge ei aja. Teie poeg aga, teie seal, noorhärja, annate ausõna, et enam jalga salaküttimiseks metsa ei vii.

Noormehe suust pääseb valla kergendus-
ohe. Ta ikka veel hirmunud silmadesse tekib
midagi nagu rõõmutaolist.

— Oh ei, oh ei! Viimaseks see jäägu! Vis-
kan püssigi, kuradi, minema.

— See on tubli. Püss võib jääda, ega püss
pole süüdi. Teinekord läheb püssi vaja. Aga
salaküttimisel olgu lõpp.

— Jah!

— Ausõna?

— Jumala ausõna!

Nii on seegi asi klaar. Kapral Pensioni vii-
mane tingimus on, et ta saaks hobuseküüdi
poligonini. Jaagup on rõõmus, otsata rõõmus,
et härrad nii lahked olid ja nii kergesti leppi-
sid. Otsekohe saadab ta poja õue hobust
rakendama.

Tekib paus, mille kestes Pensionile selgub,
et ta oma hasartses peremehe-pinnimises pole
pannud tähelegi huvitavat seika. Nimelt on
peretütar Lilli ja teenijatüdruk Mari toast kadu-
nud. Nagu Sookael hiljem seletab, sündis see
siis, kui Pension oma aparaadiga parajasti
perepoega pinnis. Niipea, kui kitselood ava-
likuks tulid ja sellega masina võimed veel
liigne kord kinnitust leidsid, läinud peretütar

näost üleni punaseks ja libisenud tasahilju toast välja. Talle järgnes teenijatüdruk. Pension muigab seda kuuldes — küllap igal oma patukesed südamel kipitavad.

... Veerand tundi pärast perepoja toast lahkumist on Pension ja Sookael juba üleriie-tes ja istuvad saanis, mis mõnuses traavis taluõuest välja kihutab. Kapral sulgeb mõn-
tundest silmad ja arutab, et see tänane nali oli nii tore, et seda tulevikuski kuskil kasutada võib. Siis aga meenub talle endine jalgsimatk ja see, kuidas Sookael ta eksimise üle kahju-
rõõmu tundis. Kapral müksab reamehele küünarnukiga ribide vahele ja ütleb tasa, nii et ees istuv perepoeg, kel on peas läkiläiki, ei kuule:

— Noh, reamees Sookael, kas ma ei ütelnud, et kui kapral Pension juhhib, siis leitakse alati see kõige mugavam ja otsem tee!

KAPRAL PENSION REVIDENDIKS.

Ehitusettevõtja amet ei ole kunagi kuulunud maailma kehvemate hulka. On juba vana tuntud asi, et kui ettevõtja ehitab mõnd neljaviiekordset maja, siis samal ajal kerkib talle omale kusaqil mujal kah nii umbes kahekordne majake. Muidugi — ettevõtjaid on ju igat liiki, kuid vähemasti see mees, kellest meil varsti juttu tuleb, ehitusmeister isand Härgmäe, kuulub sellesse sorti, kelle iseloomustavad jooned eespool loetletud.

Härra Härgmäele on nimelt langenud osaks vastutusrikas ja laialdaste piiridega töö: Ta ehitab aksiaselts „Eestimaa Jõule“ elektri-jaama ja kolme sinna juure kuuluvat elumaja. Lisaks sellele on tal käsil veel samale ühingule veski ehitamine Alujõel.

Ettevõtja elab ehituse juures asuvas majas, kus peale kontoriruumide on ka eluruumid. Neis elab peale härra Härgmäe veel ka ta seaduslik abikaasa Rosalie ja lihane tütar Pilvi.

Ühel ilusal lõunatunnil, kui üldist vaikust segab vaid ehituse juurest kostuv müra, tuleb ettevõtja jutule kümnik ja Härgmäe parem käsi Jugar, lüheldane, punapäine mehenäss, kelle lõuga ümbritseb hõre habemevõrk. Ta nõuab kiiresti härraga kõnelda ja proua, kes sel hetkel ainsana kontoris, läheb meest kutsuma. Härgmäe ilmub. Teda on eksitatud just söögiajal, kuid nähes, et eksitaja on kümnik, lausub:

— Noh, Jugar, mis tuli siis sinul takus on? Ei lase süüagi. Kas ehituse juures mõni õnnetus või?

— Hoidku, kus sellega, vastab Jugar. Aga see Blaubergeri mees tuli sinna ja...

— Ahaa!... Rosalie, vast ehk jätad meid üksi... küll ma ütlen, kui kontorist lahkun.

Abikaasa kuuletub ja mehed võivad segamatult jätkata keskustelu.

— Mis ta tahab, see Blauberger? Telliskive jälle või?

— Jah. Kakstuhat tükki tahab saada. Hobusemehed teistel kaasas ja...

— Pakub vana hinda?

— Jah.

— Peaks ta käest juurde pressima. 25% alla turuhinna on ikka pisut vähe.

— Ei-tea, kas maksab tühjaga kaubelda... Viimaks vihastab ja hakkab lobisema...

— Tühja kah, aktsiaseltsil kive küllalt ja kes neid pärast majaseintes enam lugeda

saab. Äga peagu, parem on kui jätame niisama. Korralda asi ära.

— Kas võtame töölisi peale laadima kah?

— No muidugi. Nii läheb rutem.

— Siis ütleme jälle, et kivid lähevad Aluveski ehituse juurde?

— No muidugi. Mis see tööliste asi on.

— Tea kedagi. Mõni teravaninaga sell saab viimaks haisu ja torkab pealinna kirja, et ettevõtja Härgmäe ja kümnik Jugar müüvad alt-hõlma aktsiaseltsi kive — kus siis selle pahan-duse ots.

— Tasa ja targu, ikka tasa ja targu. Kümnetuhat kivi ei tähenda niisuguste suurte ehituste juures, nagu meil praegu käimas, midagi. Ja Blauberg viib alles kuuendat tuhandet.

— Äga talad ja tsement?

— Pole midagi. Kes seda ennem on näinud, et ehitused eelarves ettenähtud materjali-hulgaga valmis saavad? Ja kui ehitusettevõtja Härgmäe ehitab aktsiaselts „Eestimaa Jõule“ korraga elektrijaama, kolme maja, ja Alujõe-le lisaks veel veskit, siis ei ole ehitusmaterjalist puudust. Kui on vaja, lasen saata juurde.

— Sedasi küll, meistrihärä, he-he-he. Ma siis võtan katlamaja ehituse juurest neli-viis meest ja lasen Blaubergile peale laadima hakata?

— Mine jah.

Kümnik lahkub. Härgmäe helistab telefonil.

— Hallo? Keskjaam, jah? Ändke mulle 38-b... kaks kella, jah... Hallo... Kas härra Blauberg ise või... Ahaa, tere, tere, Mihkel (tasemini) kuule, sa tahtsid 2000 kivi saada või? Hobused jõudsid just praegu siia... Tubli... kas tead mis, selle vana hinnaga ei julge enam anda... Mis?... Ei-ei, poolteist viska otsa... Poolteist!... Ole nüüd ristiinimene... No muidugi maksad sularahas, see on endastmõistetav... Mis? Heaküll, heaküll, ärgem selliseid asju telefoniteel rääkigem... Millal tuled? Millal tuled? Homme?... Hästi... Oled üks igavene koi, aga noh... saad sina, saan mina... Adjuu! (ärakell). Häh, pagan võtaks, Rosalie! Rosalie!

Rosalie tuleb.

— Ole hea ja valmista kiri A.-S. „Eestimaa Jõule“, et saatku nad lähemal ajal paar vagunit kive juurde.

Rosalie hakkab masinal tippima.

— Kirjuta, et seni saadud kividest on rohkesti transporditeerimisel purunenud, mistõttu... noh, sina tead seda kirjakirjutamise kunsti minust paremini...

Telefon heliseb. Härgmäe võtab toru.

— Ehitusmeister Härgmäe Saksaveres... Jah, siin on A.-S. „Eestimaa Jõu“ ehitustööde kontor Saksaveres... Ah kaugekõne, Tallinn räägib... Jah, olen ise telefoni juures... Kes räägib?... Kuidas?... Ah nii Joosep, vabanda, ei tunnud sind häälest ära... Mis? Seltsi juhatus on saatnud revidendid minu ehitus-

töid kontrollima? ... Millal? ... Juba täna...
Ootamatu revisjon... Ah-nii... ah-nii. Suur
tänu, suur tänu hea sõber, et hoiatasid...
Tänan, tänan. Nägemiseni jah!

Ärritatult viskab Härgmäe toru hargile.
Pagana pihta! Revident pealinnast! See on
alles lops! Kellel teda pörgulist vaja!

Härra ettevõtja on aga liiaks vana kala
selleks, et sattuda sellisest ebaseeldivast
asjast paanikasse. Isand mõtleb tükk aega ja
siis hakkab teotsema. Ta on nagu mõni sõja-
vägede staap, kust sajab käsklusi ja korral-
dusi nagu küllusesarvest.

Kõigepealt saab proua Rosalie käsu val-
mistada lõuna, parim lõuna, mis üldse või-
malik ja preili Pilvi peab jooksuma Tarvitajate-
ühingu poodi ning tooma mõne pudeli veini,
potikese likööri ja veel muud sellist kurgu-
lage kõditavat kraami. Kas revidente pole
ennem nähtud! Ehee.

Härra ise aga vahepeal võtab telefonitoru.
Alul peab ta riidlema kohaliku keskjaamaga.

— Hallo! Hallo, kurat võtaks, mis te magate
seal postkontoris, et kunagi ei vasta. Andke
31-d neli kella... Neli kella, jah, d, noh, saate
aru?... Ahah!... Alujõe veski? Kes seal
räägib?... Siin Härgmäe. Saatke mu vend
telefonile. Aga siva! Ah ongi seal juures,
tubli... Joonas räägib. Kuule, meile tulevad
revidendid kaela... Muidugi see pole sinu
asi... Ainult niipalju, et kui nad peaksid enne

siiatulekut Alujõe sisse keerama, siis sina ei tea mitte kui midagi. Saad aru, mitte midagi... Lihtsalt ütled, et arved ja kõik on siin, Saksa-veres, minu kui ehituste tegeliku juhi käes ja sinul pole aimugi kui palju ja millist ehitusmaterjali on Alujõe saadetud. Küll mina seletan neile... Jah, hästi, nägemiseni!

Järgmisena kutsutakse kümnik Jugar kiidrestis kontorisse. Punapea on kohkunud, nähes ülemust nii ärritatuna ja arutab, mis võiks olla lahti. Härgmäe tõstab sõrme õhku ja lausub:

— Revisjon tuleb, iga silmapilk!... Ära vahi nii lolli näoga. Mina otsekohe katlamaja juurde ja... kas Blaubergeri omadel on kivi-koormad peal??

— Ei ole, alles pooleli. Võtsin neli päeva-töö-meest neile appi.

— Siis lähed otsekohe ja lased kivid uuesti maha laadida.

— Aga kui nad just parajasti peale satuvad?

— Revidendid? Siis seletad, et need kivid toodi parajasti Alujõelt.

— Mõistan.

— Ah jaa, veel: saada kõige kiiremas korras siia see mees, noh, see eesttöeline, kes ametnikemaja sisevooderdust ja krohvimist juhatab...

— Ah Piller?

— Noojah, Piller on ta nimi. Saada see kohe siia.

— Hästi! Jugar pöördub minekule, kuid samas näeb otsitavat.

— Hõi! Piller, hõikab kümnik.

Hüütav seisatab.

— Härra kutsub. Tule ruttu!

Piller ilmub kontorisse. Härra on lahkus ise.

— Tere Piller. Säh, pane üks sigar ette.

— Ei tea härrad, mul sikatuurijad jäid oma-pead... lausub pikatoimeline tööline.

— Pane ette, kui sulle üteldakse. Ja istu! Mul on sinuga pisut rääkimist.

— Nojah, ega kedagi, eks see ole teie asi rohkem kui minu asi.

— Vaata, asi on selles, et sina oma mees-tega sooritasid ametnikehoone sisetööd?

— Mina neh. Mis töö! viga?

— Töö! pole viga midagi. Töö on väga hea, ainult üks pisike narr konks on siin sees.

— Nonoh?

— Las ma nüüd räägin. Alumisele korrale sai pandud krohvi alla kõlakindel kiht, eks ole?

— Sai küll.

— Vaata, täna tuleb siia paar tegelast seltsi juhatuselt. Noh, saad aru, ehitustöödega tutvuma või nii. Kui nad juhuslikult peaksid sinult küsima nende kõlakindlate seinte kohta, siis ütle, et niisugused seinad on tervel majal.

— Aga ülemise korra jaoks ei jatkunud ju enam kõlakindlat voodrit, imestab mees.

— Seep see ongi. Majandusdirektor... Noojah, lugu oli nii, et aktsiaseltsi majandusdirektor unustas muist saatmata... seda kõlakindlat katet ja nüüd tagantjärele on piinlik hakata seda asja arutama... Saad aru... Ütleme lihtsalt, et kõik on korras ja asi vask.

— No kuidas ma ütlen et on, kui ei ole?

— Mis seal teha, oli eksitus, noh, oli. Jumal temaga. Mitu meest sul artellis on?

— Kuus.

— Säh, siin on 20 krooni. Tee oma meestele õhtul väike laud... jah, noh, sa saad aru?

• — Ei-noh, kuidas saksad soovivad. Minul üksta kama. Mina võin tarbekorral seletada, et korstnalgi on sees ja väljas kõlakindel vooderdus.

— No vaat. Tubli mees. Küllap töötame edaspidigi koos.

— Sedan'd küll. Aga üht ma ütlen, et kui sedasi kohtuga või politseiga midagi päritakse, siis ma räägin tõtt. Vangi minna ma ei taha.

Härgmäe naeratab sunnitult: Narr, kes räägib kohtust või politseist. Tegemist on lihtsalt aktsiaseltsi juhatusemeestega. Saad aru — ei taha ju majandusdirektorile ebameeldivusi teha.

— Saan küll, miks ma ei saa.

— Hästi. Võid nüüd minna.

— Nuujah, mis siis enam. Päeva!

Mees läheb. Härgmäe jääb talle järele vaatama. Peenike mees! Pagana peenike mees! Paar sinist ja kohe saab asjast aru!

Isand Härgmäe tunneb end nüüd palju paremini. Kivide asi on klaar, vooderduseasi samuti. Nüüd tulgu või kümme revidenti — tema positsioonid on eest ja tagant paremini kindlustatud kui kümme Maginot-liini.

Et veenduda, kas proua Rosalie ettevalmistustööd oivaliseks lõunaks edenevad ka normaalselt, isand Härgmäe siirdub kööki. Kontor jääb tühjaks, kuid mitte kauaks.

Poolavali välisuksele ilmub kaks inimest. Nad seisatavad lävel, püüdes veenduda, miks keegi nende koputusele ei vastanud.

Mehed kannavad mundreid ja nende nimed on: kapral Jüri Pension ja reamees Sookael. Neil on vaja telefoneerida linna ja siin on telefon. Aga ühtki inimest pole näha.

Pension pistab pea tuppa. Tõepoolest kontor on tühi. Kapral tahab astuda sammukese sissepoole, ent tagasihoidlik Sookael lausub:

— Ära mine. Seal pole ju kedagi. Mis sa ilmaaegu revideerid!

— Narr, revideerima peab iga asja, enne kui pilt selgeks saab! vastab kapral.

Saatusel tahtel ilmub just selle viimase fraasi ajal majanurga tagant nähtavale preili Pilvi — raske korb käevangus.

Nähes võõraid mundrimehi ta kohmetub, punastub ja kuna ta on kuulnud ainult viimast lauset, teeb niksu ning ütleb:

— Härrad on revidendid? Ma silmapilk lähen ja kutsun isa. Palun astuge sisse!

— Pagana pihta! hüüab Sookael.

— Kena tütarlaps. Imelik, miks tal oli nii kiire?

Sookael ei oska kaprali sellele küsimusele midagi vastata. See kõik tuli nii äkki. Nad olid ju pöördunud ainult selleks siia ehituse juure sisse, et telefoneerida. Sellistes kohtades on ikka telefonid, mida kinnitas ka maanteelt ehituste juurde kulgev traadipaar. Siis aga Sookaela aju läbis mõte:

— Millest paganast see plika teadis, et me revideerimiskäigul oleme?

— Kuidas nii? küsib kapral.

— Noh, ta nimetas meid ju revidentideks!

Pension muheleb. Muidugi ta ei tea, miks see nõnda on. Võibolla on siin mingi arusaamatus või tont teab mis. Ühes on aga kapral kindel: kui selline kena tütarlaps nimetaks teda kas või korstnapühkijaks, oleks ta kahel käel nõus seda ka olema.

Ent kapral ja reamees ei saa enam midagi mõtelda ega millegi üle juurelda, sest kõrvalruumist veereb kontorisse otsekui murumuna ehitusettevõtja Härgmäe. Ta samm seisatub küll lävel hetke ja ta silmi ilmub arusaamatuse ja hämmastuse helk, ent see on vaid hetkeks. Juba järgmisel on isand Härgmäe nagu sulamesi. Ta kummardub külaliste poole ja lausub:

— Tere lõunast, tere lõunast, härrased!
Palun vabandage, et mind hetkeks kontoris ei
olnud. Teate, peab töolistel alati silmad peal
pidama, siis on ka töö edu. Mu tütar teatas,
et revideerijad on tulnud. Väga rõõmustav,
väga rõõmustav. Härgmäe on mu nimi.

— Minu nimi on Pension.

— Väga rõõmustav!

— Sookael! Kaprali eeskujul esitleb end ka
reamees.

— Väga rõõmustav, väga rõõmustav. Pa-
lun istuge! Kas... lubage küsida, kas härra-
sed tulid otse jaamast?

— Ei, sealtpoolt. Kapral teeb ebamäärase
peaviipe maantee suunas.

— Huvitav, et aktsiaseltsi teenistuses on ka
sõjaväelasi... Aga palun, võtke ometi platsi,
päike on veel suures kõrges, küllap jõuate
kõik põhjalikult läbi revideerida.

Härgmäe on lahkus ise.

— Kindlasti, lausub kapral. Ta pilgutab
reamehele silma, mispeale Sookael lausub:

— Igatahes.

— Lubage küsida, kust te teate, et me
nimelt revideerimiskäigul oleme? pärib kapral,
jäädes uudishimulikult vastust ootama.

— Noh... vabandage, muheleb Härgmäe,
olen vana ehitusmeister ja see aktsiaselts „Ees-
tima Jõu“ töö pole mul kaugelki esimene ega
suurim. Olen püstitanud terveid suurvabri-
kuid... terveid majadekvartaale ja ei ole
minul iial olnud ühtki arusaamatust ega ühtki

sekeldust, jaah. Kõik on alati tip-top ja sellepärast revidendid on alati mu parimad sõbrad. Tulgu nad öösel või päeval — alati olgu tere-tulnud.

— Väga meeldiv, et nõnda arvate, naeratab kapral.

— Aga... tahab alustada Sookael, ent hoiatav pilk kapralilt sulle ta suu.

— Jah, see on tõesti väga kena teist. Tõtt öelda, ega see revideerija-amet suurt kiita olegi. Aga noh, teate, sõjaväelase asi, kuhu kästakse minna, sinna mine. Pension naeratab süüdlaselt. Allah näeb: ta räägib tõesti südamest!

— Seda minagi imestan, et sõjaväelased, vangutab Härkmäe pead. Aga üks nüüdsel ajal ole nii mõnigi asi teisiti kui vanasti. Palun, kas tohin härrastele pakkuda vahest väikese napsi konjakit?

— Kuule, me peame võtma linnaga telefoniühenduse, tuletab Sookael meelde.

— Jõuate, jõuate, härra Sookael! Ega sellega nii kiiret ole.

— Erilist kiiret muidugi ei ole, on ka Pension nõus.

Isand Härkmäe lahke ettepanek „väikese konjaki“ suhtes ei ole põlata. Kui juba kord on maailmas selliseid toredaid saksu, kui seesamane isand Härkmäe, siis on Pension küll viimane, kes teda solvaks äräütlemisega.

— Arusaadav! on Härkmäe nõus. Üks moment, palun. Pilvil Rosalie! astuge siia poole!

Nii hüüab isand tahapoole ja hetk hiljem on kapralil ja ta kaaslasel au saada tuttavaks ehitusmeistri auväärse abikaasaga ja tütreaga. Preili Pilvi ongi see, kes neid ennist nii meeldivalt kohtas. Ja kapral nendib suurima heameelega, et Pilvi-preili on tõepoolest kenake.

— Härrad revidendid on nii lahked ja osutavad seda au, et joovad napsikese külmarohtu enne tööd, seletab isand Härgmäe oma kodukondsetele.

— Aga lõuna on kah valmis. Kas tohiksin omalt poolt paluda härraseid võtta pisut kehakinnitust? lausub proua lahkesti.

— Tingimata! Härrad on reisist kindlasti näljased. Pilvil! Palu härrased tahapoole.

Isand Härgmäe hoolitseb külaliste nagu oma vendade eest.

— Aga armas mees, sa ju tead, kui väikesed meie ruumid on. Ma katan laua siiasamasse kontorisse. Peate nimelt teadma, et see on suurim ruum meie majas. Viimase lauasega pöördub proua selgitavalt külaliste poole.

— Õigus neh. Katke jah, siiasamasse.

— Tõepoolest, teil ei tarvitseks meie pärast teha endale tüli, loeb kapral kohuseks olla viisakas. Ent proua ei lase sellest teha juttugi.

— Hoopis vastupisdi, härrad. Meie siin maakohas oleme väga rõõmsad, kui tohime vahel harva mõnd armast külalist kostitada.

— Ei-ei, tõepoolest proua... toob ka Sookael oma viisakusetagavara välja.

— Mis te nüüd... Pilvi, aita kah paluda, et härrad meile seda au teeksid ja suvatseksid lõunatada.

— Aga muidugi, te olete ju nii lahked! toetab preili ema.

— Jah — kui selline armas ja veetlev preili kah sekka lööb, siis ei söanda ma enam sõnakestki lausuda. Selle kaprali alistumisega on olukord likvideeritud.

Sookaelal ei jää muud üle, kui lausuda mornilt „igatahes“.

Ent reamehe morn ilme annab maad sootuks rõõmsamale väljanägemisele, kui proua Rosalie ja preili Pilvi kiiresti laua katavad. Pagana pihta, nad alles sõid lõunat, Pension ja Sookael, viskasid pooltosinat linnast kaasa võetud võileiba „vesti vahele“, nagu on kombeks ütelda kasarmus, kuid nüüd, kus laualt kerkivad lõhnad, üks isuäratavam kui teine, tundub Sookaelale, otsekui oleks ta kolm päeva söömata!

Laud kaetud, valab isand Härgmäe klaasid täis. Proua Rosalie võtab oma hoole alla tagasihoidliku Sookaela, pakkudes talle mitmesugust söödavat, küüditades lähemale vaagnaid ja kausse. Preili Pilvi pärrib Pensionilt:

— Palun, mida tohiks teile tõsta? Kas tükike kanapoega? Või eelistate külma? Vahest ehk lõhekonservi? Angerjat? Pilvi, tõsta härradele ette!

— Palun väga, preili, tehke täiesti oma äranägemist mööda! Iga suutäis, mis teie ette tõstate, on mulle valitud maiuspalaks!

Oo, kapral oskab olla galant, kui vaja.

— Igatahes, on Sookaelgi nõus kapraliga.

— Eks ta oli tütarlapsel kah selge rõõm vahel harva külalisi kostitada. Siin maakohas pole ju seltskonda, kellega lävida! lausub Härgmäe ja tõstab siis klaasi. Palun! Tervist!

— Tervist! Proosit!

Klaasid kõlavad kokku. Härgmäe on nobe valama. Järgmise klaasi tõstab kapral majaproua terviseks. Ja siis, kui härra on klaasid taas täitnud, tunneb kapral, kuis tal hakkab mõnusasti soe. See on tuttav surin veres, mitte joobnud oleku tundemärk, vaid faas, kus naps on parajasti teinud „pea lahti“. Ja Pension on ülemeelik. Ta tõuseb, kummardub isand Härgmäe poole ja lausub:

— Kui pöördusin oma kaaslase härra Sookaela maanteelt siia sisse, siis oli mul vaid üks kavatsus: teha võimalikult lühidalt. Sooritada oma ametlik toiming kiiresti ja lahkuda, sest meie aeg on väga piiratud. Kuna aga härra Härgmäe suvatses meid, temale isiklikult täiesti võhivõõraid isikuid, võtta vastu nii suure armastusväärsusega ja lahkusega, siis ei saa ma teisiti, kui avaldada temale oma suurimat tänu enese ja oma ametikaaslase nimel. Kolmekordne elagu, härra Härgmäe!

Pension'i jutus polnud küll sõnagi räägitud seitsmesaja-aastasest orjapõlvest, rahvustervi-

kust ega kõigi rahvakihtide sõbralikust koostööst, kuid siiski oli see paeluv lauakõne ja kui kapral ning reames hüüdsid kolmekordse „elagu“, tundis isand Härgmäe end lausa juubilarina! Ta säras ja hiilgas nii, et kui oleks olnud pime, siis piisanuks ta hiilgusest ruumi valgustamiseks.

Kontoriuksele ilmub mees. Teda nähes Härgmäe hüüab:

— Hallo! Jugar! Jugar! Tulge hetkeks sisse! See on mu kümnik... väga tubli mees. Minu äraolekul on kahekordselt valvas, et kõik töölised omal kohal oleksid.

— Tere lõunast, mühatab kümnik.

Teretatakse vastu.

— Kas tulid katlamaja juurest? küsib Härgmäe.

— Jah, härra! vastab Jugar.

— Need härrad nimelt on linnast saabunud revidendid, kes tahavad tutvuda ehitustöödega ja teostada kontrolli. Kui oleme lõunatanud, lähevad härrad ehitusi revideerima, seletab peremees kümnikule.

— Aga mispäras? Kas ei saa läbi selleta? lausub kapral armastusväärset.

— See tähendab, kuidas nii? ajab Härgmäe silmad suureks. Kas te siis ei soovigi teha ülevaatus?

— Meie aeg on kahjuks piiratud. Tahame jõuda täna veel hea tüki maad edasi.

Härgmäe muutub ülirohmsaks. Ah nii! Siis piirdute ainult kontoriraamatute ja palgaleh-

tede läbivaatamisega? Möödunud nädala aruanne on mul kahjuks küll veel koostamata, kuid võite uskuda — korras on kõik!

Kapral on sellega täiesti nõus.

— Usun tõesti, et teil kõik korras on, ütleb ta.

Ettevõtja pilgutab kümnikule silma. Asi on klaar. Neid mehi pole kartal!

— Siis, Jugar, mine katlamaja juurde tagasi ja lase need telliskivid, mis täna Alujõe ehituse juurde peavad minema, peale laadida! Said aru?

— Sain küll, pilgutab Jugar silma vastu. Ma lähen siis.

Härgmäe loeb vajaliseks seletada.

— Peate nimelt teadma, et Alujõel on puudus ehituskividest — kevadel sai paar vagunitäit eksikombel siia maha laaditud, nüüd olen siit tarvidust mööda saatnud.

— Väga kena. Kuhu tarvis, sinna tuleb ikka saata, on kapral lahkesti nõus.

— Olete tõepoolest asjatundja ehituste alal, kiidab Härgmäe.

— Mina... noh, teataval määral küll.

— Igatahes, kinnitab Sookael kaprali ütlust.

— Aga miks te ei võta ette? Palun! Lubate ma lõikan? lõikab meeste asjaliku jutu läbi preili Pilvi hõbedane hääl.

Kapral pöördub oma veetleva lauanaabri poole. Ta mõtleb parajasti, millist meelitust preilile ütelda, kui välisuks avaneb ja koputamata astub sisse väga suur ja tüse härra,

portfell kaenlas. Ta vaatab korraks üle toa ja lausub siis Härgmäe otsa vaadates:

— Tore kord on teil siin, isand Härgmäe! Väga tore kord.

Härgmäe nägu sel hetkel kirjeldada käib lihtsurelikul üle jõu. Küsitav, kas seda saab teha isegi iridinoid sulega. Sest — isand Härgmäe tunneb väga hästi äsja sisenenud isandat. See pole keegi muu, kui „Eestimaa Jõu“ peadirektori abi.

Direktor müristab mürgiselt:

— Mis te põrnitsete? Näete mind esmakordselt või? Ma küsin teilt, mis kord see teie juures siin on: osa töölisi joovad ja lärmitsevad, selle asemel, et seinu krohvida ja ehitusmaterjalide laoplatsil on terve voor võõraid hobuseid, kellele laotakse peale seltsile kuuluvaid kive. Ja kontoriruumist olete teinud võõrastemaja. Pidage meeles, see on siin ametiruum, mitte teie erakorter.

— Äh... härr... p... peadirektor, pak... pakkusime r... revidentidele pisut einet! kogeleb Härgmäe, kelle peas on nüüd kõik segi ja pahupidi.

— Mis revidentidele?

— Noh, neile härradele... Härgmäe teeb abitu viipe Pensioni ja Sookaela poole.

Direktor müristab: — Isand Härgmäe, mina tulin teie tegevust revideerima, sest juhatusele on tulnud teie peale rohkesti kaebusi. Ja ma näen, et need sugugi põhjendamatud ei ole.

Nüüd kulub pisut aega, enne kui isand Härgmäe toibub. Ta laotab käsi ja hüüab Pensioni ja Sookaela poole.

— No kuulge, kes kurat siis teie olete? Kas te revidendid ei ole?

Pension tõuseb.

— Vabandage väga, oleme küll. Mul ei ole kahjuks küll au täpselt teada, milles seisab asi, kuid olgu nimetatud, et mis puutub meid, siis me oleme inseneriväedivisjoni mehed ja meie praegune ülesanne on revideerida divisjoni väliraadiojaamade tegevust.

— No te ometi ütlesite, et tulite siia ametiasjus?

— Muidugi. Tahtsime siit telefoneerida linna. Täiesti ametiasjus.

— Igatahes, kinnitab Sookael.

*

Viis minutit hiljem sammuvad Pension ja Sookael lustikalt mööda maanteed. Jõudnud lähema teekäanu taha, Pension viipab pöidlaga üle öla tagasi ja lausub:

— Kas sa tead, Sookael, selle mehe nahas ma täna küll ei tahaks olla.

Sookael noogutab. Õieti polnud kogu see kupatus just tema maitse, kuid reamees on olnud alati tõe ja õiguse poolt. Ja see Härgmäe — noh — niisugusele mehele ei saagi soovida muud, kui et ta sööks ise oma keedetud supi.

KAPRAL PENSION SAUNAS.

1.

Et inimene vahetevahel peab oma ihu-
puhtuse eest hoolitsema, on juba niivõrd üld-
tuntud tõik, et selle vastu ükski viisakas ini-
mene ei söanda vaielda. Vähemasti mitte
avalikult. Laseb ju vanameister Luts oma
Joosep Tootsilgi saunauksele kirjutada ilusa
värssi, et

seespidi ennast sa
ju niikuinii ei puhasta,
siis kannu sellegi eest hoolt,
et küürid ennast väljastpoolt.

Järjekorralist küürimiseprotseduuri soorita-
vad ühel reedesel päeval ka Pension, reamees
Sookael ja noorsõdur Nüblük. On juhtunud
olema parajasti palgapäev ja siis on otsusta-
tud üle hulga aja minna õige avalikku sauna.
Saun on muidugi ka väeosal, kuid inimene on
juba kord selline, et ta armastab laiutada, eriti
kui parajasti juhtub olema käepärast vaba

raha. Garnisonisaunas pole kõiki neid muga-
vusi, mis linnasaunas, pealegi on seal saunas-
viibimise aeg piiratud. Kuna meestel on aga
parajasti vaba õhtupoolik, siis otsustatakse see
veeta nii, et sellest ka kehale kasu on. Sookael
jõrised küll algul pisut vastu, tema kui
tõsine maamees ei hooli kõigist neist tuššidest
ja muudest linnasauna viguritest, kuid Pension
peab talle pika loengu vanast Roomast ja selle
saunakultuurist, mis reamehe vastupanu mur-
rab, seda enam, et ka noor Nüblük kaprali
ettepanekuga pikema jututa päri on.

Nü tulebki, et keskpäeva ajal marsivad
kolm sõpra sauna, kus varase kellaja tõttu
osutuvad esimesteks saunalisteks.

Saun on ruumikas ja puhas, leili ja aega
on külluses. Pension sirutab enese mõnusasti
lavale pikali, külmaveekapp kõrval, viht pea
all. Sama teeb ka Sookael. Nüblükule kui noo-
remale tehakse korraldus leili visata. Kuna
aga saun on alles jahe, tuleb seda teha tihti,
palju tihedamini kui see noorsõdurile meeldiks.

— Mis asja! protesteerib Nüblük. Ma olen
samuti saunapileti eest raha maksnud kui
teiegi. Nüüd teie pikutate laval nagu pašad,
mina muudkui pildugu iga minuti tagant leili.

— Ära unusta, et sa oled alles noorsõdur
ja meie Sookaelaga oleme su ülemused, noo-
mib Pension lavalt.

Kapral tunneb ennast ütlemata hästi, mõnus
soojus suriseb kontides ja kogu keha valdab
selline laiskusetunne, et õieti ei viitsiks end

liigutadagi. Ainult käsi käib vahetevahel vihaga veekapas ja sapsutab mõne harva löögikese vastu jalgu või külge.

— Küll on mõnus!

— On küll! on Sookael nõus. Vihad sapsuvad. Ka Nüblük ronib lavale, hakates end tuseselt vihtlema.

— Leili on vähe! leili on vähe! leiab Pension. Muretse, Sookael, paar nähvakat juurde!

Ent Sookael ei viitsi end liigutada. Ta vaid pöörab pead ja lausub:

— Nüblük! hüppa alla ja pane paar kopikutäit veel kerisele.

Noorsõduri hari läheb punaseks.

— Mi... mispärast mina? Pension käskis ju sul visata. Mina olen pildunud juba küllalt.

Kapral tõstab pea.

— Sa, Nüblük, ära vaidle vastu, kui sind kästakse.

— Sa käkksid n... nüüd ju Sookaela.

— Ega see midagi tähenda. Kas sa, narr, ei tea, et sõjaväes käib kõik auastmeid mööda. Ise oled juba mitu kuud sõduriks, ja nii tume. Kui, ütleme, divisjoniülem läheb üle õue ja märkab, näiteks, et keset jalgteed vedeleb suitsuots, mis sa arvad, kas ta siis käsutab esimese ettepuutuva mehe seda koristama või? Ega küll! Kolonel läheb staapi, ütleb adjutantdile, et niisugune ja niisugune korralagedus on õues. Adjutant helistab veeblile, veebel annab käsu allohvitserile, allohvitser kapralile, kapral reamehele ja reamees kamandab noor-

sõduri välja. See mees läheb, võtab suitsuotsa üles, viskab prügikasti ja kannab käsutäitmisest reamehele ette. Reamees teatab sellest kapralile, kapral allohvitserile, allohvitser veeblile ja nõnda edasi, kuni lõpuks adjutant võib divisjoniülemale esineda ettekandega, et härra kolonel, teie käsk on täidetud. Vaat, sedasi käib asjaajamine sõjaväes. Ikka auastmeid mööda, kulla Nüblük, ikka auastmeid mööda!

— No litsu-litsu alla ja viska vett kerisele! käratab Sookael selle jutu peale Nüblükule juba kategoorilisemalt, ja noorsõduril ei jää muud üle, kui hambaid kiristades jälle lavalt maha ronida.

Pension aga vahepeal on hakanud filosoferima.

— Vaata, Sookael, kas sa tead, lausub ta, kui seda asja nii mõtlema ja uurima hakata, siis saun on üks äraütlemata demokraatlik koht. Ma usun, et esimene demokraatiaidee tekkiski saunas.

— See tähendab, kuidas? ei suuda Sookael järsku teise mõttekäiku tabada.

— Aga vaat nii, et saunas oleme kõik ühesugused. Kui inimestel puuduvad riided, siis kaovad kõik seisuse- ja auastmevahed. Kas su naabriks laval on Inglise kuningas, multimiljonär või mustatöeline, seda sa ei tea. Jääb üle vaid inimene kui selline.

— Seda, jah, küll, saab nüüd ka Sookael asja tuuma kätte.

— Eh, kas sa tead, Sookael, kui kogu maailm oleks üksainus suur saun, vaat kus oleks alles üldedemokraatia! Poleks sõdasid ega ühtki sotsiaalset väärnähet, mis inimeste eraldumine ja kihistumine kaasa toob! Tuhandeaastane rahuriik olekski käes nagu plakstil!

Ka Nüblük on teiste jutuarjamist jälginud.

— Olgu mis on selle demokraatiaga ja puha, lausub ta vahele. Aga seda ma ütlen, Pension, et kui kogu maailm oleks üksainus suur saun, nagu sa tahad, siis mina igatahes küll seal leiliviskajaks ei hakkaks!

Pension mühatab naerda. On ju tõsi, et seda Nüblükut saab vahetevahel pisut rohkem taga aetud, kui just hädapärast vaja oleks, kuid Nüblük on mõnus mees ikkagi. Peaasi — poiss saab naljast aru ja oskab mõnigi kord ilusa pirni panna.

— Seda jah, on kapral nõus. Küllap seal see leiliasjandus teisiti korraldataks.

— Kui on d... demokraatia, siis peab igaüks leili viskama. Kapralid kah, jätkab Nüblük. Mul vajagi nüüd lavale tulla. Hakka otsast peale, sul siin hea harjutada.

Siin aga pörkavad kaprali ja noorsõduri huvid vastamisi. Tõsi, demokraatlik idee on tore küll ja Pension annab Nüblükule õiguse. Kuid teooria ja praktika on kaks isesaja. Praktiliselt Pension eelistab, et teine temale leili edasi viskaks. Ongi juba jälle vaja.

— Ega ei viska küll! raiub Nüblük, kes parajasti pead peseb, kaprali järjekorralisele

käsule vastu. Kui on demokraatia, nagu sa kiidad, siis viska ise.

— Jäta oma jutt! käratab kapral. Viska leili, sulle üteldakse!

Nüblük ägestub.

— Kas sa tead, ma ei tunnegi sind! hõikab ta vastu. Ise sa seletad kogu aeg, et saunas pole klassi- ega aukraadivahesid. Sul pole mundrit seljas, kust ma tean, kas sa oled Inglise kuningas või mustatööline. Hea küll, sa tead, et sa oled kapral, aga kust sa võid ütelda, et mina pole näiteks kindral, eh?

Sookael, kellele se kahe sõbra kemplemine nalja teeb, mühatab naerda. Pension heidab talle halvustava pilgu.

— Häbi sul pole, Sookael. Ise oled vana reamees ja itsitad, kui üks lihtne noorsõdur kapralile vastu loksub!

— Eh-eh-eh-ee, itsitab Sookael. Ise sa andsid talle trumbid kätte oma demokraatiaga!

Nüblük kasutab oma saavutatud positsiooni täiel määral. Ta ei mõtlegi enam kuulata Pensioni käskusid, vaid peseb kangekaelselt edasi. Ei mõju isegi ähvardused kasarmuarestiga. Pension kaalub juba tõsiselt võimalust, et kui õige minna esikusse, panna kapralipintsak selga ja tulla ning teha sellele Nüblükule siin leiliruumis sõit sisse, kuid loobub sellest mõttest peagi. Ei viitsi lihtsalt nii palju jantida. Ta teeb, otsekui ei huvitaks Nüblük ega leil teda enam põrmugi, pöörab küljeli ja laseb kuuldavale paar nooti mingist sõdurilaulust.

Tühjas saunas kõlab hääl toredasti. See viib kaprali uuele mõttele.

— Poisid! lausub ta muheldes. Teeme õige üks rivilaul! Nüblük, kobi sina kah siia üles. Siis võime pärast igale ütelda täie õigusega, et me oleme laval laulnud!

— Mis sest, et saunaval! itsitab Sookael, lava on lava!

Nüblük ronib üles. Ja minut hiljem kostab saunas kolmehäälne sõdurilaul.

Enne veel, kui kustub eha,
lähen võitlusesse ma...

Laul teeb meeste tuju rõõmsaks ja ülemeelikuks. Äsjane näaklemine on ununenud.

— Noh, näete, poisid, eks ma ütelnud, et tuleme linna sauna. Vaadake nüüd ise, kui kena olemine on!

— Demokraatia on alati kena, kui temast kinni peetakse! ütleb kaprali lause peale Nüblük.

— Siin me nüüd oleme, jätkab Pension. Me võime praegu tunda endid kellena tahame. Kujutleme, et oleme kolonelid või keisrid või mistahes. Ei ole mingit raami ega silti, mis ütleks igale, et üks meist on kapral, üks reamees ja üks noorsõdur!

2.

Kapral jätkaks vististi veel edasigi samal sügavmõttelisel teemal, kui mitte ei avaneks saunauks. Sõbrad pööravad pead juurdetuli

poole. Viimane on keskealine mees, palja pealae, kaunis mahuka kõhu ja kohutavalt karvaste jalgadega.

— Jatku leilile! lausub ta ust oma järel sulgedes.

— Tarvis! vastab Pension. Ning samas müksab ta Sookaelale külge, silmis salapärane läige. Kapralile on tulnud mõte. Ainsal hetkel, niiütelda õhust, nagu tuleb talle suurem osa ta toredatest mõtetest.

Kapral ajab oma pea Sookaelale lähedale.

— Näed sa nüüd, Sookael, lausub ta. See sama mees, kes praegu tuli. No arva, mis asjamees ta võiks olla? Mitte midagi ei oska ütelda, kui inimesel pole riideid seljas. Tüseduse ja palja pealae poolest võiks ta olla mõni direktor. Aga sama hästi õpetaja. Või lihtsalt mõni väike ametnik!

— Igatahes! on Sookael nõus.

— Ja samuti võib praegu mõtelda ka tema. Kelleks ta võiks pidada meid, eh?

— Nojah...

Pension alandab hääle veelgi vaiksemaks sosinaks. — Ta peab meid selleks, kelleks meie soovime. Tänaval ta näeks, et oleme sõdurid ja seal ei aitaks ükski asi. Aga siin — kuule, Sookael, vaata, et sa mängu ei riku. Oled Hispaania saadik!

— No, kuule...

— Midagi ma ei kuule! Hispaania saadik ja punkt!

Pension lõpetab, sest paks isand on hautanud oma saunaviha kuuma veega pehmeks, on saputanud seda lisaks veel kerise kohal ja otsib nüüd silmadega parajat paika laval.

— Sinjoor Nüblico! hõikab Pension rangelt-ametliku häälega. Sinjoor Nüblico, tooge tema ekstsellentsile kavatäis külma vett.

Noorsõdur Nübliku käsi, mis on parajasti tõstmas seebitükki kaela juurde, jääb imelikult õhku seisma ja mees jõlitab kapralile arusaamatult silmi. Ent kaprali pilgust ja kiirest, kuid seda mõjuvamat žestist mõistab ta, et siin hakkab midagi sündima. Heldus, egas' Nüblik Pensioniga esimest korda koos ole!

— Kuulan! vastab noorsõdur ja täidab käsu.

Paks isand on muutunud ebatavaliselt vaikseks. Ta uudistab sõpradekolmikut, uurides eriti teraselt Sookaela.

— Soovisite vist lavale tulla? lausub Pension. Palun, olge head. Siin ruumi on.

Paks paistab rõõmustavat.

— Tänan, vastab ta.

— Sinjoor Nüblico! kamandab Pension. Uhtke selle härra jaoks koht kuuma veega üle.

Võõras vehib kätega.

— Aga, noorhärрад, mis te nüüd... mis te... küll ma ise...

— Milleks seda, naeratab Pension. Tema ekstsellentsil ei ole midagi selle vastu, kui mõni kohaliku seltskonna esindaja temaga koos laval viibib. Palun!

Võõral kibeleb ilmsesti midagi keelel, kuid see ei tule kuidagi välja. Ta viskab vilksti pilgu Sookaelale, kes lebab seljali ja ronib siis üles. Hetk hiljem sapsuvad mõlema, niihästi kaprali kui ka võõra mehe vihad.

— On ikka mõnus selline eesti vihusaun, kui üle hulga aja saab! kiidab Pension. Leil lööb kondid nii pehmeks, et tunned enese olevat noore nagu sündinud lapse.

— Ja-jah, on võõras nõus.

— Eriti rabav mõju on leilil veel sellele, kes esmakordselt vihusauna saab.

— Oi! Kas olete esmakordselt vihtlemas? pärib võõras üllatunult.

— Ei, mina mitte, vastab kapral. Aga mu šeff, härra saadik, küll.

Võõra nägu muutub mitme kraadi võrra cukartlikumaks.

— Ah nii. Härra on siis saadik.

Pension naeratab. — Arvasin, et tundsitate juba isegi piltide järele... Me võime vabalt vestelda, lausub ta kohe selle järele. Ega härra saadik eesti keelt ei oska.

— Ja saunas on esmakordselt?

— Vihusaunas jah. Neid Madridis ega ter ves Hispaanias ei ole.

(Olgu märgitud, et käesolev lugu sündis ajal, kui olid käimas Hispaania kodusõja kõige verisemad ja ägedamad võitlused. Valitsusevastased olid just vallutanud Barcelona ja valitsusväed kaitsesid meelega meeleheitlikult Madridi.)

Paks isand sai sellest palju targemaks. Niisiis Hispaania saadik.

— Tema ekstsellents oli väga huvitatud eesti saunast, kui ma talle sellest jutustasin. Tahtis tingimata teha proovi. Niisiis valisimegi välja selle varase tunni, et näha päris ehtsat eesti vihusauna ja selle elu ning oma-pärasusi.

Aha! venitab Paks. Tal on nüüd pilt selge. Ja tal on väga hea meel, et sellise kõrge isandaga ühes laval on. Üks asi siiski kibeleb veel hingel — tahaks nii väga teada, kes on need teised kaks. Juba ongi küsimus keelel, kuid kapral jõuab ette.

— Minule, muidugi, pole saun uudiseks. Olen praegu määratud tema ekstsellentsi Hispaania saadiku juurde sekretäriks.

— Ja too kolmas härra?

— Ah, see... venitab Pension Nüblikule osutades... see on meil saatkonna käskjalg. Võtsime kaasa, et viskaks leili ja nii.

Metsik pilk Nüblikult kutsub kaprali näol esile vaid kahjurõõmsa naeratuse. Kapral tunneb end oma nooblis osas üsna kodus. Tõepoolest — ega pole vigagi — olla saadiku sekretär!

— Vabandage, pärib võõras veel. — Kas tema ekstsellents on sellesamuse vabariikliku Hispaania saadik, või on Franco mees?

— Vabariikliku ikka. Ikka seadusliku valituse saadik. Pension pöördub võõra poole ja ütleb tasemini:

— Tema nimi on Caballero Pedro Alcazar de la Caramba.

— Oi-oi, mihuke nimi teisel veel! vangutab paks isand pead. Siis vihtleb ta pisut ning lausub:

— Aga mina arvan, et ega teil pikka pidu enam pole. Franco pressib ikka ägedasti peale. Näe, Barcelona on juba langenud ja...

— Barcelona on täpe! lausub kapral suureliselt. Võime anda käest kümme Barcelonat, see ei tee vabariigile veel midagi.

— Nojaa, on võõras moepärast nõus. Ent ilme ütleb, et ta selles asjas sugugi nii kindel ei ole.

Nii soendab Pension ennast ja Sookaela veel tükk aega diplomaadi aupaistes, kuni saunast, nagu igast asjast siin maa peal, saab villand. Kolmik lahkub väarikalt, saadetud saunaruumi jääva isanda sügavatest kummardustest.

Riietusruumis on kaprali tuju oivaline.

— Nägite nüüd! lausub ta võidurõõmsalt. Mida ma ütlesin sauna demokraatiast! Olime saadikud, nagu pole asiigi. Aga nüüd, millal oleme riides, peame olema jälle edasi kapral, reamees ja noorsõdur!

Ainult Nüblük on sünge. Ta kisub omale saapad vihaselt jalga ja lausub ägedalt:

— Ma ei saa aru, mispärast sa m i n d nõõgid? Mispärast mina pidin olema käskjalg? Kas ma ei oleks võinud olla näiteks atašee?

— Narr, kuidas härrad muidu käivad ja on, kui alamat sorti rahvast kaasas ei ole, irvitab heatujuline kapral.

Ent tema irvitus muutub otsekohe kokkumiseks, kuna neile on saunast järgnenud paks isand, Pensioni pesukäsn, mille kapral sauna unustas, käes.

Nähes meeste mundreid, paks läheb näost algul punaseks, siis siniseks ja lõpuks valgeks.

— Ah nii! müristab ta. Ah siis sõdurid! Ah sedasi narritakse inimesi!

— Vabandage, me ... me tegime eksperimendi ... tahab kapral seletada, kuid teda ei lasta.

— Lõuad! käratab kuri onu. Olen seitsmenda suurtükigrupi veltveebel Pomm ja ma hoolitsen selle eest, et võiksite oma tembutamiste üle järele mõelda. Kuidas te nimed on?

3.

... Veerand tundi hiljem kolm sõpra lahkuvad üsna lõngus olekus saunast. Tänaval seisatavad nad hetke ja Pension lausub:

— Heakene küll, poisid. Seekord läks harrasti. See vunts kindlasti sokutab meile mõned kartsapäevad. Aga noh, lööb kapral käega, ega sellel päris Hispaania saadikulgi kerge ole. Näe, Barcelona on juba langenud ja...

— Barcelona on ju täpe! salvab Nüblük mürgiselt.

— Pea lõuad! vastab talle kapral.

Nukral tujul sammuvad mehed kasarmu sunnas.

KAPRAL PENSION ARESTIS.

1.

Õhtu on kasarmus kõige mõnusam aeg. Kui on enam-vähem lõpetatud päeva tööd ja askeldused, siis on nii tore minna lugemislauda, mille varjulised nurgakesed ja sopid annavad nii palju võimalusi mugavaks äraolemiseks ja meelelahutuseks. Sellest asjandusest peab kapral Pension väga lugu, samuti ka reamees Sookael. Viimasel ajal on neil, näiteks, läinud moodi malemäng. Sookael on sitke vastane, mõtleb iga käigu juures küll kauem kui Pension, kes armastab laskuda pahatihti eksperimentidesse, kuid iga ta käik on selle eest ka tihedasti läbi mõteldud. Male vastu tunneb huvi ka noor Nüblük. Nii tulebki, et ühel ilusal õhtul, umbes nädalapäevad pärast saatuslikku saunaskäimist, Pension ja Sookael istuvad lugemistoas malelaua taga, kuna Nüblük on pealtvaataja osas.

— Noh, Sookael, kui ma nüüd oma lipu panen siia, mis sa siis kostad? mõnuleb kapral.

Sookael mõtleb pisut ja liigutab odameest.

— Tuld kuningale, lausub ta rahulikult ja kuivalt.

— Ehee, sõbrake, sellega sa meid ei hirmuta, muigab Pension ja tõstab ratsu ette.

Viivu kestab paus. Siis annab Nüblük nõu:

— Sa, S... sookael, vangerda, siis jääb Pensioni kuningale tuli peale.

— Kassa näe, kassa näe, vaat kust hüppas õpetaja välja! Narr, Sookael ei saagi vangerdada, tal ju kuningas liikunud, lausub Pension.

— Ohohh! protestib Sookael. Ega ei ole küll! Mis sa seletad?

Tekib vaidlus selle üle, kas Sookael on liigutanud oma kuningat või ei. Nüblük kaitseb temperamentselt Sookaela, kuni kapral lõpuks järele annab ja käega lööb. Olgu, kui ei, siis ei, hakka nüüd sellise pisiasja pärast veel karvu kiskuma!

Sookael vangerdab ja Pensioni kuningale satub tuli. Kapral pareerib selle teise ratsu ettetoomisega.

— Anna nüüd musta odaga, annab Nüblük uuesti Sookaelale nõu.

— Kas sa pead oma suuvärgi, juudaline! tigestub Pension. Mis asja sa kiibitsed! Õige mul Capablanca väljas. Tohohh, ei mõista vait olla või, kui teised mängivad?

Kaprali seis malelaual on muutunud juba üsna kriitiliseks. Õieti on see üsna täbar. Pen-

sion ei ole mängu võtnud küllaldase tähelepanuga. Nüüd hakkab ta seisu uurima. Vahepeal aga küsib ta Nüblikut, kas sellel püss puhastatud on, ja saanud jaatava vastuse, soovib tal ka tema, kaprali, püss ära puhastada.

— Ohohh! protestib Nüblik tuliselt. Ega ei puhasta küll. Ega Eesti sõjaväes kapralitel ikka tentsikuid ei ole!

— Hääküll, hääküll, rahustab teda Pension. Mine minema või tee mis tahad, aga ole vait. Las me lõpetame selle partii ära.

— Mis sa siis torgid! lausub noorsõdur pahuralt ja Sookaelgi ümabtab midagi, mis ütleb umbes nii, et las see Nüblik olla rahu, ega ta kellelegi liiga tee.

— Ehehh? on Pension Sookaela kallal. Kas ei raatsi kiibitsejat ära lasta või? Narrid, ega's te mind kahe pealegi võita saa. Sõjaväes on nii, et üks reamees loeb niisama palju kui kaks noorsõdurit ja kapral omakorda loeb kaks reameest. Nii et teoreetiliselt võttes on teid kahekesi minu vastu praegu kõigest kolmveerand kapralit.

— Aga eelmise partii võitis ju Sookael, tuletab Nüblik meelde.

— Võitis küll, mis sellest?

— Oled kehv kapral küll, kui poole kaprali käest vuntsi said! nendib Nüblik kahjurõmsalt.

— Narr, ega's siis mängusõpru kaotada tohi. Kui ma alati võidan, kaob Sookaelal malemängu isu sootumaks ja kellega ma siis

mängin? Sinuga või? Ehee, nii sügavale kapral Pension pole veel langenud!

Nüblük jääb pahuralt vait. Pension süveneb partiisse.

Ausalt ütelda, kapral saab väga hästi aru, et vähemasti selles partiis enam midagi päästa ei ole. Kuningas on nii ummikus, et välja ei tooks teda sealt isegi mitte Keres. Sookael on nagu bulldog, kui ta millestki on hammastega kinni saanud, siis ei lase ta seda enam lahti. Praegusel hetkel on selleks objektiks Pensioni kuningas. Reamees ei osuta erilist fantaasiat käikudes, ta mäng on tuim ja ilmetu, kuid kindel. Vastase vead kasutab ta meisterlikult. Nüüd annab ta kaprali kuningale tuld suurtükiga, siis veel kord odaga ja lõpuks lipuga opositsiooniseisust. Pension tahab vahetada lippusid, kuid märkab siis, et seda teha ei saa, kuna sellega kaotaks ta oma viimase suurtüki ja järgmisel käigul Sookael annaks talle mati.

— Hihii, lausub Nüblük pärast pikemat pausi, mille kestes Pension oma olukorraga põhjalikult tutvunud on. Tahad, Pension, ma annan sulle nõu, mis sul oleks praegu kõige õigem teha?

— Ah nii? Või sina annad nõu? ütleb Pension ironiliselt. Ei-tea, mis tark nõu see siis oleks? Ei tea mis sina teeksid, kui sa oleksid praegu minu kohal?

— Ma annaksin alla! kostab noorsõdur irvitades.

— Hehehh, täitsa õige mõte, Nüblük, täitsa õige mõte, võidurõõmutseb Sookael. Noh, Pension, su lips on läbi. Matt! Sahn matt! Kadu!

— Mis „kadu“?

— „Kadu“ tähendab, et su mäng on läbi. Jälle andis pool kapralit päriskapralile vastu vuntsi, särab Nüblük. Paistab, et talle teevad rõõmu kõik asjad, mis aga kuidagi Pensionile vastumeelsed on (nagu see loomulikki ühe pesuehtsa kaprali ja pesuehtsa noorsõduri vahekordades!)

Pension aga ei taha kuidagi leppida mõttega, et ta just nüüd kaotama peab. Ta on kiindunud mänguseisu malelaual, otsekui otsides, kas kuskilt siiski ei paista mõni ime, mis lahendaks olukorra temale soodsalt.

— No mis sa uurid nii palju, muutub Sookael kärsituks. Isegi maailmameister ei suudaks enam seda partiid võita. Ära viida aega, seame uue partii üles!

Pension ei tee seda kuulumakski. Ta istub tüki aega liikumatult, siis tõstab silmad ja ütleb muiates:

— Aga kas tead, Sookael, on siiski üks võimalus veel, kuidas ma võin selle partii võita.

— Mis jutt see on? Sookael vaatab veel kord seisu üle ja lausub siis enesekindlalt:

— Ära jampsi. Sul on kaotus surmkindel.

— Ei ole. Üks võimalus on mul veel.

— Ei mingit! on Sookael kindel kui müür.

— Veame kihla, et on.

Nüblük, kes sõprade vaidlust seni vaikides pealt kuulanud, lööb sekka.

— Ära vea, Sookael, see on tal jälle mõni nõks.

— Mis nõks? lausub Sookael. Malemängus on ju kindlad reeglid, mis nõksu siin saab olla?

— Mis loeb Pensionile reegel, ta on ju kapral, ütleb Nüblük mürgiselt, mispeale kapral ainult naeratab ja lausub:

— Sookaelal on õigus. Reegel on reegel. Kui ma ütlesin, et mul on üks võimalus seda partiid võita, siis tähendab see seda, et ma teen seda kõigi malemängu reeglite järgi.

— Ja sina tahad siis võita? Ei usu.

— See on absoluutselt võimatu, toetab teda Nüblük.

— Veame siis kihla, teeb kapral uuesti ettepaneku.

— Igatahes, on nõus Sookael.

— Kui siin sohki ei ole, siis võib vedada iga kella ajal, nõustub ka Nüblük. Pikkade vaidluste ja seletamiste järele lepitakse kokku järgmiselt: Kui Pension suudab võita Sookaela, on Sookael tema asemel järgmisel ööl kompaniikorrapidajaks ja Pension võib magada; Sookaela võidu puhul teeb Pension Sookaela eest toimkonna. Nüblükuga aga jääb nii, et kui Sookael kaotab, puhastab Nüblük kolmel öhtul järjest Pensioni püssi, ja vastupidi. Määratud püssipuhastamise päevadeks on homme, ülehomme ja üleülehomme. Lüüakse käed kokku ja kihlvedu on küps.

— Noh, näita siis nüüd, milline see võimalus on, mis võimaldab sul selle partii võita? uudishimutseb Sookael. Ta on absoluutselt kindel, et kapral on langenud mingi väärkujutluse ohvriks ja et see selgub otsekohe. Ent Pension lausub külmavereliselt:

— Võimalus on niisugune: me vahetame pooled. Sina võtad minu malendid, mina sinu omad, ja siis on minul kindel võit.

Sookael ja Nüblük on hetke tummad. Siis aga puhkeb torm.

— Ma ju ütlesin, et siin on mängus sohk! hüüab noorsõdur.

— Kuidas sohk? haavub kapral. Kas ma tegin mõne valekäigu? Kas rikkusin reeglit?

— Mis tähendab reeglit, ägestub Sookael. Sa lubasid mind võita oma mustade malenditega.

— Ei olnud juttu, vaidleb kapral kraad ägedamalt. Ma ei lausunud sõnakestki malendite värvist. Jutt oli malepartiist, samast partiist, mis praegu on laual. Ma ütlesin, et on siiski üks võimalus, kuidas mina selle partii võita võin, ja teie, narrid, ei uskunud. See võimalus on, kui meie malendid ümber vahetame. Nüüd pole muud, Nüblükukene, kui kukud aga homme mu püssi vuntsima.

— See on pettus. Ma ei tunnista niisugust asja, püüab noorsõdur protestida, kuid Sookaela bass lammatab ta sõnad. Reameeski on ärritatud.

— See pole seadusepärane. Niiviisi ei tohi, raevutseb Sookael, kuid Pension teeb rahustava käeviipe ja sõnab leebelt:

— Mis tähendab seadusepärane? Meie kihlveo tingimused olid küllalt selged ja klaarid. Terved rahvad ja riigid lähevad üleöö teiste võimu alla, nüüd temal valu selle üheainsa malepartii pärast. Narr, tähtis on sündinud fakt, aga mitte targutamine. Kui miski on sündinud, siis on see ka seadusepärane ja sellega olgu loril lõpp.

Võibolla kestaks kaprali jutlus ja õpetussõnad veel kaua, kui mitte ei tuleks lugemistuppa korrapidaja, kes näib silmadega kedagi otsivat. Märgates Pensioni, Sookaela ja Nüblikut, seab ta sammud otsekohe sinna poole ja ütleb:

— Tore, et teid kätte sain. Kas uudist teate? Täna käskkirja olete lugenud?

— Narr, kus meie lugenud oleme, käskkiri tuleb ju kõige esiteks sinu kui korrapidaja kätte.

— Just-just. Olgu siis teile kõigile teada, et lähete täna garnisoni arestimajja. Kolmeks päevaks.

Sõpradekolmik ei saa sõnagi suust. Korrapidaja võtab taskust värske käskkirja, kus seisab lugeda:

Karistan 11. kompanii kapralit Jüri Pensioni, sama kompanii reameest Andreas Sookaela ja noorsõdur Juulius Nüblikut igäüht kolmepäevase kartseri-

arestiga selle eest, et nemad, viibides 18. skp. linna avalikus saunas, astusid eba- viisakalt üles 7. suurtükigrupi veebli Tõnis P o m m i vastu.

— Ehee... venitab kapral läbi hammaste. Ah siis ikka tegi ettekande see veebel. Ai sa palasilk... Aga noh, lööb käega kapral, ühest veeblist ei võigi muud oodata.

— Ei tea, millal see minek siis tuleks? pärib Sookael.

— Kohe. Täna õhtul.

Reamehe nägu kisub pisut murelikuks. Nüblük aga hakkab itsitama. Tal on millegi üle nähtavasti nii hea meel, et ta kuidagi ei suuda oma lõbusust varjata. Kui imestunud Pension selle üle seletust pärib, pahvatab noorsõdur kahjuröömsalt:

— Vott, igal asjal on oma head ja halvad küljed. Kihlveo järgi pidin ma kolm järgmist päeva su püssi puhastama, aga nüüd oleme need päevad hoopis kartsas, he-he-hee!

— Ega see ei tähenda, seletab kapral. Püs- sipuhastamise lükkame edasi.

— Ega ei lähe läbi, on Nüblük kindel kui raud. Kaup on kaup. „Homme, ülehomme ja üle-ülehomme“. Oled s ü n d i n u d f a k t i e e s. Eks võta püss kartsa kaasa, kui saad, küll ma siis puhastan!

Ja õnnelik, et tänasel päeval ometi ükski punkt lõppes tema eduga, noor Nüblük ruttab kompaniiruumi, et hakata valmistama kartsa- teekonnaks.

Ühte ja samasse asja suhtub iga inimene isemoodi. Nii tulebki, et kui kolm sõpra on sammumas kartsateed, Pension käitub, otsekui läheks ta pühapäevase linnaloaga jalutuskäigule. Ta on lõbusas tujus ja kuna arestialustel on võetud ära vöörihmad, milliste kandmine muidu sunduslik, tunneb Pension end peagu ohvitserina, kellel kaasas kolmeliikmeline meeskond. Sookael on ühtmoodi rahulik. Ei teda liiguta see minek põrmugi, sest kus see hullem on? Üks kroonuteenimine ta puha, kas istud see mõni päev pogriss või rassid kaabli-rullidega. Sellevastu aga noor Nüblük lausa keeb vihast. Tal on hing täis mitte niipalju arestimineku pärast — see tuleb sõduril kord ikka ära teha, nii ütlevad kõik, ja Nüblükul poleks selle vastu midagi, et näha kroonueltu ka sellest küljest, kuid mis noorsõduri harja punaseks ajab, on asjaolu, et ta sinnagi, s. o. arestimajja, ei sattunud oma algatusel, vaid kapral Pensioni süü läbi. Kolme vahistatut saattev sõdur, kes kannab püssi õlal ja kõnnib meeste taga, on nende kompanii korrapidaja abi ja see, nähes Nüblüku tusatuju, püüab asja veelgi hullemaks teha. Ta maalib noorsõdurile arestimajast selliseid jubedaid pilte, et nõrga-närvilisel inimesel juuksed püsti peaks tõusma, kuid Nüblüku südametäis on nii suur, et ta seda kõike täheleegi ei pane. Kui ka Pension omalt poolt abikorrapidaja sõnu järele kiidab, sähvab noorsõdur:

— Olgu seal, kuidas ta on, aga nii hull ei ole see ikka, kui sinuga koos teenida.

Abikorrapidaja naerab, Nüblük turtsub, Sookael nohiseb, ja nii jõutaksegi garnisoni arestimaja ehk Peavahi ette.

Meeste vastuvõtt toimub hariliku korra järgi. Need mehed seal, komandantuuri mehed, tunnevad asja, on see ju nende igapäevane amet, ja kõik läheb libedasti nagu käkitegu. Üks-kaks-kolm on uued vahialused registrisse sisse kantud, nende taskud — ja mitte ainult taskud, vaid ka sineli- ja kuuevarukad, mütsipõhjad jne. läbi otsitud, et vahialused midagi keelatut kaasa viia ei saaks, ja siis rändavad mehed vahikonnaülema tuppa.

— Kolm meest inseneriväest, härra leitnant, kannab ette korrapidaja-allohvitser, ulatades meeste saatekirja ülemale.

Ülem vaatab mehi ja saatekirja, mõtleb veidi ja lausub siis:

— Number neljas saab varsti vabaks?

— Just nii, härra leitnant.

— Siis paigutage nad seniks number kümnendasse ja kui neljas kamber vabaks saab, viite kohe sinna üle.

— Saan aru, härra leitnant! Allohvitser lööb kannad kokku ja lahkub. Mõni minut hiljem avab valvur number kümnenda ukse ja Pension, Sookael ning Nüblük satuvad ühe aknaga, trellitatud kambrisse, mille üks ragised nende järel lukustatakse.

— N...nüüd oleme siis pogrís, ohkab Nüblík.

Mehed vahivad tükk aega ringi, kusjuures avastavad, et selles pisikeses kambrikeses „elab“ juba enne neid vähemasti kaks meest, nagu võib selgesti näha kahest nagis rippuvast sinelist ja muudest esemetest.

— Tskae, venitab kapral, isegi siin, selles majas on korterikriis. Ole aga lahke: isegi kolme päeva veel ja leival ei saa olla kelle-gagi korterit jagamata.

Sookael, kelle mõtted rändavad vähemate probleemide juures, leiab vajalise olevat tähendada:

— Ega ei ole küll kolme päeva veel ja leival. Igal kolmandal päeval saab ju tavalise sõduriportsjoni sooja toitu.

— Seda küll, on Pension nõus. Ülehomme saamegi.

— Just-just. Sedasi meil ei tulegi kaht päeva järgemööda veel ja leival olla, rõõmutseb Sookael.

— Ku...kuidas nii?

— Aga vaat: homme on vesi-leib, ülehomme saame sooja, üle-ülehomme on vesi-leib ja siis saame ju lahti.

— Õigus jah, lööb Pension sekka. Kuram, seda õiget vett-leiba me ei saagi rohkem kui üheainsa päeva.

— K...küllap annab seegi olla, märgib Nüblík trotsivalt.

— Noh, ja mis siis? Õige mul sõdur. Sõja ajal on mehed eesliinidel sageli nädalate kaupa sooja toiduta. Mis sa virised!

— Ega kedagi, venitab Sookael, seame endid pealegi sisse. Ei tea, kes need kaks peaksid olema, kes enne meid siin sees on?

— K... küllap vist Inglise saadik ja Rootsi konsul.

— Kuule, Nüblük, ära klähvi, noomib kapral Sa oled nagu merikäsn, kui korra märjaks saad, siis ilmastilma tilgud.

— Kuramuse kahju, et nad mu suitsukraamile päkad silma ajasid, nukrutseb Sookael. Mul oli paberosse peidetud aluspüksi säärde, kuid välja nuhkisid, sindrid.

— Ehee, muheleb Pension. Kui just suitsunälg tuleb, siis küsi minult.

— Mis? Sa said paberossid läbi vedada?

— Paberosse mitte, kostab kapral. Küll aga maispaberit ja tubakat.

— Kuidas sa seda tegid?

— Rebisin kuuetasku voodri pisut katki ja toppisin selle vahelt sisse. Mul on praegu pint-saku alumine palistus paks kui jõuluvorst. Kolm pakki lõin sisse.

Sookaela tuju muutub otsekohe kolme kraadi võrra paremaks. Pagana pihta, ega arestisolemine ise pole midagi, suitsunälg, see ainult on, mis selle asja asjaks teeb. Kui lugu sellest küljest klaar, siis tema, Sookael, oleks siin kas või puhtast lustist kolm päeva pealekaubagi.

— K...kahju, et mina ei saa rõõmustuda, lausub Nüblük, kes pole suitsumees.

— Mis sa jälle virised!

— No ei tea, mis heameel mul siis peaks olema? annab Nüblük Pensionile vastu. Oleks mul veel miskit süüd, et pean pogriss istuma. Sina olid see, kes seda Hispaania saadikut mängis ja mina pean selle pärast kannatama.

— Kas sa tead, Nüblük, noomib kapral. Sinusugust narri annab otsida. Vaat, mis mina ütlen — kui mina oleksin sina ja sina mina, ja kui sina saaksid kartsa, siis mina lähaksin vabatahtlikult kaasa. Puht solidaarsusetundest, sellepärast, et kapral ja reamees istuvad. Kas sa seda laulusalmi ei tea, et „laisk sulane, kes koju jääb, kui tema isand sõtta läeb“?

Kambriukse lukk ragiseb. Seesolijad muutuvad tähelepanelikuks ja vahivad ootavalt ukse poole. Uks avaneb ja valvesõdurist saadetuna astub sisse lühike ja kiitsakas, sarvraamidega prille kandev reamees. Ta on ilmselt kambrielanik, sest esimese tööna pöördub ta nurgas rippuva sineli juurde, võttes selle taskust taskurätiku, millega hõõrub oma prille. Alles siis näeb ta akna pool istuvaid inseneripataljoni mehi ja lausub üllatunult:

— Oo, kui palju rahvast. Peret on tulnud vahepeal juurde.

— Seda küll, seda küll, võtab Pension vastamise oma hoolde. Meid toodi, jah, kah siia.

— Vaata-vaata, lausub tulnuk. Pika aja mehed?

— Kolm päeva, kostab Sookael.

— Nagu minulgi. Kiitsakas reamees astub uutele korterinaabritele lähemale, uurib neid pisut ja, nähtavasti leides, et vastsed kaaslastesed on igati korralikud ristiinimesed, pealegi inseneriväe mehed, lööb kannad kokku ja lausub:

— Lubage esitleda: minu nimi on reamees Tarkmaa. Kaheteistkümnendast rügemendist. Pension tõuseb püsti ja esitleb ennast sama viisakalt. Ta eeskujule järgnevad Sookael ja Nüblük.

— K... kuidas see olemine siin kah on? uudishimutseb noorsõdur. Ta ei usu sõnakestki sellest, mis on talle seletanud Pension ja Sookael, vaid tahab saada informatsiooni täiesti erapooletust allikast.

Reamees Tarkmaa istub pingile.

— Pole midagi erilist, lausub ta vastuseks. Tavaline šabloon, millega tsiviliseeritud inimindiviid aklimatiseerub forsseeritud tempos.

Kuulajail jäävad suud lahti. Nad vahivad ütlejale, siis üksteisele ja ei oska lausuda midagi.

— Mis ta ütles? sosistab Sookael Pensionile. Vastuseks on kaprali müks reamehe ribikontidele ja sosin: — Ole vait, see on õpetatud mees.

— Siin on üks vahialune vist veel? lausub kapral kohe selle järele valjusti.

— Jah. Üks robustne indiviid. Retsidivist. Kaks korda deserteerunud, kolm korda vang-

last põgenenud. Peagu analfabeet, kuid jõhker ja toores sadist. Tükib käsitsi kallale.

— Nii-nii. Sõnaga, päris raskekaaluline sell? Kus ta praegu on? Jalutamas?

— Ei. Saadeti kuuride juurde puitu lõhkuma.

— Mesasja? venitab Pension. Mida te gema?

— Puitu lõhkuma, kordab Tarkmaa rõhutada.

Kapral kõhatab, vahetab Sookaelaga pilgu ja lausub:

— Jaa-jaa... vaata-vaata. Või puitu lõhkuma.

Nüblük ajab kaela õieli.

— M...mis asi see on?

— Puit või? See *terminus tehnicus* määritleb mõistet, mida rahvasuu seni nimetas homonüümselt „puu“, seletab Tarkmaa õpetaval toonil.

— On sul, Nüblük, aga puitpea, et sa sellestki aru ei saa. Kas sa, narr, siis lehti ei loe?

Kapral on jälle oma sõiduvees. Ta noomib Nüblükut, otsekui ei oleks tema, kapral, olnud see, kes alles äsja asjast kohe aru ei saanud.

— Jaa-jaa, seletab Tarkmaa õhinal edasi. Metsas kasvav puu on puu, kuid puumaterjali nimetab moodne filoloogia nüüdsest peale puit. Puit, puidu, puitu.

Viivu valitseb vaikus. Siis kibeleb Nüblük oma pingil.

— N...nii, et see pink siin ei ole mitte puu, vaid puit?

— Jah, vastab Tarkmaa.

— Ja k...kartsu pörand on kah puidust?

— Jah.

— Aga kuidas tuleb ütelda trepi käsipuu kohta?

— Eks trepikäsipuit, ütleb Sookael vahele. Ega see pole kasvav puu.

— Mis te, narrid, lõõbite haritud inimese kallal, noomib Pension surmtõsise näoga. Siis pöördub ta Tarkmaa poole. — Vabandage, mis amet või elukutse teil on eraelus?

— Valmistun magistrieksamik.

— Nii-nii. Ja vahepeal tuli sundäega teenima tulla?

— Jah. Ajapikendust enam ei antud. Tuleb paratamatult enne sooritada see iga meeskodaniku obligatoorne missioon.

— Ja mis alal te õpite?

— Filoloogia. Peamineks eesti keel.

— Nii-nii, on Pension vastustega rahul. Eks ta ole, jah, sõjaväeteenistuse eest ei pääse ükski, olgu ta mustatööline või professor.

— See on n...niisama demokraatlik, nagu saungi, leiab Nüblük paraja koha vahele torgata.

— Jäta oma loksumine. Mis sina ka tead demokraatiast, pahandab Pension.

— N...niipalju, näe, tean, et nüüd olen kartsas.

— Ja istud kitsal puitpingil, itsitab Sookael.

Viivuke aega ei räägi keegi sõnagi. Pension vaatleb oma vastset õpetatud kongikaaslast ja Sookael arutab endamisi, kui kehv võib sellise mehe elu olla, viibides kõrvuti ühes kambris niisuguse jõhkra tüübiga, nagu oli kirjeldanud teistele oma senist kaaslast Tarkmaa.

Ent Nüblük ei lase vaikusel kaua kesta.

— V...vaadake, härra magister, alustab ta ja nihutab enese Tarkmaale lähemale. — Ma kasutan nüüd juhust, et pisut õppida. See puit, teate, ei anna mulle hingerahu.

— Mis seal siis on? pöördub Tarkmaa pooleldi pahaselt, pooleldi tüdinult küsija poole. Siin on ju nii selge differentis terminite vahel.

— Seda küll, on Nüblük nõus. Ent see näiline nõusolek ei takista teda siiski pead pisut viltu pööramast ja õpetatud kongikaaslast pihvide vahele võtmast. Pension muheleb seesmiselt. Ta tunneb Nüblükit hästi. See nigel noorsõdur on iseloomult kah otsekui pisike bulldog, kui ta hammastega kuskilt kinni saab, siis ta nii naljalt lahti ei lase.

— Vaadake, te ütlesite, et see puu, mis kasvab metsas, on p u u ?

— Jah, see on puu. Saksa keeles Baum, Inglise keeles tree, vene keeles deerevo, vastab Tarkmaa Nüblüku küsimusele kannatlikult.

— Aga puuhalg, mille me ahju ajame, see on juba puit?

— Jah. See on puit. Saksa keeles Holz, inglise keeles wood.

— V...vaadake, minul on see asi nüüd siamaani selge, aga üks koht on veel tume.

— Ja nimelt?

— Ma tahaksin saada teada, millal on just see m...moment, millal sellest puust saab puit. Kui ma, ütleme, lähen metsa ja raiun ühe kasvava puu maha, kas ta siis on juba puit?

— Muidugi mitte. Siis on ta veel ikka puu, ehkki maharaiutud puu.

— Aga kui ma nüüd võtan ja laasin ta okstest paljaks, kas ta siis on puit?

Paistab, et õpetatud kongikaaslane kõhkleb pisut, kuid ainult üsna pisut. Siis vastab ta endise väarikuse ja kindlusega:

— Jah, siis on ta juba puit.

— Ilus, on Nüblük nõus. Noorsõdur tunneb, et ta on teise pisut segadusse suutnud ajada ja see pakub talle lõbu. See Tarkmaa on nüüd Nüblükul peos ja Nüblük ründab edasi.

— Ilus, ütleb ta. Ma siis ei laasi teda paljaks. Ma löikan tal ainult ladva maha.

— Siis on ta ikka veel puu.

Nüblük lausub muiates „heaküll“ ja jätkab:

— Nüüd ma hakkam võtma oksid. Huvitav on teada, kui sel puutüvel on küljes veel, näiteks, üksainus oks, mis ta siis on, kas ta on ikka veel puu või puit?

Sookael ja Pension, kes seda sõnaduelli tähelepanelikult jälginud, ei suuda enam hoiduda itsitamast. Reamees Tarkmaa muutub segaseks, vaatab abiotsivalt kord ühele, kord teisele ning ei oska noorsõduri poolt ummi-

kusse aetuna vastata midagi. Tal ei jää muud üle, kui püüda auga põgeneda, võitlusvälja vastasele jättes.

— No kuulge, lausub ta pahaselt, te kaldute sofistikkasse ja tahate viia loogilise mõtlemise absurde nonsensini. Nii ei saa.

— Aga m... ma tahan selle asja p... põhja kätte saada, vaidleb Nüblük.

Pension, kes jälle suudab pidada naeru, näeb, et Nüblük nõuab vaeselt õpetlaselt liiga palju. Sellepärast lõpetab ta selle jutu ja lausub tõsiselt:

— Heaküll, Nüblük, jäta nüüd. Küllap klaarite oma puiduasju edaspidi. Ja siis Tarkmaale:

— Vabandage, mille eest teile see kartseriarest määrati?

Tarkmaa, õnnelik, et pääses nii kergesti sellest neetud puidujutust, pöörab selja Nüblüliku poole ja vastab Pensionile lahkesti, ise pisut naeratades:

— Ülemuste stupiidsus, muud ei midagi. Esitasin palve ekstraordinaarse puhkuse saamiseks, kuid selle asemel määrasid nad mulle kolm päeva kartseriaresti.

— Kuidas? imestab kapral. Ainult sellepärast määrati teid aresti, et esitasite puhkusepalve?

— Jah. Ainult sellepärast, on kindel ja veendunud vastus.

See asi annab kõigile mõtelda. Sõjaväes on ju küll nii, et teinekord võid sa lennata kartsu

vägagi tühise põhjuse pärast, kuid seda, et keegi löödaks kinni ainult puhkuseloa esitamise pärast, kuulevad inseneriväe mehed esmakordselt.

— No see on vast naljakas, vangutab Sookael pead.

Siis noogutab Pension mõtlikult pead ja esitab küsimuse:

Vabandage, veel üks küsimus: Kas te selles puhkusepalves kasutasite niisamasugust keelt, nagu kõneletegi või?

— Aga loomulikult! imestab omakorda Tarkmaa. Kuidas tulete üldse sellisele eriskummalisusele pretendeerivale küsimusele?

— Ja saite kolm päeva...? pärib Pension edasi, laskmata end segada teise imestusest.

— Jah, vastab Tarkmaa, kes ikka veel ei taipu, mis mõttes kapral teda selliste pärimistega tülitab. Ent Pension vaatab talle isalikult otsa, patsutab õlale ja lausub:

— Kas teate, härra Tarkmaa... ärge pange pahaks, aga kui mina oleksin teie ülemus, mina oleksin väänanud teile neliteist päeva.

Sookael ja Nüblük naeravad kõigest südamest. Tarkmaa, kes torkest algul aru ei saa, kuid siis otsekohe taipab, tõmbub pahanenult endasse. Samal ajal ragiseb ukسلukk ja valvur laseb sisse pika, armilise näoga ja luuravate silmadega noormehe, kes on ilmselt nende senitundmatu viimane konginaaber.

Pension vahetab Sookaelaga pilgu. Tõepoolest, ehtsamat „kaagi“-tüüpi on võimatu ette kujutada. Vaatamata sõdurimundrile, on temas igas pisiasjas tunda põhjakihi esindaja, mees, kellele kõik maailma paksud ja vedelad on ainult põlvini.

Ta seisatab ukse, laseb oma luuraval pilgul libiseda üle seesolijate ja lausub siis kriiskaval, lõõpival toonil:

— Ehe! Uusi mehi toodud. Ja kohe kolm tükki. Siis suunab ta vaate Pensionile ja lausub kurjasti:

— No, kes kurat istub minu kohal? Eest minema!

See mees on ehtne vanglakala, taipab Pension otsekohe. Kapral teab pisut ka sellistest meestest, on tal ju tulnud tegeleda elus nii väga mitmesuguste inimestega. Ilmselt on see mees siin mänginud piiramatu võimuga türanni vaese magistrikandidaadi kallal ja püüab nüüd juba esimesel hetkel ka uute juurdetulijate ees oma positsiooni kindlustada.

— Nonoh, sõber, ära ikka torma, lausub Pension leplikult.

— Mis sa piiksud, on vastus. Tahad üle tahi saada või?

Pension mõõdab teist mõtteis ja arutleb, et kui just löömiseks läheb, siis oleks kaunis küsitav, kuidas see lõppeda võiks. Ehkki tulnuk on kapralile vastumeelt, huvitab teda siiski teist pisut vaadelda, ja Pension ei taha asja viia tülini.

Sellevastu otsustab ta teisele imponeerida nii, nagu arvab sellise tüüpi juures kõige mõjuvama olevat.

— Kuss-kuss, ütleb kapral, häält tõstes. Ära tee, et ma sinu mahalöömise eest veel mõne aasta otsa saan.

Sellel rahulikult üteldud lausel on riikasse mehesse otse maagiline mõju. Tulnuk ajab silmad suureks ja pärib sootuks muutunud toonil:

— Mida sa räägid? Kas oled kellegi maha löönud või?

— No, ei tea, mispärast mind siis siia toodi, on laisk vastus. Pension tunneb, et talle sellise paatunud kurjategija mängimine üsna sobib.

— Ohoo, siis sa polegi lihtne kartsamees! Kas tead, ega mina kah ei ole, kiitleb uus mees. Mina lähen sõjaringkonnakohtu alla! See viimane lause on üteldud nii hoopelval ja tähtsal toonil, et lausa imesta. Paistab, et mees tööpoolest sellega uhkustab, et ta pole lihtne kartsamees, vaid kõrgema kohtu alla läheb.

— Jaa-noh, lausub Pension sellele naerata-des, otsekui peaks ta seda teise kõige suuremat trumpi lihtsalt naljaasjaks, ei tea, mis sul karta? See mõni röövimine ja väejooks...

— Kas... ka sul on siis hullem või? Kuule, mida sa tegid? Andsid mõnele ülemusele vastu vahtimist või?

Tülinorija on nüüd imetus ise. Ta märkab, et siin on veel kangem mees, kui tema.

— Õige mul narr, kostab Pension. No, mis ma neist silitan. Kas sa pole kuulnud suurtest matustest neil päevil?

— Mis? Matustest... muutub teine segaseks. Ei... ei ole. Olen ju neljat kuud juba arestimajas, kust ma kuulen. Nii kui nad mu sadamas kinni võtsid, nii tõid siia ja nüüd uurija käib iga päev pinnimas. Kuule, jätkab ta siis õhinal, kelle sa maha löid?

— Oh, suuremat kedagi, lööb Pension bla-seerunult käega. Paar veeblit ja ühe koloneli.

— Ja kohe surnuks? ei usu teine ikka veel oma kõrvu.

— Narr, no kes see elavat inimest matab.

Pensioni rahulik vastus hajutab teisel iga-sugused kahtlused. On selge, et see uus mees, kapral, on sootuks kangema kaliibri mees kui ükski, kellega varemalt istunud koos siin peavahis, ja teine on otsekohe valmis tunnustama Pensioni autoriteeti. Ka selles maailmas, kuhu kuulub Nahkoi — nii on pika mehe nimi — valitsevad oma seadused ja neid Nahkoi tunneb. Ta pakub Pensionile otsekohe oma sõp-rust.

— Oi, sõber, siis sa oled täitsamees! Anna käsi! Kuidas su nimi on?

— Pension.

— Minu nimi on Nahkoi. Nahkoi-Kutt, kui vast oled juhtunud kuulma. Kurat, kui ma veel vabaduses olin, siis terve Kalarand ja Pelgu-linn värises minu nime kuuldes.

— See on tore, see on tore, kiidab Pension armulikult. Aga nad võtsid su kroonusse?

— Jah, kasarmusse löid, tead, ja tegid igavest tampi. Aga juba teisel nädalal litsusin minema. Kuram, Riiast toodi tagasi. Istusin aasta türmis ära, ja kui uuesti väeossa saadeti, viskasin varvast veltveebli jalgrattal, tead. Siinamaani olin vaba, aga neli kuud tagasi, tead, nabiti jälle kinni.

Olles nii end kombekohaselt esitanud, Nahkoi viipab peaga Sookaelale ja küsib oma uuel ja seisusekohaselt sõbralt:

— Aga kuule, kes need mehed siin on?

— Ah need või? Pensioni nägu venib laiale naerule. See mees siin on Sookael. Ta murdis sõraga ja hapnikuga divisjoni rahakapi lahti. Sai hea noosi, üle kahe miljoni, aga kinni nabisid teise, kurjadvaimud. Raha sai mees siiski ära peita. See teine, selle nimi on Nüblik. See on lihtne kartsamees. Kolmepäevane ots.

— Tuuakse ka igasuguseid memmepoegi siia kambrisse, on Nahkoi õiglaselt pahane. Näe, mulle toodi siia kah üks vunts, kuram, mees kui silguniisk, pole teisel tegu ega nägu. Kolm päeva kartsus! Ajab suust niisugust vängget välja, et paneb kõrvad pilli ajama. Muudkui absoluutsed. No, mida sa jõllitad mu otsa, tahad, et tõmban ühe piki aknaluuuke või? kätatab Nahkoi samas kurjasti Tarkmaale, kes end pingil on nihutanud. See oli öeldud niisamuti, võimu demonstreerimiseks, sest Nah-

koi ei mõtlegi oma ähvardust praegu täita, vaid jätkab keskustelu Pensioniga.

— Kuule, Pension, mul on sigarette. Tahad? Säh, sulle kah, Sookael või mis su nimi oli. Oled kah täitsamees. Neile kahele me nüüd alles näitame, eks ole. See prillidega absoluteerluutne jääb mulle tentsikuks ja see teie mees jäägu teile, küllap me teeme neile nii, et nad ei iitsatagi, eks ole, sõbrad?

Pension noogutab heakskiitvalt. Sookael on tõsine. Tal on pisut hirm selle jubeda kongikaaslase ees. Nüblük aga on jälle endasse tõmbunud ja turtsub. Miski on tema kopsu ajanud üle maksa — ei tea mitmendat korda juba täna.

Taas ragiseb võti ukسلukus ja korrapidaja hõikab:

— Vahialune Nahkoi! Tulge kantseleisse kohtukutsele allkirja andma.

Nahkoi tõuseb urisedes ja väljub.

Kambrisse jääb vaikus.

— Raskekaliibriline vend... mõtiskleb Pension poolvaljult. Teil, härra Tarkmaa, oli vist küll rist temaga ühes kambris istuda?

— Oh, ärge pigem rääkige, ohkab Tarkmaa. Puht-animaalne olend, degenerereerunud instinktidega. Tikub käsitsi kallale.

— Imelik, ütleb Sookael, kuidas niisugustele tüüpidele ei meeldi need inimesed, kes pole kurjategijad.

— Eks igaüks austa oma ala meistreid, seletab Pension.

— Ma...ma ei saa aru, miks sa, Pension, m...mind ühtelugu nõogid, pahvatab tekkinud pausi keskele Nüblük.

— Kuidas? Mis? Kes sind nõogib? imestab Pension. Ta tõepoolest ei tea järsku, mida noorsõdur mõtleb sellega.

— Alati pean m...mina olema see kõige halvem, protesteerib Nüblük. M...miks sa ütlesid, et ma olen lihtne kartsumees? K...kas ma ei võinud olla kah mõni m...mõrtsukas või röövel?

Pension puhkeb magusasti naerma.

— Narr, no mis röövel sa oled? Sul sihuke salmilaulja nägu peas. Olen'd ikka!

Enam ei saa kambri- ja saatusekaaslased omavahelist vestlust jätkata, sest koridoris kostavad sammud.

Vahialune Nahkoi tuleb tagasi.

— Kohtukutse tuli, lausub ta Pensionile. Näis, kuipalju väänavad. Kas tead, lisab ta siis salapäraselt, ma olen seda asja uurinud ja riskeerinud, mina neile kätte küll ei jää. Siit akna kaudu välja ei saa, trellid on sügaval seinas, aga mul on üks teine plaan. Küll me seda asja arutame, kui kolmekesi jääme, praegu ei saa, need leivakotivargad kuulevad pealt.

— See on hea, kiidab Pension järele. Küllap lööme selles suhtes kampa. Narr, kas sa arvad, et meie Sookaelaga nii väga tahame istuma jääda või?

— Aga kuule, Pension, mis mees sina era-
elus olid?

Pension saadab Nüblikule ja Sookaelale
hoiatava pilgu ning lausub:

— Ma olin rätsep.

— Ehee, vaat kus nali, venib Nahkoi nägu
laiale muigele. Mina jälle olin lihuniku juures
poisiks... Ikka kohe päris õppinud rätsep
oled või?

— Ei-noh, täitsa spetsialist. Pensioni suu-
nurkadesse ilmub salapärane muie... Kas
tead, mina olen nii spets rätsep, et kui sina,
näiteks, lõikad oma kuuel ja pükstel nööbid
eest ära, siis mina õmblen need sulle üheainsa
minuti jooksul ette.

— Kõik?

— Viimase kui ühe.

Nahkoi usub oma uuest ja suurekaliibrili-
sest tuttvast ilmsesti üsna palju, kuid see jutt
tundub temalegi liialdusena. Ta vangutab
uskumatult pead.

— No kuule — seda sa küll luiskad.

— Ei-noh, mis ma luiskan. Sulatött räägin.
Kui sa ei usu, veame kihla.

Nahkoi võtab tuld. Ta arutab endamisi, kas
selline asi üldse võib olla võimalik, ning
jõuab otsusele, et ikka ei ole. Uus sõber liht-
salt püüab teda, tahab teda teha narriks.

— Kas õmbled niisama kõvasti ette, nagu
ennegi olid?

— Kõveminigi veel.

— Tohoo kuram. No seda ma ei usu.

- Ütlesin juba, veame kihla.
- Mul on palju nööpe.
- Võid ära lõigata kõik.
- Ja sina õmbled minutiga ette?
- Nagu ütlesin.
- No pagan, löön käed. Mille peale?
- Millele tahad. Mul on siin kaasas kilo leiba. Läheb selle peale?
- Tehtud.

Sõbrad löövad plaksudes käed. Nüblük vaatleb kogu seda asjandust halvakspanevalt. Vana nõks, sosistab ta Sookaelale, kuid Sookael, kes ise samuti seda vana laadanumbrit tunneb, müksab talle ainult ribide vahele ja sosistab: Pea suu!

Nüüd järgneb vaatepilt, mida ülejäänud jälgivad naeru tagasi hoides. Nürida leivanoaga nükitseb Nahkoi nööbid eest esiteks oma kuuel, siis pükstel ja lõpuks ka aluspükstel. Viimased lõikab ta võidurõõmsalt, kuna tema teades need nööbid tulevad Pensionile ootamatult ja peavad kaprali plaani segamini lööma. Irvitades hüüab Nahkoi:

— Hehee, vennas, nüüd lõin su alt. Mul on aluspükstel kah kolm nööpi, neid sa ei teadnudki, ihihii!

— Aga — kuidas me teame, kui pikk on minut? Meil pole ju kellasid? lausub ta siis.

— Pole viga, lohutab Pension. Loe sekundeid. Loe kuuekümmeni, siis on aeg täis.

— Kas algan kohe?

— Lase käia!

Vuristades loeb Nahkoi kuuekümmeni, ise kätega riideid, millistel nüüd ei ole ühtki nööpi, ülal hoides. Pension ei liigahtugi.

— Kuuskümmend, hüüab Nahkoi võidukalt. Noh, oled kaotanud, sa ei saanud ühtki nööpi selle aja sees ette õmmeldud!

— Pagan, ei saanud jah, lausub kapral irvitades. Unustasin, sinder, sootuks, et mul pole ju nõelagi.

— Ehee, hõiskab ikka veel mitte midagi taipav Nahkoi. Anna aga leib siia. Oled kihlveo kaotanud.

Samas aga muutub ta ilme ja toon. Ta on taibanud oma narri olukorda.

— Aga kuule... pomiseb ta, kuidas ma siis nüüd nööbid ette saan? Ma ei või ju igavesti oma pükse kätega ülal hoida?

Vastuse asemel kostab lõbus naer neljast suust.

— Vaata, kulla mees, lausub Pension, see on juba su oma asi. Mina olen kihlveo kaotanud ja selle kinni maksnud, muu mind ei huvita.

— Ah nii! Ah soo! ägestub Nahkoi. Ta teeb liigutuse, nagu tahaks ta karata Pensioni kallale, kuid loobub sellest kohe. Neetud püksid, milliseid tuleb kogu aeg hoida kinni!

— Vaata, noormees, manitseb Pension, ära nii palju praali. See on sulle su kuraasitamise eest. Teinekord ära püüa enam hüpata vuntsi ühele inseneriväe kapralile. Oled suur mees küll ja kange kraakleja, aga loll nagu vilt-

saabas. Näe, noorsõdur Nüblik-ki tundis seda vana trikki.

Kambriuks avaneb. Ilmub valvekorra all-ohvitser, kes viib Pensioni, Sookaela ja Nübliku üle teise kongi. Mehed lahkuvad rahuldatusena. Kole toredasti ja vaheldusrikkalt algas nende arestisolek. Küllap nüüd annab ülejäänud aeg sellestki rääkida, kuidas kuulus kakleja ja sulipoiss lihtsa trikiga alt veeti, nii, et õpetatud mehel Tarkmaal vähemasti esialgu Nahkoilt midagi karta ei ole.

KAPRAL JA ADVOKAAT.

1.

Inseneriväe meeste elu erineb teiste väeosade omast üsna paljus. Eeskätt aga selles, et nad saavad rohkesti liikuda, ja kui selline vana reamees või kapral lõpuks teenistusest vabaneb, on tal kogu meie armas kodumaa, kui mitte just risti ja põiki, siis vähemasti ainult risti või ainult põiki läbi käidud. Nii, näiteks, on inseneriväelaste kui vastavalt väljaõpetatud erialatundjate hooleks sõjaväetelefon ja -telegraaf üle riigi. Seda mööda, kuidas lõpevad õppekursused divisjonis, saadetakse mehed laiali, kes Tartu, kes Rakverre, Narva, Viljandisse ja nõnda edasi — sõnaga, kõikjale, kus on garnisonid, sest kus on viimased, seal on ka garnisoni telefonikeskjaamad, ja kuna igal sellisel jaamal peab olema oma vanem ja muud asjamehed, siis võib juba kujutella, et tarvidus väljaõppinud inseneriväelaste järele on alati.

Niisugune ühest kohast teise minek on mõnest küljest üsna huvitav ja kahtlemata rikastab inimeste maateaduslikke teadmisi, kuid mõneti toob kaasa ebamugavusi. Elad ja oled, näiteks, oma divisjonis, saad pikapeale üsna koduseks, ehkki oled pärit kas või viimsemast riigisopist, sul tekib pisitasa oma uus tutvusringkond, kus tavaliselt ei puudu ka mõni selline lakkis peaga ja punaste huultega neitsik ja — ühel päeval leiad käskkirjast, et ole lahke, sind on määratud järgmise nädala teisipäevast ütleme kuskile Petserisse nii-ja-niisuguse väeosa ülema korraldusse!

Tütartlastega pole nii hull. Neid on kindlasti ka Petseris ja selles tükis võid olla üsna kindel, et kui oled kord seal, küllap siis juba isenesest selgub, kustpoolt maa lahti on, sest veel ei tunne ajalugu niisugust juhtumit, et mõni aus ja korralik inseneriväemees oleks kuskil selles suhtes „kuivale jäänud“. Taevas tänatud, praegusel ajal on olukorrad sootuks teised, kui vanasti. Eesti sõdur on hoidnud sõdurimundri aus ja kui kunagi oligi selline aeg, kus sõduri kõrval tänaval avalikult jalutada riskis vahest ainult mõni lihtsameelsem „köögikaru“, siis tänapäeval ei häbene seda ükski viisakas tütarlaps, olgu ta siis kas või linnapea tütar ja kandku kolme hõberebast kaelas.

Ei. Muret ei tee see küsimus. Kukalt paneb kratsima sootuks teine asi. Nimelt on sul oma väeosas kõik ülemused puha tuttavad, sa tead,

kuidas pead käituma ühe või teisega. Tead nende harjumusi, nende vaeteid, tead, kes on täitsavunts või kellega tuleb olla ettevaatlik. Samuti tunneb ülemus sind. Saadetakse sind aga teise linna, võõrase väeossa, siis on see otsekui kinniste silmadega hüppamine pimedasse kotti. Sul pole aimugi, mis sorti mees on su uus veebel, rühma- või komandoülem, kellega tuleb iga päev teha tegemist küll teenistuse, küll linnalubade asjus. Muidugi saab ju ühtteist teada tulevastelt kaasteenijatelt, kuid see pole ikka see, mis oma kogemused. Sul pole, näiteks, kahvatumatki aimu, mida arvab su ülemus heaks teha, kui juhtud jääma linnast tulles oma veerand tunnikest hiljemaks. Ta võib sellest üldse mitte välja teha, võib kortsutada kulmu, võib noomida, võib pragada, võib võtta su linnaload tükiks ajaks, võib määrata karistustoimkonna, võib pista su kartsu üheks, kaheks, kolmeks, seitsmeks ja neljateistkümneks päevaks. Näete — valik ja võimalused on nii suured, et nõndaütelda induktiivse meetodiga ära pigem hakka katsetamagi. Sest kes garanteerib, et ülemus ei juhtu olema parajasti just selline, kes silmaga pilgutamata käretab: neliteist päeva veele ja leivale!

Niisugused ja umbes niisugused mõttemõlgutused on vallutanud niihästi kapral Pensioni kui ka reamees Sookaela ühel aprilliõhtul, sest äsja on lõppenud loendus ja veebel on luge-

nud kompaniile ette divisjoniülema käskkirja, mille paragrahv 11 kõlab nii:

Määrán 8. kompanii kapral Jüri Pensioni ja reamees Andres Sookaela 19. suurtükigrupi ülema korraldusse arvates 1. maist k. a. Kapral Pension ja reamees Sookael arvata samast kuupäevast maha palgalt, toidult ja seebilt.

Tavalisse keelde ümbertõlgituna tähendab see seda, et esimesest kuupäevast peale niihästi kapral kui ka reamees lähevad üle teise linna, teise väeosa käsutusse. Ja see minek on nõndaütelda ühes naha ja karvadega, sest mehed arvestatakse oma väeosast täiesti välja ning hakkavad niihästi toitu kui ka kõike muud saama oma uelt ülemuselt.

Muidugi oleks liialdus ütelda, et see asjaolu mehi eriliselt kurvastab. Niihästi Pension kui ka Sookael teavad, et sõjamehe elu on nagu linnul oksal ja sul peab alati olema valmis su seitse asja, kui tuleb käsk. Üks armas Eestimaa on ta igal pool ja on täiesti ükskõik, kus vapper sõdur oma kodumaad teenib, kuid — jah, siin see ongi. Kes teab milliste mõirgajate lõukoerte küüsi sa võid sattuda ja võibolla juhtub uus asupaik olema selline, et sulle lüüakse niisugune vesi peale nagu muiste Viiburi sõjakoolis, kus rahvajutu järele igal mehel pidi isegi kõige pakasemal talveajal olema taskus käterätt, sest taskurätist ei piisanud higi pühkimiseks enam kui pooleks tunniks.

Niihästi Pension kui ka Sookael võtavad asja kumbki oma temperamendi kohaselt. Kapral on alul kõvasti tujust väljas, Sookael aga üsna rahulik ja ainult nohiseb omaette. See asjaolu ärritab Pensioni ja ta hakkab Sookaelale maalima kõige jubedamaid pilte uuest väeosast ja selle ülemustest. Pikapeale muutub Sookael teise pessimistlikkude ennustuste mõjul tõsisemaks ja murelikumaks, kuid selle aja peale on Pensioni tusatuju juba üle läinud. Ning nüüd on osad vahetatud. Sookael on morn ja vaatab tulevikku tumeda pilguga, ja Pension on see, kes asub sõpra lohutama.

— Narr, ütleb ta veenvalt. Kas siis inseneriväe divisjoni mehed on enne kuskil hätta jäänud? Hehee, pole ollagi. Kas sa igavene snookum siis aru ei saa, et me peame olema diviüllile tänulikud, et ta eeskätt meie peale mõtles, kui tuli vaja kaks meest Tartu saata. Tartu on ju ülikoolilinn ja ega sinna iga meest saadeta!

2.

Nii tulebki, et kapral Pension ja reamees Sookael muutuvad esimesel mail Tartu kodanikeks. Nad kuuluvad mainitud grupi spetsialistide komando koosseisu ja tänu kaprali kogemustele esinemises ja muudes sellelaadilistes tähtsamates strateegiaharudes, on osanud leida tunnustust uute ülemuste silmis. Esimestel nädalatel oldi üliväga püüdlikud ja jäeti endist kõigile ülemustele nii hea mulje, et ülemused

liigitasid uustulnukad lahtrisse pealkirjaga „kenad mehed ja korralikud sõdurid“ ning sellega oli peamure läinud. Sest kui niisuguse k e n a mehega midagi juhtub, kas mõni pisike hiline mine, toimekonnas magamine või loata linnaskäik, siis võetakse sündinut kui kahetsemisväärset vahejuhtumit, mis likvideeritakse noomitusega või halvimal juhtumil paari lisatoimekonnaga. „Juhtub“ sinuga aga midagi taolist esimestel päevadel, millal sa oled veel nõndaütelda proovialune, siis liigitatakse sind pikema jututa kohusetundetute ja lohakate rüblükute hulka ja ole sa siis edaspidi kas või terve aasta maailma eeskujulikem sõdur, oled ülemuste silmis ikkagi kahtlane tegelane.

Niisiis on kapral Pension ja reamees Sookael tartilased ja korralikkude meeste kirjas. Nad saavad linnalubasid nagu teisedki ja kasutavad neid uustulnukate õhinaga, kel võõras linn tundmata. Jalutavad Toomemäel, mille rahvapärast nimetust viimasel ajal mitmed püüavad vägisi ristida „Toomimäeks“, otsekui peaks selle ilusa mäe nimi olema tingimata võõrapärane, imetlevad Vabaduspuiesteed ja Emajõe kaldaid ning jälgivad imekaunist panoraamat Tallinna maanteelt. Esimesel sobival juhusel käivad Ülikoolihooneski sees, „et pärast keegi ei saaks ütelda, nagu poleks me ülikoolis käinud“, nagu Pension Sookaelale seletab. Ja nii päevast päeva linnas käies ei möödu kuigi palju aega, kui mehed on Tartuga kodunenud ning tunnevad endid oma

tuues väeosas otsekui ammuäegsed omainimesed. Seda enam, et kodu, spetsialistide komando, ehk spetskomando, nagu seda üksust lühendatult hüütakse, ei sarnle just tavalise rivikasarmuga, vaid meenutab oma armast pärisosa, inseneridivisjoni. Viimast just meeskonna koosseisu tõttu, sest peale inseneriväe võib vaevalt leida väeosi, mis nii suurel määral koosneksid ülikoolis õppinud või gümnaasiumi lõpetanud ajateenijatest. Nüüd on aga juhtunud nii, et spetskomandos on kahekümneseitsmest mehest neli ülikooli lõpetanud, umbes viieteistkümmel on see kõrgem õppeasutus pooleli ja „ainult gümnaasiumiharidusega“ mehi on kolm, samuti kui kolm on niisuguseid, kelle haridusemäär on kuueklassiline algkool. Kõik see muidugi loob komandos omaette vaimu ja sellega on nii Pension kui ka Sookael väga ja väga harjunud ja neil on tuttav tunne, otsekui oma armsa inseneridivisjoni õppekompaniis.

On ju vana tõsiasi, et diplom ja haridus ei tee ühtki inimest ingliski, isegi siis mitte, kui see haridus on teoloogia, ja sellepärast ei tarvitse teha illusioone ka spetskomando kohta. Tehakse sealgi oma tavalisi karutempusid ja vigureid, kuid loomulikult peenemalt ja osavamalt, kui, näiteks, mõnes hobusemeestest koostatud töökomandos. Kui on komando järjekord olla valverühmaks ja mõnel mehel on vaja hädapärast siiski minna linna, ei mõteldagi hiilida labaselt salaja, vaid

kombineeritakse kuidagi ikka päris ametlik luba. Selleks on igasuguseid nuppusid. See või too kuulub sinna või teise korporatsiooni, kapten, major või kolonel see-ja-see sealt-ja-sealt väeosast kuulub kah sinna korporatsiooni ning nii see asi pisitasa hakkab liikuma. Ning kui leitnadist komandoülemale ta korterisse helistab major see-ja-see ning palub saata nii-ja-niisuguse reamehe õhtuks e n d a k ä s u t u s s e, vaatamata sellele, et kõnesolev reamees kuulub valverühma ega tohi saada linnaluba, siis leitnant loomulikult ei hakka ära ütleva. Mees pistab linnaloca næratades taskusse, tänab viisakalt ja läheb.

Ei, mis puutub komandoülemasse, siis on see täitsamees. Temaga saab ajada asju. Kuna komandoülemale allub ka telefonikeskjaam, siis valmistab see asjaolu Pensionile tõsist heameelt. Ei ole midagi paremat, kui töötada hea ülemuse all!

Komandokaaslastega on Pensionil läbisõamine hea. Ainult üks mees on komandos, kelle kohta see ei kehti. Kapral Sõrmus on küll õigusteaduskonna lõpetanud ja valmis advokaat, kuid see ei tee teda Pensioni silmis sugugi sümpaatsemaks. Pigem see ongi põhjuseks, miks kapral Sõrmust hästi ei salli, sest viimane püüab oma kõrget haridust Pensionile igal võimalikul juhusel nina alla hõõruda. Ta suhtub kapralisse ilmse üleolekuga ja see on Pensionile pinnuks silmas. Pealegi selgub, et jurist Sõrmus ei evi põrmugi huu-

morimeelt, sest kui Pension mõned korrad oli Sõrmuse arvel pisut nalja teinud, ei reageerinud viimane sugugi niisamuti vastu, nagu oleks võinud oodata ühelt mõistlikult mehelt, vaid ägestus ja hakkas ütlema teravusi. Nii tekib meeste vahele pikkamööda midagi vimmataolist ja kui ühel päeval, Sõrmus olles korrapidajaks, Pension loendusele mõne minuti hilineb ning Sõrmuse mürgisele märkusele lihtsalt ja heatahtlikult vastab et „ah, ära aja jama“, teeb Sõrmus sellest suure numbri. Ta kannab komandoülemale ette, et kapral Pension ei ilmunud õigel ajal loendusele ja lisaks sellele haavas teda, korrapidajat, sõnadega.

Muidugi leiab Sõrmuse selline teguviis komandomeeste üksmeelse halvakspanu, kuid seadusetundja ei lase end häirida. Ta tahab seda ninakat inseneriväelast õpetada ja õpetabki.

Komandoülem, kes vahejuhtumisse samuti kergelt suhtub ja meestevahelised nääklemissed meeleldi nende oma asjadeks jätab, ei saa midagi parata, kuna ettekanne on kirjalik ja see igavene jonnijuurikas, Sõrmus, võib selle kalevi alla panemisel ebameeldivusi tekitada. Pensionile määratakse üks teenistus-toimkond karistuseks ja asi on lõppenud. Komandoülemale ja rahulolevalt muigavale Sõrmusele, kes sai, mida tahtis. Kuid mitte kapral Pensionile.

3.

Magamine ja uni on inimese elus asjad, millest võiks kirjutada pikki teaduslikke uurimusi. Millest on tingitud, et kui sul on vaba päev, siis ärkad sa hommikul tingimata juba kell kuus või veelgi varem ja ei saa enam und, ehkki oled eelmisel ööl vähe maganud? Mispärast magad sa kõige magusamini just siis, kui pead tingimata kell viis tõusma ja minema tööle, kuigi oled eelmisel ööl „teinud“ oma kümme tundi prisket und ja peaksid õigupoolest olema ette maganud? Millest tuleb, et mõnikord võid huvitava raamatu kallal olla ülal kas või hommikuni, kuid teinekord, kui sa tingimata pead olema poolööni ärkvel, uinud juba kell kümme nagu kott? Neile küsimusile ei ole keegi veel rahuldavalt vastanud ja kindlasti professori, kes tahaks hakata seda asja uurima, uinub juba varakult oma töö juures, vaatamata sellele, et ta oma kahekuise suvepuhkuse jooksul kannatas kroonilise unepuuduse all.

Jäeb küll vist igavesti saladuseks, milline halb vaim mängib reamees Sookaelale selle vembu, et ta ühel puhkepäevaööl, kui oli telefonikeskjaamas valvekorras, suigachus nii magusasti, et unustas kommutaatori lülitamast öökellale. Ta näeb unes lennukeid, mis tiirlevad ta pea kohal, ning kui ta tugeva mootoripõrina peale silmad avab, märkab suureks kohkumiseks, et unes nähtud põrin polnud hoopiski lennukipõrin, vaid väljakutsesignaal.

Ning — reamehe juuksed tõusevad püsti ja uni on kui peoga pühitud — allalangenud klapike näitab, et ühendusesoovija oli abonent „Diviisiülem. Korter”.

— Ü... üheksateistkümnenda grupi keskjaam, vastab Sookael värisevi häält, konsult kuuldetoru haarates. Diviisiülem on tuntud mehena, kes nõuab kõikjal korda ja eeskätt sidealal. „Side on sõjaväe närvisüsteem ja sõjaväe närvid peavad olema korras” — seda kindrali lemmikütlust tunnevad kõik ja nüüd... oi-oi, mis nüüd saab?

Saab, mis saama peab.

— Ah lõpuks ometi grupikeskjaam! Mis te magate seal, ah? kõmiseb kuri hääl telefonis. Sookael tunneb seda häält niisama hästi, kui iga teinegi spetskomando mees. Kui palju on pidanud iga telefonist andma kindralile ühendusi!

— Härra kindral..., kogeleb kaame reamees.

X — Vait! Kannate hommikul oma ülemusele ette, et lähete seitsmeks päevaks kartsu magamise eest valvekorras.

Sookael, kelle põselihased tuksatuvad, kui torust kostub „seitse päeva”, riputab kuuldetoru konksu, sest kindral katkestas ühenduse järsult. Pea käte vahel jääb telefonist kommutoactorilaua juure istuma.

Seitse päeva... seitse päeva... pagana-pihta, no oli seda nüüd vaja? Telefon heliseb

uuesti. Ehmunult haarab Sookael toru. Kindlasti on see kindral. Tal hakkas kahju, et määras kõigest seitse päeva, nüüd ütleb nelisteist!... Ent ei! Seekord on helistajaks Pension. Ta on nimelt ööloaga linnas ja teades, et Sookael keskjaamavalves, võttis lihtsalt ja helistas enne kasarmusse tulekut.

— Kuidas käbarad käivad, vanapoiss? lausub ta uljalt. Kapral on ilmselt heas meeleolus. Pidi ta ju minema Raadi parki kohtama üht värsket tuttavat, kes... noh, et ta oleks just linnapea tütar, seda Pension ei püüdnud Sookaelale seletadagi, kuid igal juhtumil kena tütarlaps. Nähtavasti kapralil pole läinud pahasti.

Mornilt seletab reamees, milline õnnetus tabas teda äsja. Kapral kuulab teiselpool toru otsas ja laseb siis kuuldavale pika vile. Ootoot, ütleb ta, kui Sookael on lõpetanud. Ma maksan oma õllepoti kinni ja olen komandos kui välk.

Veerand tundi hiljem Pension on Sookaela juures keskjaamatoas. Reamees peab veel kord ja põhjalikult seletama, kuidas see kõik oli ja mis kindral ütles. Siis vajub ta mõtteisse ja tõmbab lauba kortsu. Ning üsna varsti selle järele seletab ta oma kaaslasele midagi veenvalt ja innukalt. Kaprali silmad säravad ja kui Sookael alul lootusetult ning apaatselt pead raputab, võtab Pension ta kuuenööbist kinni ning müksab reamehele rusikaga kõhtu.

— Narr, ütleb ta. See teeb ju kaks kärbest ühe hoobiga. Ära riku asja, teist sarnast võimalust ei tule sajal aastalgi!

4.

Sookael astub komandoruumi, keskjaamatoa ust lahti jättes (et telefonihelin kuulda oleks). Kolmas voodi vasemalt kuulub kapral Sõrmusele. Kuna muist mehi öölubadega linnas, pole magajaid palju. Jõudnud Sõrmuse voodi kohale, Sookael otsekui kogemata tõukab seda. Sõrmus avab silmad, pilgutab ja lausub kurjasti:

— No mis sa kakerdad siin ringi, ajad teised üles!

Ent kuri kapral tõuseb järgmisel hetkel istuli, sest vaatepilt ta ees on pisut ebatavaline. Sõrmus kahetseb oma teravat ütlust, sest reamees Sookael, kes seisab ta voodijalutsi juures, äratab kaastunnet. Mehe nägu on valust moondunud ja reamees on keskelt kõver nagu kreeka e. Ta hoiab ühe käega kõhtu kinni ja teisega toetub Sõrmuse voodijalutsile.

— Mis... mis sinuga lahti on, Sookael?

— Ei tea... halb hakkas järsku. Teravad pisted löid kõhtu...

— Kas on paremal pool küljes? Siis võib olla pimesool.

— Ei... ei, see on siin keskel... puuh, ihu võttis märjaks ja pea kipub minema segamini.

— Ja kuhu sa tahtsid minna?

— Tahtsin ajada kapral Pensioni üles ja paluda teda enda asemele toimkonda... mitte kohe ei jõua enam olla. Maksan talle kas või terve kuupalga, kui ta hommikuni minu eest ära oleks.

Kapral Sõrmuse kõrvad tõusevad kikki. Ta vaatab kiiresti kella. See näitab pool kaks. Sõrmuse uni on läinud. Mispärast peab Sookael oma kroonid andma just Pensionile?

— Kuule, kui nii on, siis ole üsna rahulik. Ma võin ise sinu asemel kommutaatori ees istuda. Pension pealegi oli vist ööloaga linnas ja praegu, näe, magab mis norskab.

— Ei tea... venitab Sookael nägu valu pärast krimpsu tõmmates. Ma siiski küsin.

Ta komberdab Pensioni voodi juure, kus paistab vaiba alt ainult kaprali peanupp ja raputab Pensioni õlast. Kapral ei tee väljagi. Sõrmus jälgib Sookaela pingutusi muiates. Paras!

Kuidas Sookael ka ei püüa, Pension ei ärka. Ta liigutab end küll ja pomiseb segajale kohutavaid ähvardusi, kuid see on ka kõik. Ilmsesti on see mees end linnas käies tublisti väsitanud ja nüüd lase ta kõrva ääres kas või suurtükki.

Sookael v e a b enese tagasi Sõrmuse voodi juure. Jah, nüüd on ta nõus. Võtku Sõrmus toimkond üle, saab kuupalga nagu räägitud.

Ent õigusteadlane seab nüüd juba üles lisatingimuse. Ta arvestab üsna lihtsalt, et kell

on juba pool kaks, toimkonnamees peab istuma laua taga kella kuuest õhtul kuni kuueni hommikul. Nüüd on hea juhus Sookaela arvel pisut lõigata.

— Selle tingimusega hakkab, kui lisaks kuupalgale vahetad toimkonna sootuks ümber. Minu toimkond tuleb nelja päeva pärast. Märgive tänane mulle ja minu oma sulle.

Sookael lööb käega. Tema, haige inimene, näeb küll, et teda nõoritakse, kuid teha pole midagi. Häda ei anna häbeneneda...

Pool tundi hiljem istub kapral Sõrmus telefonitoas laua taga ja vilistab endamisi lõbusalt lugu. Toimkonnalehel seisab tänane valve tema nimel ja Sookael hakkab toimkonda nelja päeva pärast. Nad on kohustused lihtsalt vahetanud ja see on kõik. Keskaamaraamatus figureerib märkuse all „keskjaama üle võtnud kell 18.00“ allkirjana J. Sõrmus. Nii on Sõrmusel hommikuks toimkond tehtud, ehkki tegelikult on istunud laua taga kõigest neli tundi kaheteistkümne asemel! Ehhee! ... Kindlasti kapral Sõrmus ei tunneks oma osavast konjunktuurikasutamisest nii suurt lõbu, kui ta näeks praegu kompaniiruumi. Seal sünnib äärmiselt kahtlasi asju. Kõigepealt heidab reamees Sookael rahulikult voodisse ja muheleb endamisi. Kapral Pension aga, kes äsja nii sügavasti oli maganud, hiilib tasakesi voodist välja. Selgub, et ta on olnud vaiba all täies riietuses.

5.

Kell on mõni minut üle kahe, kui grupikeskjaama väljakutsekell heliseb. Kapral Sõrmus võtab toru.

— Grupikeskjaam!

— Mis magamine see on teil seal keskjaamas! Seitse päeva kartsu teile lohakuse pärast. Kannate hommikul ülemusele ette! kärgib üllatunud Sõrmuse kõrva kuri hääl. Nagu oleks diviisiülema oma, aga nagu ei oleks kah... Sõrmus paneb toru hargile. Kindlasti oli see mõni oma kaasvõitleja, kes tahtis nalja teha. Selliseid vigureid vahetevahel tehakse, ehkki see on juba nõndaütelda m a g e n a l i. Mis põhjus peaks diviisiülemal olema keskjaamamehe kartsu määramiseks?

Hommikul kell kuus annab kapral Sõrmus valvekorra allkirja vastu teisele mehele üle ja heidab täie õigusega magama. Kõik paistab olevat korras.

Ent — siiski ei ole korras. Sest lõuna eel tuleb komandoruumi komandoülem, käes mingi kiri, ja küsib sünge näoga:

— Kes oli täna öösel keskjaamavalves?

— Mina, härra leitnant! vastab kapral Sõrmus.

— Ja miks te mulle kohe ette ei kannud, et diviisiülem määras teile seitse päeva?

— Ma... mõtlesin, et keegi teeb nalja... pomiseb rabatud Sõrmus.

— Ah nii, või teie mõtlesite, et keegi teeb nalja! salvab leitnant mürgiselt. Teie lubate omale jätta täitmata diviisiülema korraldusi. Lisan omalt poolt kolm päeva, et saaksite enam aega järele mõtelda sõduri kohustuste üle.

Leitnant lahkub. Sõrmus vahib segaselt ümberringi. Ta pilk jääb peatuma Pensionile ja Sookaelale ning nähes nende ilmet, hakkab Sõrmuse ajus nagu midagi koitma. Tõepoolest, kas see öine kindrali hääl ei meenutanud nagu kuidagi kapral Pensioni? Aga mismoodi diviisiülem...? Sõrmuse aju töötab kohutava pingel all. Ning ei möödu palju, kui juristil on selge pilt, kuidas see asi võis olla. Ent — parandada on nüüd juba hilja. Kui minna ja rääkida kõik ära, siis esiteks ilmneksid kõik asjaolud, nagu omavoliline toimkonnalehe ümbermuutmine, Sookaela allkirja keskjaama-raamatust väljahõõrumine jne. Ja kus selle häbi ots, kui kõigile teatavaks saab, kuidas kapral Pension löi naha üle õpetatud õigusteadlasel! Ee-ei, seda ei tohi olla. Parem juba leppida olukorraga.

... Romaanides kohtame tihtilugu lauset, et „kui ta pilgud oleksid võinud tappa, siis oleks teine juba ammu olnud surnud“. Kui püüda midagi selletaolist ütelda kapral Sõrmuse pilkude kohta, mida see möödumisel heidab kapral Pensionile, siis tuleks arvata, et Pension ei oleks mitte ainult surnud, vaid ka ammu mae-tud, nii mürgised on nad.

Pension aga muheleb, müksab Sookaelale külge ja lausub tasa:

— Eks ma ole alati ütelnud, Sookael, et inseneriväe meestega ei maksa ninavingu vedada.

SAMALT AUTORIILT VÄREM

- NOORSÖDUR PENSION. Jutustusi sõdurielust. „Noor-Eesti“ kirj. 1935 (trükk otsas).
- KIRI NOORUSMAALT. Romaan. „Loodus“ 1939. Hind kr. 1.—.
- VIIMNE RING. Spordinovellid. „Noor-Eesti“ 1938. Hind kr. 1.—.
- KOLM VÕTIT. Seiklusromaan. „Loodus“ 1935. Hind kr. 0.75.
- MÜSTILINE NAISSPioon. Seiklusromaan. „Loodus“ 1939. Hind kr. 0.75.
- KAPTEN TUKS. Lastejutt. „Loodus“ 1938. (1. auhind lastekirjanduse võistlusel.)
- KOMPANII POEG. Lastejutt. „Loodus“ 1939.
- IDAVALVUR. Dramaatiline poem. E. Haridusliidu kirj. 1938. Hind kr. 2.—.

Näidendid:

- KAPRAL PENSIONI AMETIASJAD. Komöödia 3 vaatuses. E. Haridusliit 1938.
- MOODNE KIHlus. Komöödia 3 vaatuses. „Tarvik“ 1939.
- ÕNNELEELO. Rahvatükk 3 vaat. lauludega. „Tarvik“ 1940.
- ARMASTUSE LEHTLA. Rahvatükk 3 vaatuses lauludega. Taavet Mutsu kirj. 1939.
- MÕÕK JA ADER. Näidend 3 vaatuses. E. Autorikaitse Ühing 1940.
- LAPSEGA PEIGMEES (Oled sa eestlane?). Naljämäng 2 pildis. T. Mutsu 1939.
- ÜLIKOND KAHELE. Naljämäng üliõpilaselust. „Tarvik“ 1940.
- MORAALNE VÕIT. Naljämäng 1 vaatuses. „Tarvik“ 1940.
- VABADUSSÕJA VAIM. Naljämäng 1 vaat. „Tarvik“ 1940.

Peale nimetatute rida näidendeid ja lastetükke, mis on laval ettekandmiseks saada E. Autorikaitse Ühingu ja „Tarviku“ teatrikirjastuselt Tallinnast, kust soovikorral saadetakse välja nimekirjad.